

У нумары:

Дыялог літаратур

У Беларусі ладзяцца вечарыны, прысвечаныя 195-гадоваму юбілею Тараса Шаўчэнкі.

Стар. 3

Мы ўжо гэта праходзілі!

Развагі вакол магчымага аб'яднання школьных бібліятэк з сельскімі.

Стар. 4

Дык ці быў Якуб Колас рэвалюцыянерам?

Не будзем дагматызаваць класіку, пазбавімся ад ідэалагізаванага стэрэатыпу!

Стар. 12

Калі рукапісы згараюць...

Пра невядомыя апавяданні Івана Шамякіна сведчыць ліст Міхася Лынькова да аўтара.

Стар. 13

Здраўнёва — мясціна турыстычная

Сядзіба Ільі Рэпіна — вось яна, пад Віцебскам.

Стар. 15

ІДЗЕ ПАПІСКА НА II КВАРТАЛ 2009 г.

Для індывідуальных падпісчыкаў:
1 месяц — 7390 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:
1 месяц — 9580 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: на 1 месяц — 4950 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі: 1 месяц — 7500 руб. Падпісны індэкс — 63880

Каб год для вас быў неблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!

У сталіцы працягваецца XXVI Міжнародны фестываль музыкі «Мінская вясна»

Красавіцкія перазовы

Глядзіш на музычны небасхіл красавіцкай сталіцы і ўспамінаеш лермантаўскае: "Зорка зорцы вестку падае". Сапраўды, у фестывальных канцэртах музычныя зоркі — далёкія, вечныя і новыя, зоркі класічнага мастацтва і сучаснага выканальніцтва — адмыслова перагукваюцца. У нас чамусьці не прынята называць зоркамі акадэмічных выканаўцаў,

але гэта, як гаворыцца, не іх праблема. Тым болей, што для многіх выбітных музыкантаў больш пасуе азначэнне "планета" ці нават "космас". Зрэшты, усё гэта словы, словы... Але якое ж гэта шчасце для слухача, калі яму ўдаецца пачуць у музыцы зорныя перазовы, калі яго душа патрапляе на "касмічную хвалю" музычнага генія!

Канцэрты сёлетняй "Мінскай вясны", што адбываюцца ў дзвюх залах Беларускай дзяржаўнай філармоніі, прывабляюць і не расчароўваюць спанатраную публіку. Засмучае хіба толькі праблема выбару: сапраўды меламаман будзе доўга вагацца, каму і чаму аддаць перавагу — магутнаму бетховенскаму сімфанізму ці давяральнаму дыялогу гітары і мандаліны? Менавіта гэтую дилему давялося вырашаць заўсёдыфікам філармоніі ў першы ж фестывальны вечар, калі ў Вялікай зале ладзіўся канцэрт сімфанічнай музыкі Л. ван Бетховена з удзелам нашага госця — яркага маладога піяніста Габрыеліуса Алекны, а ў Малой зале імя Р. Шырмы сапраўдным парадом інтэрнацыянальных дуэтаў распачыналіся Дні мандалінагітарнай музыкі.

У сваім імкненні ахапіць неабдымнае аматары такой шматоблічнай і разнажанравай класікі наведваліся на канцэрт лаўрэатаў Міжнароднага конкурсу камерных ансамбляў імя Міхала Клеафаса Агінскага і на праграму з твораў кампазітараў Францыі XIX — XX стст. у выкананні Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Беларусі пад кіраўніцтвам французскага маэстра Жана-Філіпа Навара. Яны спыталіся на сольнае выступленне лаўрэата многіх міжнародных конкурсаў маскоўскай піяністкі Магды Амары, якая прадставіла ў Мінску

Сёння, 17 красавіка, у Вялікай зале філармоніі выступіць Нацыянальны акадэмічны народны аркестр Беларусі імя І. Жыновіча. Мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор — народны артыст Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі краіны прафесар Міхась Казінец, Саліруе на цымбалах Кацярына Анохіна.

разнастайныя ўзоры творчасці Е. С. Баха — Ф. Бузоні, Ф. Шапэна, С. Рахманінава, С. Пракоф'ева, — і потым з цікавасцю чакалі наступнага вечара, калі Магда Амара выступіла ўжо ў складзе "Сезар-квінтэта".

Самых розных людзей — на сцэне і ў Вялікай зале — сабраў вечар, прысвечаны незабыўнай і светлай творчай асобе, кампазітару Уладзіміру Будніку, якому сёлета 28 красавіка споўнілася б 60 гадоў. "Душа жаўруковая Будніка", беларуская душа, лунала ў яго шчырых, самотных і шчымавіх, жартоўных і строгіх песнях, у самой атмасферы вечарыны, якая прайшла нібы на адным подыху — дзве гадзіны без антракта. Жывымі кветкамі ў музычны вянок памяці ўплеталіся выступленні Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору Беларусі пад кіраўніцтвам Міхася Дрынеўскага, яго салістаў; Беларускага дзяржаўнага ансамбля народнай музыкі

"Святла"; заслужаных артыстаў краіны Святланы і Уладзіміра Салодкіх, Леаніда Нікольскага, Надзеі Мікуліч, Анатоля Кашапаравы; маладых спевакоў Аляксея Крочага, Марыны Васілеўскай; народных артыстаў Беларусі Ядвігі Паплаўскай і Аляксандра Ціхановіча; паэта Уладзіміра Мазго. "Слёзы Радзімы" — фрагменты з кантаты, прысвечанай чарнобыльскай трагедыі, якая не абмінула родную Буднікаву Жыткаўшчыну; "Янка Купала" і "Добры дзень, землякі!" (словы У. Някляева), "Ксеня" (тэкст Нэлы Тулушвай), "Пах чабаровы" (верш К. Кірэнькі)... Гэта ўжо наша класіка. Некаторыя песні гучалі ўпершыню — іх музыка была знойдзена сярод накідаў кампазітара, і ўжо дзякуючы паэтам, аранжыроўшчыкам ды выка-

"Бах пры свечках" — з такой праграмай выступіць сёння ў Малой зале імя Р. Шырмы зоркі гістарычнага выканальніцтва з Расіі, лаўрэаты міжнародных конкурсаў старадаўняй музыкі, вядомыя педагогі Ірына Шнеерава (клавесін) і Дзмітрый Сакалоў (віяланчэль-пікала).

наўцам нарадзіліся прэм'еры, пачуць якія ў зямным жыцці Уладзіміру Будніку не давялося...

Святло далёкай зоркі нагадае пра яшчэ адну музычную асобу — выдатнага хормайстра і педа-

гога Віктара Роўду, вечарам памяці якога 28 красавіка распачнецца ў межах "Мінскай вясны" X Міжнародны фестываль праваслаўных песняслеваў.

А з 24 красавіка па 1 мая нашу публіку чакае чарада сюрпрызаў ад маладых зорак. Упершыню ў Беларусі, у межах "Мінскай вясны-2009", адбудзецца Міжнародны фестываль класічнай музыкі "Меладрама" з пяці канцэртаў. Арганізатары ўдзельнікі фестывалю імкнуліся да унікальнага сінтэзу актуальных ідэй. Першая — ідэя творчых стасункаў маладых таленавітых музыкантаў з вядомымі выканаўцамі нашага часу, іх творчы кантакт на сцэне і спроба жывога дыялога са слухачом. Другая — сучаснае ўвасабленне шырокага погляду на музычна-тэатральны жанр меладрамы, бо сёння тэрмін "меладрама" значна пашырае сэнсавыя межы свайго энцыклапедычнага тлумачэння і часам азначае інтэлектуальны дыялог. Сярод выканаўцаў — даўня сярбы музыканты Жэром Перно (віяланчэль) і Жэром Дзюкро (фартэпіяна), маладыя зоркі беларускага выканальніцтва Арцём Шышкоў (скрыпка), Аляксей Кісялёў (гэты таленавіты віяланчэліст з'яўляецца арганізатарам і артыстычным дырэктарам "Меладрамы"), піяністы Аляксандр Музыкантаў, Даша Мароз, ансамбль салістаў "Арт-аркестр" пад кіраўніцтвам Арцёма Шышкова ды сёлетні 20-гадовы юбіляр — Канцэртны аркестр Рэспубліканскага каледжа пры Беларускай акадэміі музыкі. Мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор гэтага аркестра маладых зорак Уладзімір Перлін. Паслухаем?

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымку: Нацыянальны акадэмічны народны хор Беларусі падчас фестывальнага вечара, прысвечанага 60-годдзю з дня нараджэння Уладзіміра Будніка.

Фота Кастуся Дробава

Пункцірам

● Створана новая экскурсійная праграма "Сем цудаў Беларусі". Яна распрацавана па выніках акцыі, прымеркаванай да 70-годдзя Мінскай вобласці. Праз інтэрнет-галасаванне ўсім жадаючым прапаноўвалася з 46 архітэктурных помнікаў вобласці выбраць толькі 7. У выніку атрымаўся маршрут экскурсіі на два дні з наведваннем наступных аб'ектаў: Васкрасенскага сабора ў Барысаве, касцёла Нараджэння Панны Марыі ў Будславе, касцёла Узв'язання Святога Крыжа ў Вілейцы, касцёла Архангела Міхаіла і касцёла Святога Аляксея ў Івянцы, палацава-паркавага ансамбля і фарнага касцёла Найсвяцейшага Божага цела ў Нясвіжы.

● У Гродне да 21 красавіка працуе выстава велікодных паштовак. Паштоўкі на чатырох мовах — польскай, нямецкай, французскай, рускай. Адметнасць у тым, што іх у 1920—30-х гадах дасылалі альбо атрымлівалі выключна жыхары Гродзеншчыны. Калекцыя належыць мясцоваму краязнаўцу Сяргею Лушчыку.

● Сёлета з 12 па 14 чэрвеня ўжо ў трэці раз адбудзецца фестываль музыкі і мастацтва "Be2gether". Пройдзе ён на тэрыторыі Літвы за 50 метраў ад беларускай мяжы пад слоганам "Музыка разбурае межы". Сваю згоду на ўдзел у фестывалі ўжо выказалі "Gogol Bordello", "Touch and Go", "Clawfinger", з беларускіх каманд — гурт "Ляпис Трубецкой".

● У Мінску ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры праيشоў вечар "Там, дзе вежы Сафіі...", прысвечаны Полацку і Году роднай зямлі. Удзел у ім узялі лаўрэаты Дзяржаўнай прэміі Беларусі Аляксандр Савіцкі і Генадзь Бураўкін, пісьменнік Уладзімір Арлоў. Гасці выказалі спадзяванне, што Полацк стане першым населеным пунктам, які атрымае статус горада-музея. Да гэтага вечара была прымеркавана і мастацкая выстава "Ад Полацка пачаўся свет..."

● 16 узнагарод рознай вартасці атрымалі беларускія выхаванцы дзіцячых школ мастацтваў, цэнтраў дзіцячай творчасці і музычных каледжаў Гомельскай і Гродзенскай абласцей на міжнародным конкурсе-фестывалі "Закарпацкі эдэльвейс-2009". Спартыўна праходзіла ў чатырох узростах катэгорыях — ад 5 да 18 гадоў. Гран-пры ў намінацыі "салісты-вакалісты" прысудзілі Аляксандру Сцяпанову з Рэчыцы, "салісты-інструменталісты" — Дзянісу Лобачаву са Светлагорска і інструментальнаму ансамблю камернай музыкі "Subito" са Сморгоні.

● Віцебскі абласны краязнаўчы музей выдаў набор з 12 паштовак з відамі Віцебска. Паштоўкі створаны на аснове фотаздымкаў Сігізмунда Юркоўскага. На іх адлюстраваны вуліцы, храмы, чыгуначны вакзал, жаночая гімназія, акруговы суд такімі, якімі яны выглядалі ў другой палове XIX стагоддзя.

● У мастацкай галерэі "Падземка" адбылося адкрыццё выстаўкі Адама Глобуса "Магма" і прэзентацыя яго царовай кнігі "Play.by". Мастак і раней браў удзел у вернісажах, але ў зборных, а гэта — першы персанальны.

Назву выстаўкі дала адна з ранніх работ творцы — "Магма". Усяго ж у экспазіцыі прадстаўлена 14 прац, якія напісаныя ў апошні час. У работах А. Глобуса мастак пераважаюць сінія, шэрыя і ружовыя колеры: "Фарбы ў цюбіках", "Гарачыня", "Зімнія водары"...

У новай кнізе А. Глобуса-пісьменніка "Play.by" сабраныя апавяданні, эсы, нататкі, замалёўкі, якія ён змяшчаў у сваім блогу, друкаваў у газеце "Звязда" і на сайце "Навіны".

Падрыхтавалі Павел РАДЫНА, Віктар КАВАЛЁУ

Повязі

Яны ніколі не сустракаліся ў жыцці. Аднак лёс наканавы ім дзівосную, можна сказаць, містычную сустрэчу: нашага вялікага паэта Максіма Багдановіча і знамага беларускага мастака і педагога Барыса Аракчэва паяднаў дух паволжскай зямлі, старажытнага Яраслаўля. Гэтая акалічнасць паспрыяла з'яўленню шэрага работ жывапісца, натхнёнага мясцінамі, знакавымі для біяграфіі класіка беларускай літаратуры. Некаторыя творы, якія захоўваюцца ў фондах Літаратурнага музея Максіма Багдановіча, а таксама размаітыя пейзажы — выывы яраслаўскіх ваколіц, маляўнічых гарадскіх куткоў, шматлікіх цэркваў, — прадастаўлены на персанальнай выстаўцы Барыса Аракчэва "Мая Яраславія".

Падарожжа ў Яраславію

Наведнікам вернісажа пашанцавала паслухаць апавед 83-гадовага мастака пра яго творчае далучэнне да паэтычнай асобы Максіма Багдановіча, наогул — пра яго шлях да Беларусі. Так, Барыс Аракчэў — родам з вёскі Турбанава, што на Яраслаўшчыне. Яму было толькі пятнаццаць, калі пачалася вайна. Патрапіў добраахвотнікам на фронт не давялося, але праз нейкі час у арміі ўсё ж паслужыў — у вучэбным батальёне. У 1944-м апынуўся ў Беларусі, з якой і звязаў далейшы шлях.

— Я расстаўся з волжскім краем, але тут, у Беларусі, набыў усё: атрымаў мастацкую адукацыю, сустрэў сваю адзіную сяброўку, спадарожніцу жыцця, — распавядае Барыс Уладзіміравіч. — Тут мае вучні. Тут і дзеці мае атрымалі творчую прафесію, хоць сам я і не хацеў, каб яны пайшлі па маім

слядах (мастацкую дынастыю Аракчэвых працягваюць тры дачкі, чатыры ўнукі. — С. Б.).

Тацяна Шалаговіч, дырэктар музея, прыгадаўшы "Апокрыф" Максіма Багдановіча — геніяльную прыпавесць пра каласы ды васількі, параўнала мастакоўскі талент і чын Б. Аракчэва з вострым васьліком, на што майстар з удзячнасцю заўважыў: "Вельмі ганарова — быць васьліком у руках такога магутнага паэта... Калі б не было гэтага гіганта, дык, мабыць, не было б і мастацкіх твораў, з якіх нарадзілася выстаўка. Гэтую творчую працу падказаў мне калісьці юбілей Максіма Багдановіча. Я пачаў наведвацца ў Яраслаўль і пісаць, імкнучыся ўявіць горад такім, якім бачыў яго беларускі паэт".

Гаворку пра творчасць мастака і асобу паэта падчас адкрыцця выстаўкі падтрымалі мастацтвазнаўца Галія Фатыха-

ва, краязнаўца Анатоля Белы, дачка Барыса Уладзіміравіча — мастачка Аксана Аракчэва...

Старажытныя сцены яраслаўскага крамяля; гімназія, у якой вучыўся Максім-кніжнік, і рэканструяваны на палатне, дзякуючы архівам, ліцэй; дом на беразе Волгі; славыты драматычны тэатр імя Волкава... Адкрыць "сваю Яраславію", зрабіўшы ўяўнае падарожжа ў горад знамага мастака і знакамітага паэта, сёння можа кожны наведнік Літаратурнага музея Максіма Багдановіча: выстаўка прабудзе тут да 8 мая.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
На здымку: заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Б. Аракчэў і адзін з яго пейзажаў, што захоўваецца ў музеі, — "Дом у Яраслаўлі, дзе жыла сям'я Багдановічаў".

Фота аўтара

Гледачу — даспадобы

Кінаафіша

У мінскім кінатэатры "Цэнтральны" праيشла прэзентацыя мастацкага кінафільма "Яблык поўні" па сцэнарый пісьменніка Георгія Марчука. Рэжысёр-пастаноўшчык — Аляксей Туровіч. Галоўныя ролі выконвалі Аляксей Туровіч, Аляксандр Ціхановіч, Галіна Букаціна, Генадзь Гайдук, Тамара Скварцова, Віталь Баркоўскі, іншыя акцёры Віцебскага дзяржаўнага Нацыянальнага тэатра імя Якуба Коласа, а таксама Арсеній Гаўрылаў ды школьнік з Віцебска.

Гэта — трэці фільм Аляксея Туровіча і другі — сённяшняга творчага калектыву (фільм "Пісьмо Феліні" па сцэнарый Георгія Марчука не так даўно праيشоў на беларускім тэлебачанні).

Стваральнікі кінафільма расказалі аб працы над ім, пра тое, што засталося па-за пісьменніцкім радком і па-за кадрам. Здымкі фільма праходзілі ў "натуральным" асяроддзі — у

вёсцы Астроўна Бешанковіцкага раёна. У масавых сцэнах прымалі ўдзел мясцовыя жыхары.

— Адной з найбольш удалых лічу ролю Сцяпана ў выкананні Аляксандра Ціхановіча, — распавёў Аляксей Туровіч. — Так, наш сьлыны спявак аказаўся выдатным кінаакцёрам. Вельмі адказна падшоў Аляксандр да справы. І як вынік карпатлівай працы

над роляй, на экране — тыповы рыбак, прадпрымальнік Сцяпан, а не эстрадны спявак Ціхановіч. Добра падыгралі яму і запомніліся гледачу глухаваты памочнік Сцяпана Косцік (акцёр Генадзь Гайдук) і маці (артыстка Тамара Скварцова). Пра кожнага героя магу расказаць шмат. Але галоўнае — фільм зроблены, і зроблены за асабістыя сродкі і наўрад ці калісьці акупяцца выдаткі на яго. Фільм поўнаметражны — на гадзіну трыццаць пяць хвілін. Падарунак атрымаўся і мне, да майго паўвекавага юбілею, ды і маёй краіне — новы фільм упісаны ў кінатэку Беларусі.

Напрыканцы вечарыны-прэзентацыі пісьменнік Віктар Праўдзін, першы сакратар Саюза пісьменнікаў Беларусі, уручыў Аляксею Валяцінавічу пасведчанне аб яго прыёме ў СПБ за кнігу кінааповесцей "Мой XX век".

Валяціна СМАНЦАР

На здымку: рэжысёр-пастаноўшчык фільма "Яблык поўні" Аляксей Туровіч.

Вітрына

Сярод дзеячаў культуры і мастацтва нярэдка сустракаюцца тыя, каму цесна і быццам няёмка ў адным відзе дзейнасці. Да такой катэгорыі людзей трэба аднесці і Хізры Асадулаева, рознабакова адоранага чалавека з шырокім дыяпазонам творчых інтарэсаў — скульптар, жывапісец, графік; акрамя таго, дастаткова адмыслова ён працягвае сябе і як кампазітар. Мастацкія работы Хізры Газіевіча знаходзяцца ў музеях і прыватных калекцыях многіх краін свету. Аўтарскія песні, а таксама музыка Х. Асадулаева на вершы Р. Гамзатова, М. Гаірбекавай, Л. Максімчук, Г. Мутаілава,

Рознабаковы талент

М. Абдулаціпава выконваюцца эстраднымі артыстамі на сольных канцэртах і запісаны на радыё; выдадзены альбом песень "Гаро" ў аранжыроўцы вядомага беларускага кампазітара Д. Далгалёва.

Апошнія дзесяцігоддзе ўладарна прыцягвае Хізры Асадулаева літаратура, у прыватнасці, паэзія, якая для яго зусім не хобі, а жыццёвая запатрабаванасць, натхненне і сэнс жыцця. Паэтычная творчасць Хізры Газіевіча — духоўны падмурак часу з такімі адметнымі рысамі, як грамадзянскасць, лірызм, філасафічнасць і імкненне да афарыстычнасці. Вершы ён пі-

ша пераважна на родных карацінскай і аварскай мовах. Цудоўныя пераклады яго твораў на беларускую мову зрабіў народны паэт Беларусі Р. Барадулін.

Так, у Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбылася прэзентацыя кнігі "Гаро" вядомага дагестанскага творцы і грамадскага дзеяча Хізры Асадулаева. Ён не толькі паэт, але і перакладчык. У зборнік "Гаро" ўключаны яго пераклады на карацінскую мову паэзіі А. Пушкіна, Ф. Цютова, М. Някрасава, М. Лермантава, С. Ясеніна, Дж. Кітса, І. В. Гэтэ, Ф. Шылера і А. Хаяма, твораў

Напярэдадні

Хутка Ноч музеяў

У Мінскай вобласці налічваецца 20 дзяржаўных музеяў. Гэта ўстанова, якія працуюць па дваццаць, трыццаць і болей гадоў. Галоўная іх задача — стварэнне неардынарных, адметных экспазіцый, — падкрэсліла Таісія Лянкевіч, дырэктар Мінскага абласнога краязнаўчага музея.

У шэрагу дзеючых устаноў, якія пастаянна мяняюць свае экспазіцыі — Нясвіжскі гісторыка-краязнаўчы музей. З яго фондаў можна даведацца, як жылі людзі ў XVII — XX стагоддзях. Менавіта па гэтым кірунку і пайшлі супрацоўнікі музея, стварыўшы вельмі цікавы раздзел экспазіцыі "Гандаль і рамёствы Нясвіжа канца XIX — пачатку XX стагоддзя". Пераходзічы ад адной вітрыны да другой, можна адчуць сябе вандроўнікам па галоўнай плошчы горада, убачыць і гандляроў, і рамеснікаў, і разам — тое, што выраблялася на старажытнай Нясвіжскай зямлі, і што прывозілася сюды праз моры.

Найцікавейшая экспазіцыя ў мемарыяльным комплексе Дальва. Гэта філіял мемарыяльнага комплексу Хатыні. Дальва — сястра Хатыні, спаленая разам з жыхарамі за 10 дзён да вызвалення ад фашысцкіх захопнікаў. Сутнасць экспазіцыі праяўляецца нават у назве музея: "Дальва: подзвіг, трагедыя, міласэрнасць".

Сёлета Мінскаму краязнаўчаму музею спаўняецца 50 гадоў. Не так даўно ён атрымаў новы шпикоўны будынак. Гэта адбылося ў 2006 годзе. А цяпер перад музейнымі работнікамі стаіць задача — стварыць новую экспазіцыю. Першую чаргу яе плануецца завяршыць да лістапада-снежня гэтага года. А ў самым пачатку 2009-га адбылася прэзентацыя унікальнага габелена "Старажытныя гарады Міншчыны". Габелен упрыгожыў музей, і па водгуках мастакоў, з'яўляецца сапраўдным творам манументальнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

Адметна, што музейная сетка пашыраецца. Цяпер у вобласці ствараюцца яшчэ 4 новыя музеі: у Валожынскім, Старадарожскім, Смалявіцкім і Лагойскім раёнах плённа працуюць рабочыя групы. Імі распрацаваны цікавыя навуковыя праекты, пад музей выдзелены асобныя будынкі. Сёлета плануецца адкрыць музей у Лагойску, у якім маюць намер аднавіць колішні музей, адкрыты Тышкевічамі ў 1842 годзе (адзін з першых музеяў у Беларусі). У Валожыне экспазіцыя будзе прысвечана развіццю жалезаруднай вытворчасці — у краіне такіх экспазіцый яшчэ няма, а ў Старых Дарогах экспазіцыя будзе прысвечана гісторыі дарог, у Смалявічах жа неўзабаве з'явіцца музей смалы.

Кожны год музеймі вобласці рэалізуецца каля 500 розных выставак, якія прыцягваюць увагу наведвальнікаў. І з кожным годам колькасць іх павялічваецца.

Ірына ТУЛУПАВА

беларускіх класікаў Янкі Купалы і Якуба Коласа. Знакаміты верш Янкі Купалы "А хто там ідзе...", які раней гукаў на 83 мовах свету, цяпер могуць прачытаць і землякі Хізры Асадулаева — карацінцы.

Дзіўная з'ява ў чалавечым жыцці талент — навіна, якая заўсёды новая, а каханне — вялікі мастак, абяроў сэрцу, азарэнне духу, гімн прыгажосці. Няма сумнення, што паэтычныя старонкі "Гаро" (што ў перакладзе азначае "крупнітка, кропелька") стануць набыткам шырокага кола чытачоў, аматараў паэзіі. Акіяны без кропелькі не поўны, а гара без крупіны не завершана: кропелька да кропелькі, крупінка да крупіны — і расце гара паэзіі з акіянам мудрасці ля падножжа.

В. К.

Яднае культура

Добрая традыцыя сумеснага святкавання Дня яднання народаў Беларусі і Расіі ўсталявалася на многіх прадпрыемствах Мінска і Масквы. Ужо трэці год запар ладзяць урачыстыя канцэрты УП "Культсервіс" Мінскага трактарнага завода, упраўленне культуры Мінгарвыканкама і творчыя калектывы палацаў культуры Паўднёвай адміністрацыйнай акругі расійскай сталіцы.

Супрацоўніцтва

Гэтым разам да трактарабудуўнікоў прыехалі хор рускай народнай песні з Загор'я, а таксама і госці з Украіны — ансамбль "Рідна пісьня" з Кіева. З беларускага боку выступілі Нацыянальны акадэмічны народны хор імя Г. Цітовіча, заслужаны ансамбль бальнага танца "Мара" (МТЗ), хор рускай песні імя А. Нікіцінай цэнтра нацыянальных культур, вядомыя эстрадных выканаўцы.

З цёплым віншавальным словам да ўдзельнікаў і гасцей свята звярнуўся саветнік па культуры Пасольства Ра-

сійскай Федэрацыі ў Беларусі спадар А. Ламакін. Затым са сцэны загучала цудоўная музыка, палілася душэўная песня, з'явіліся элегантныя танцавальныя пары ў бальных строях. А ў кулуарах артысты-аматары і прафесіяналы зацікаўлена гутарылі, абмяркоўвалі канцэртныя нумары, весела жартавалі. Гледачы моцна пляскалі ў ладкі і наўрад ці засяроджваліся на тым, да якой з братніх славянскіх культур належаць лепшыя ўзоры цудоўных беларускіх, рускіх ці ўкраінскіх песень ды скокаў. У Дзень яднання ўсе былі поруч.

Ігар КУЗНЯЦОЎ
Фота аўтара

Пад песні і вершы

Валерый Максімовіч прэзентаваў сваю манаграфію "Нацыянальны космас класікі: дыялог традыцыі і навагарства ў творчасці Якуба Коласа і Янкі Купалы" ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа. Кніга стала першым літаратуразнаўчым выданнем у серыі "Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі".

Прэзентацыі

"Гэтая навуковая манаграфія планавалася да 125-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа, але па некаторых прычынах яна выйшла толькі цяпер", — зазначыў аўтар.

Пасля навуковай часткі імпрэзы пачалася літаратурна-песенная. В. Максімовіч распавёў, што ён вельмі "музычны" чалавек і лічыць свае вершы спеўнымі, а калісьці падчас студэнцкай практыкі нават ездзіў па беларускіх вёсках і запісаў фальклорныя песні. Літаратуразнаўца Таццяна Шамякіна таксама прыгадала, што ў студэнцтве Масімовіч граў у самадзейным тэатры ў спек-

таклі "Паўлінка". У 2006 годзе ён вырашыў прапанаваць свае тэксты ансамблю "Песняры", і паміж музыкамі і паэтам адразу завязалася супрацоўніцтва. "Мы ўжо запісалі некалькі песень на словы Валерыя, а нядаўна я паказаў яго вершы Ігару Лучанку, цяпер чакаем адказу", — сказаў дырэктар і музычны кіраўнік "Песняроў" Вячаслаў Шарапаў.

Вечарына прайшла пад песні на словы В. Максімовіча, а таксама пад яго вершы, якія чытаў радыёведучы Алег Вінярскі. Сярод гасцей былі не толькі літаратары і навукоўцы, але і сваякі Валерыя Аляксандравіча — брат Уладзімір, жонка Валянціна і сын Паўлік.

Саша ДОРСКАЯ

3-пад пярэ

У Лунненскай сярэдняй школе адбылася сустрэча вучняў з мясцовымі творцамі: паэтам і празаікам Уладзімірам Ярмаковым, паэтэсай Ірынай Навуменкай і празаікам Аляксеем Сазанчуком.

Вучні і настаўнікі школы з цікавасцю слухалі прасякнутыя глыбокім лірызмам вершы І. Навуменкі. Асабліваю ўвагу прыцягнулі творы, прысвечаныя вёсцы Лунна. Не менш захапляльнымі былі і вершы Уладзіміра Ярмакова з кнігі "Ты прости меня, иволага".

Аляксей Сазанчук распавёў аб пройдзеным жыццёвым шляху, які быў не такім і лёгкім, пазнаёміў вучняў з дзвюма новымі кнігамі, якія выйшлі на пачатку 2009 года.

Госці наведалі Музей баявой славы і падарвалі дырэктару, настаўніцы гісторыі І. Сільвановіч свае кнігі для аднаўлення экспазіцыі пра мясцовых пісьменнікаў.

Таццяна КУЗІКЕВІЧ,
намеснік дырэктара
па выхаваўчай рабоце
Лунненскай СШ

Ужо шмат гадоў Добрушская цэнтральная раённая бібліятэка са сваім народным літаратурна-паэтычным клубам "Натхненне" развіваюць творчыя і сяброўскія стасункі з паэтамі Беларусі, Расіі, Украіны. Гэта творчыя сустрэчы, юбілейныя даты, прэзентацыі кніг, "кружылыя сталы"...

Днямі сябры клуба "Натхненне" і аматары паэзіі г. Добруша мелі магчымасць далучыцца да паэзіі падчас прэзентацыі кнігі гомельскіх аўтараў Ніны Шкляравай "Аканіцы" і Івана Бісева "Время странствий".

Ніна Шклярава — наша зямлячка, нарадзілася на Гомельшчыне, цяпер кіруе Школай маладога літаратара пры Гомельскім аддзяленні Саюза пісьменнікаў Беларусі. У яе паэзіі адлюстроўваецца любоў да роднага краю і да ўсяго жывога. Яе вершы — пранікнёныя і меладычныя.

А Іван Бісеў — расіянін, родам з Браншчыны. На сённяшні дзень — дырэктар мантажнай арганізацыі ў Гомелі. Чытаючы яго вершы, здзіўляешся глыбіні і мудрасці аўтара.

Людміла ЯСЬКОВА,
кіраўнік паэтычнага клуба
"Натхненне"

Да свайго пажанага юбілею Лідзія Возісава, член Саюза пісьменнікаў Беларусі, прыйшла з добрай творчай кайстрай. Яна аўтар паэтычных кніг: "Прызнанне", "Касанне Перста", "Следы", "Выгук пачуццяў", "Эхо небес", "Боская птушка", "Хованкі", каля дваццаці апаваданняў і эсэ, якія ў розныя гады былі надрукаваны ў перыядычных выданнях. Лаўрэат Першага літаратурнага конкурсу імя К. Тураўскага (2007), адзначана Архіерэйскай граматай Беларускай праваслаўнай царквы. Пісьменніца рэгулярна выступае ў навуцальных установах, у сельскіх дамах культуры, у бібліятэках, шырока прапагандуе роднае слова, творчасць сваіх калег. Адна з нямногіх творцаў Гомельшчыны, яна смела заклікае сваіх чытачоў да духоўнасці, дабыні, мудра піша пра прызначэнне чалавека на зямлі...

Дакрануўшыся сэрцам да рэлігійнай тэматыкі, Лідзія Возісава шукае і знаходзіць новыя формы вершаскладання, напаяўняе свае творы філасофскімі развагамі, незвычайнай душэўнай цеплынёй. Лідзіяну (літаратурны псеўданім Лідзіі Пятроўны), як і многіх сапраўдных беларусаў, глыбока хвалюе лёс Айчыны, стан роднай мовы. Бо як кажуць: "Без народа — мовы няма, без мовы — няма народа."

Ганна АТРОШЧАНКА

Дыялог літаратур

Між іншым

У бібліятэцы Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта адбылося святочнае мерапрыемства, прысвечанае 195-гадоваму юбілею з дня нараджэння ўкраінскага паэта Тараса Шаўчэнкі. На пачатку імпрэзы ва ўступным слове загадчык бібліятэкі С. Шандора адзначыў запатрабаванасць вывучэння сусветнай класікі, у тым ліку асобы і творчасці Тараса Шаўчэнкі, падкрэсліў адметную ролю дыялога класічных мастацкіх сістэм у працэсе міжнароднага і міждзяржаўнага ўзаемадзеяння.

Да юбілею паэта супрацоўнікамі бібліятэкі была падрыхтавана тэматычная выстава "Тарас Шаўчэнка і Беларусь". Панарамнасць і багаты ілюстрацыйны матэрыял выставы, аформлены бібліятэкарамі І. Кулік і Н. Падорскай, дазволілі падкрэсліць неардынарнасць постаці Кабзара — паэта, жывапісца, нацыянальнага прарока Украіны. Экспанавалася вялікая пад-

борка навуковых і літаратурна-мастацкіх выданняў: кніг перакладаў, навуковых зборнікаў і манаграфій, матэрыялаў канферэнцый, прысвечаных рэцэпцыі творчасці ўкраінскага паэта ў Беларусі. Прысутныя маглі азнаёміцца з каларовымі ксеракопіямі малюнкаў Шаўчэнкі, паслухаць песні на словы яго вершаў.

Алена ВАЛЬЧУК

Тут шануюць слова

У нашай краіне адным з мерапрыемстваў, прымеркаваных да Міжнароднага дня роднай мовы, стаў Тыздзень роднай мовы на філалагічным факультэце Белдзяржуніверсітэта. Ён уключаў шэраг культурных мерапрыемстваў, скіраваных на абуджэнне цікавасці моладзі да беларускага слова.

Ініцыятыва

Так, падчас Тыздзя студэнты філфака сустрэліся з паэтам Навумам Гальпяровічам і прафесарам Аляксандрам Лукашанцам. Былі прэзентаваны "Слоўнік новых слоў і значэнняў слоў" (аўтар — Алена Уласевіч), "Электронны слоўнік беларускай мовы" (Уладзімір Кашчанка), "Слоўнік мовы "Нашай Нівы" (Алена Анісім) ды іншыя новыя цікавыя працы ў галіне мовазнаўства.

Для студэнтаў першага курса была арганізавана забаўляльна-пазнавальная гульня "Філалогія і Я". Каманды розных груп факультэта

дэманстравалі сваё веданне беларускай мовы і культуры, ладзілі кулінарныя прэзентацыі нацыянальных беларускіх страў, чыталі вершы і спявалі песні ўласнага сацыяльнага характэра.

У аб'яўлены на факультэце Дзень беларускай навукі гасцямі сталі лаўрэаты Дзяржаўнай прэміі ў галіне мовазнаўства А. Крывіцкі, А. Міхневіч, доктар філалагічных навук Н. Мячкоўская.

Але самая значная падзея ўсяго Тыздзя роднай мовы на філфаку — прэзентацыя кнігі "Мае браты, мае суседзі...". "У яе ўвайшлі творы польскіх, украінскіх, літоўскіх, латышскіх, чэшскіх пісьменнікаў, вывучэнне якіх прадуладжана

школьнай праграмай у перакладзе на беларускую мову, — адзначыў адзін са складальнікаў кнігі, літаратуразнаўца, выкладчык філфака БДУ прафесар Вячаслаў Рагойша. — Прэзентуючы гэтую кнігу, мы паказваем уклад нашых філалагічных факультэтаў у развіццё мастацкага перакладу ў Беларусі і ў развіццё літаратурных сувязей з іншымі краінамі".

Паводле Вячаслава Пятровіча, у кнізе, акрамя перакладзеных на нашу мову твораў аўтараў замежна, змяшчаюцца яшчэ і невялікія артыкулы, прысвечаныя літаратурна-суседнім краінам. Іх аўтарамі з'яўляюцца дацэнт Таццяна Кабржыцкая і сам Вячаслаў Рагойша.

Хацелася б спадзявацца, што такая насычаная праграма Тыздзя роднай мовы, які праводзіцца на факультэце філалогіі штогод, стане для многіх іштуршком да шанавання роднага слова.

Дзяніс ГАНЧАРЭНКА

Да ведама

Як Купала — для нас

У сталічным Доме дружбы прайшоў літаратурна-музычны вечар, прысвечаны 160-годдзю з дня нараджэння славацкага паэта Павола Арсага-Гвядаслава. На мерапрыемстве прысутнічаў другі сакратар Пасольства Славацкай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь Любомір Рыбар, а таксама іншыя госці.

Сваю творчую дзейнасць Павола Арсага-Гвядаслаў пачаў з цыкла вершаў «Паэтычныя першынцы» ў 1868 годзе, потым у 1877 годзе выдаў цыкл вершаў «Сны маладосці». Пісаў гімны, санеты, паэмы, творы на біблейскія матывы. Займаўся перакладамі Шэкспіра, Пушкіна, Лермантава і іншых.

— Гэты паэт, як і наш Янка Купала, адлюстравалі лёс свайго народа, — падкрэсліў галоўны рэдактар часопіса «Польмя» паэт Мікола Мятліцкі. — Сапраўдныя паэты не паміраюць. Іх творчасць, якая стала спадчынай — гэта космас духоўнасці, і калі ты хочаш спазнаць лёс народа, адгарні кнігу таго або іншага класіка яго літаратуры. Сёння мы будзем гартаць кнігу Гвядаслава. І гэтая кніга муажная, таму што паэт кожнай клеткай свайго сэрца, кожным сваім уздыхам марыў пра тое, каб пасля зняволення і рабства яго народ дастойна пачуваў сябе ў шматгаласым хоры народаў свету...

Вершы Павола Арсага-Гвядаслава гучалі на славацкай і беларускай мовах. Студэнтка БДУ Ганна Алексіевіч на славацкай мове прачытала верш «Славакам». Таксама перад прысутнымі выступіў фальклорны ансамбль «Неруш».

— Народы робяцца вялікімі, нараджаючы вялікіх паэтаў, — зазначыў прафесар Іван Чарота. — І славацкі народ нарадзіў такога паэта.

Ілона КУПРЭЙЧЫК

Вестка аб магчымым аб'яднанні школьных бібліятэк з сельскімі прыйшла зусім нечакана, па тэлефоне. "Як такое магчыма, — абураўся наш чытач, — такі ненатуральны сімбіёз? Вучня нельга пакінуць без магчымасці атрымання кніг і інфармацыі. Дзе, як не ў пачатковых класах, чалавек вучыцца чытаць? Тут яго першы буквар, першая самастойна прачытаная кніга, першы бібліятэчны фармуляр! Менавіта школьная бібліятэка запамінаецца на ўсё жыццё!.."

Зноў аб'яднанне?

Мы ўжо гэта праходзілі!

Барысаўскі пакет

І праўда, даўно і беларускія літаратары, і навукоўцы б'юць трывогу: дзеткі мала чытаюць! Значыць, нешта не тое ў нашай прапагандзе чытання, у нечым неапрацоўваюць бацькі, штосьці глабальнае прапускае школа. І цэнтры, дзе б маглі сабрацца пажылыя людзі, абмеркаваць новыя кнігі, сустрацца з літаратарамі, арганізаваць літаратурную гасціўню, таксама павінны быць.

І вось, "навіна": у Барысаве, нібыта, ужо цяпер падрыхтаваны пакет дакументаў аб аб'яднанні школьных бібліятэк з публічнымі. Мы дазваніліся да Галіны СЛЕСАРЭНКІ, дырэктара сеткі публічных бібліятэк Барысаўскага раёна і запыталіся, ці так гэта на самай справе?

— Так, гэтая ідэя ўзнікла ў нашага старшыні райвыканкама і я, праўда, выказала на паперы свой погляд на праблему. Збіраемся праводзіць аб'яднанне на базе сельскай бібліятэкі. Ва ўсякім разе, у прапановах, пакладзеных на стол старшыні райвыканкама, разглядаецца менавіта такі варыянт.

Вопыт Салігорска

Ідэя аб'яднання — не новая. Широкая дыскусія аб магчымасці аб'яднання сеткі публічных і школьных бібліятэк разгарнулася ў нашай краіне ў 1992—1995 гады, калі ў некаторых рэгіёнах Беларусі праводзіўся такі эксперымент. І зрадов функцыянуюць больш як трыццаць устаноў змешанага тыпу: шаснаццаць — у Драгічынскім і Баранавіцкім раёнах (Брэсцкая вобласць) і семнаццаць — у Салігорскім і Смалевіцкім раёнах (Мінская вобласць).

Дырэктар Салігорскай раённай цэнтральнай бібліятэкі Людміла ЛАПЦІК, дзе працуе 11 такіх бібліятэк, на пытанне, ці апраўдвае сябе аб'яднанне, адказала адназначна:

— Не апраўдвае. Вельмі грувасткае двойное падпарадкаванне. У нас такое рашэнне прынятае райвыканкамам, калі не памыляюся, у 2003 годзе. Аб'яднанне наносіць урон найперш сельскаму чытачу. Натуральна, бібліятэкар мусіць знаходзіцца першую палову дня ў школе, пасля, увечары, працуе на сяле. Чатыры гадзіны там, чатыры — тут. Але спецыфіка сяла іншая, не гарадская. Сяляне звычайна ўсё робяць у светлы час сутак. Прачнуліся, і ў магазін схадзілі, і ў бібліятэку наведзіліся. Пагадзіцеся, у школу ім заходзіць неяк нязручна. Да таго ж, публічныя бібліятэкі абслугоўваюць на даму інвалідаў — калі гэта рабіць? А калі тыдзень нестацыянарнага абслугоўвання — выходзіць, школьная бібліятэка зачынена будзе?

Зарплату бібліятэкар атрымлівае праз нас, праз аддзел культуры. А падпарадкоўваецца і нам, і дырэктару школы. Калі так, то дырэктар павінен патрабаваць выканання пэўных абавязкаў. Я клічу бібліятэкара на семінар да сябе, настаўнікі — да сябе. Поўная блытаніна з улікам дакументаў. Школьныя фонды камплектуе школа. Але, на жаль, мусім сказаць, што школьная бібліятэка сёння амаль не камплектуецца. Газеты і часопісы, якія выпісваюць, разбіраюцца па кабінетах. У іх няма тэхнікі, няма фармуляраў. У нас календарны год, у школе — вучэбны. Калі настае лета, іх бібліятэкары часцей за ўсё працуюць на школьных пляцоўках.

Магчыма, там, дзе школы малакомплектныя, аб'яднанне і атрымаецца. На жаль, часта ў навучальнай установе ўсяго толькі 40—60 вучняў, а бывае і таго менш. Але ў такім выпадку аб'яднанне трэба праводзіць толькі на базе бібліятэкі публічнай...

Хто ж будзе бібліятэкарам?

— Падыход тут неадназначны, — патлумачыла сваю пазіцыю Галіна Слесарэнка з Барысаве. — Справа ў тым, што ў школе толькі палова стаўкі бібліятэкара. І звычайна гэтую нагрузку бярэ на сябе педагог. Школьныя фонды — гэта, як правіла, падручнікі і так званы ўніверсальны фонд. Паводле інструкцыі аб працы з фондамі школьных падручнікаў, ускладзі адказнасць за іх можна на любога работніка навучальнай установы. Звычайна адказнасць бярэ на сябе дырэктар, а абавязкі ўскладаюцца на каго-небудзь з выкладчыкаў. Пры гэтым фонд універсальны перадаецца ў сельскую бібліятэку. Скажам, яны перададуць нам яго па дагаворы. Вось і будзе адна сельская бібліятэка.

— Аднак, у гэтым выпадку вучні ў школе насамрэч не змогуць узяць мастацкую літаратуру, да таго ж школьнікі часта прыбіваюць па літаратуру ў бібліятэку на перапынках — каб памяняць кнігі...

— Як правіла, на сяле ўсё знаходзіцца побач, у цэнтры. Там, дзе школа далёка ад бібліятэкі, мы пакуль нічога рабіць не збіраемся. А вучань, калі не паспеў за пераменку, заўсёды зможа прыйсці ў кніжную скарбніцу пасля ўрокаў: бібліятэкі сельскія ў асноўным працуюць да сямі вечара. Адкрытыя яны і ў выходныя дні, калі школьныя бібліятэкі зачыненыя.

— А ці не стануць гэці яшчэ менш чытаць, калі адгаліць ад іх кнігу?

— Практычна ўсе школьнікі, якія запісаны ў школьную бібліятэку, з'яўляюцца і чытачамі публічнай. Бяруць кнігі і ў школе, і ў нас. А ў плане камплектавання сельскія бібліятэкі намога мацнейшыя.

Але на гэты год мы прапаноўвалі ўзяць для эксперыменту толькі тры бібліятэкі. Яшчэ нічога канчаткова не прынята, з аддзелам адукацыі мы абмяркоўваем разам, прапрацоўваем іншыя прапановы.

— Якія яшчэ могуць быць варыянты?

Новы эксперымент ці добра забытае старое?

— На маю думку, у выніку такога аб'яднання сельскі жыхар на 50 працэнтаў будзе пазбаўлены камфортнага абслугоўвання, — зазначае Наталля ЧУЕВА, дырэктар Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна, старшыня Беларускай бібліятэчнай асацыяцыі. — У адпаведнасці з кіраўніцтвам Міжнароднай федэрацыі бібліятэчных асацыяцый і ўстаноў ІФЛА/ЮНЕСКА і законам Рэспублікі Беларусь "Аб бібліятэчнай справе ў Рэспубліцы Беларусь" бібліятэкі падзяляюцца на публічныя і спецыяльныя, якія значна адрозніваюцца па сваім прызначэнні.

Публічная бібліятэка арыентавана на прадастаўленне магчымасці карыстацца яе фондам і паслугамі грамадзянам незалежна ад узросту, полу, нацыянальнасці, мовы, паходжання, пасады, веравызнання, палітычных перакананняў, даходаў.

Школьныя бібліятэка, як асобны від спецыяльнай бібліятэкі — гэта вучэбна-дапаможнае падраздзяленне школы, якое заклікана садзейнічаць працэсу навучання і выхавання навучэнцаў з улікам асаблівасцей праграмы кожнай навучальнай установы.

Фонд школьнай бібліятэкі — пераважна вучэбна-дапаможная літаратура, фонд публічнай бібліятэкі мае ўніверсальны характар. Арганізацыя, улік і апрацоўка фондаў сельскай і школьнай бібліятэк ажыццяўляюцца на аснове розных нарматыўных дакументаў. Публічныя і школьныя бібліятэкі карыстаюцца таксама рознымі прававымі дакументамі і даручэннямі па нарматывах на грузкі па абслугоўванні чытачоў.

Пры размяшчэнні аб'яднанай бібліятэкі ў адным памяшканні, як правіла не ў школе, вучні вымушаны звяртацца па вучэбную літаратуру толькі пасля ўрокаў. Пры размяшчэнні бібліятэкі ў школе абмяжоўваюцца магчымасці іншых чытачоў. Як вядома, бібліятэка з'яўляецца культурна-асветніцкім цэнтрам, дзе працуюць гурткі, аматарскія аб'яднанні, клубы па інтарэсах — яны асабліва запатрабаваныя сярод пажылых людзей. Такім чынам, атрымліваецца, што ўмовы абслугоўвання пры такім аб'яднанні значна пагаршаюцца.

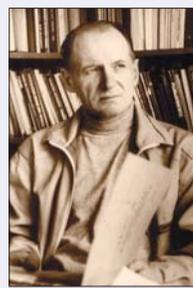
Калі бібліятэкі застаюцца ў розных памяшканнях, сельскі бібліятэкар мусіць бегаць ад аднаго фонду да другога. Гэта непатрэбна, некаваліфікаваная па сённяшнім часе праца. На практыцы аб'яднанне ўяўляе сабою скарачэнне 0,5, а дзе і 0,25 стаўкі школьнага бібліятэкара і ўскладанне функцый па абслугоўванні вучняў і выкладчыкаў на работніка публічнай бібліятэкі. Але вялікай эканоміі ад гэтага не будзе! А ўрон бібліятэкам істотны. Таму ў свой час супрацоўнікі і Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, і Міністэрства культуры краіны прыйшлі да высновы, што гэта абсалютна нерацыянальна! Розныя бібліятэкі, розныя задачы, іх немагчыма аб'яднаць! Улічваючы фінансавыя цяжкасці, магчыма, дзесьці і ёсць сэнс у такім аб'яднанні. Ёсць маланаселеныя вёскі, дзе вельмі мала жыхароў, але і тут трэба падыходзіць у кожным выпадку асобна. Катэгарычнасць тут залішня.

Паўтаруся: не столькі будзе эканоміі, колькі стратаў — ад страты сеткі, якая стваралася не адным пакаленнем беларусаў.

Што ж чакае кнігаманаў у Барысаве? — Няўжо, насамрэч, адбудзецца такое аб'яднанне, і бібліятэкі ў Беларусі стане яшчэ менш?

Ірына ТУЛУПАВА
Фота Кастуся Дробова

«Сцежка прывядзе мяне дадому»

Гэта радкі з верша вядомага беларускага паэта і навукоўца Кастуся Цвірка, якому сёння споўнілася 75 гадоў.

Згадваю леташнюю сустрэчу з Кастусём Цвіркам у Старадарожскай раённай бібліятэцы, прымеркаваную да прэзентацыі кнігі "Будзіла вёску берасцянка". Аўтар распавёў, што цяга да ведаў выявілася ў яго яшчэ ў дзяцінстве. Скончыўшы Залужскую сямігодку (школа знаходзілася ў 10 кіламетрах ад яго роднай вёскі Зялёна Дуброва), ён з 8 па 10 класы вучыўся ў Старых Дарогах, дзе жыў у роднай цёткі.

Школьнікам друкаваў вершы ў Старадарожскай раённай газеце. Дзесяцікласнікам трапіў у цесны пакойчык рэдакцыі часопіса "Польмя", дзе яго прыняў галоўны рэдактар Максім Танк. Уважліва прачытаўшы цэлы вучнёўскі сшытак вершаў хлопца, ён адабраў два з іх, якія падраўленыя ўбачылі свет у 1953 годзе. Студэнтам філфака БДУ друкаваўся ў часопісах "Маладосць" і "Беларусь". Удзел у студэнцкім атрадзе на цаліне даў тэму для вершаванага цыкла "Казахстанскі жнівень", пра які добра адгукнуўся Пятро Глебка.

Калі настаўнічаў у Труханавіцкай школе Слуцкага раёна (цяпер Капыльшчына), жыў у сваякой пільменніка Янкі Скрыгана. Пасля года педагагічнай дзейнасці пераехаў у сталіцу.

Паралельна з працай у якасці журналіста і літаратара скончыў аспірантуру пры Інстытуце мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР, абараніў дысертацыю кандыдата гістарычных навук па творчасці паэта XIX стагоддзя Уладзіслава Сыракомлі.

Удзел у навуковых фальклорных экспедыцыях далі глебу для шэрага кніг краязнаўчых нарысаў.

З цікавасцю я прачытаў кнігу Кастуся Цвірка "Будзіла вёску берасцянка" — пра родную вёску, што на Старадарожчыне, і яе людзей.

Нялёгка пласты калектывізацыі беларускай вёскі раскрывае Кастусь Цвірка ў рамане "Воўчая выспа", які пачаў друкавацца ў другім нумары часопіса "Польмя" за гэты год.

Яшчэ адзін здабытак Кастуся Аляксеевіча: выданне 200-томнай серыі "Беларускі кнігазбор", заснавальнікам і нязменным рэдактарам якой ён з'яўляецца. У планах выдаць творы лепшых беларускіх літаратараў, пачынаючы са старажытнасці і да сённяшніх дзён, уключаючы і эмігрантаў. Няпроста было яму сабраць для апошняга тома "Расстраляная літаратура" творы беларускіх пісьменнікаў, загубленых, як сказана на вокладцы, карнымі органамі бальшавіцкай улады.

Пажадаем жа Кастусю Аляксеевічу і надалей творчых літаратурных удач і поспехаў на выдавецкай ніве.

Анатоль БАРЫС

Ракурсы

Ёсць у Беларусі паэты, чые вершы, калі яны з'яўляюцца на старонках часопісаў ці газет, хочацца чытаць у першую чаргу. Для мяне адзін з такіх паэтаў — Мікола Кандратаў. Наша знаёмства адбылося шмат гадоў таму; Мікола прыйшоў да мяне з вершамі, напісанымі на рускай мове. Вершы мне падаліся дэкларатыўнымі. Але сярод шэрых радкоў, памятаю, раптам літаральна стрэльную адзін

жывы, арыгінальнасць і дакладнасць якога не выклікалі сумневу. Я зразумеў, што перада мной паэт. Чамусьці тады прыгадалася, як маці брала яйка з-пад наседкі і падносіла да вуха: ці не пустое яно. Не, не пустое! І вось Мікола выдаў ужо дзве кніжкі па-беларуску. Апошняю, "Вершы і зоркі", я адкрыў, як памежнік адкрывае пашпарт.

Пачала вучыцца забываць цябе і агразу адчула, што я адна з тых вучаніц, якія бяруць прадмет не здольнасцямі, а карпатлівай цярглівасцю.

Якая нечаканая і дакладная асацыяцыя! Як шмат стаіць за ёю болю, рашучасці пераадолець сябе і ў той жа час бездапаможнасці і пакорнасці лёсу! Прачытаў вось і падамуў: як жа мы, чалавекі, усе падобны адзін да аднаго. Думаем аднолькава, адчуваем аднолькава. А паэтам быццам космас дыктуе адны і тыя ж словы. Вось і аўтар гэтых радкоў напісаў калісьці пратую ж сітуацыю, якая здарылася ў лірычнай гераіні А. Спрынчан:

"Забывь тебя, казалось мне, не сложно, // Но вот уже который день с собой в борьбе // Я в дневнике, в графе дел неотложных // Пишу потерянню: "Не думать о тебе" //". Такіх супадзенняў у літаратуры не злічыць.

Не магу напрыканцы не сказаць пра тое, што адрознівае паэзію М. Кандратава ад паэтычнай стыхіі А. Спрынчан. Менавіта стыхія. Вершы першага выходзяць на людзі, нібы ў строгім класічным мундзіры і прывабліваюць сваёй яснасцю, цэльнасцю. А вось А. Спрынчан быццам стамяляецца ад спакойнага пісьма (хаця і тут у яе ёсць нямаля ўдалых вершаў). Куды часцей паэтка — увасабленне міжвольных, падсвядомых пачуццяў. Метафарычна абагульняючы яе паэтычнае светаадчуванне, хацелася б нагадаць назву верша У. Маякоўскага "Скрипка и невозможно нервно". Да таго ж паэтычны гардэроб А. Спрынчан літаральна ломіцца ад рознага роду моднага адзення. Яна красуецца то ў адной, то ў іншай вопратцы, як манекеншыца. Выглядае эфектна, прыцягальна. Не заўсёды мы, зачараваныя вонкавай прыгажосцю, разгледзім у гэтай жанчынне на пасце пачуцці, якія ўразаць больш, чым яе выгляд, але, разгледзеўшы, ніколі не забудзем. Здаецца, што паэтка свядома ідзе на гульню. Адзін паэт кінуў няўзнак, быццам Аксана падмяняе паэзію нечым іншым. Цяжка сказаць, што гэта, але вершы ў большасці сваёй быццам не хочуць быць вершамі, яны, як дзеці — што толькі не робяць: то забавуна крыўляюцца, то паказваюць язык, то напускаюць на сябе сур'ёзную міну. А то, бывае, і дзяцей няма — так, манекены. Дык усім гэтым кніга і цікавая! Яна жывая. Як сказаў класік: усе жанры добрыя, акрамя нудотнага.

Юрый САПАЖКОЎ

ЖЫВЫЯ

Нагрузішы розум і пачуцці споведдзю М. Кандратава, я адчуваю неабходнасць зрабіць пярэдых і падзвіцца на незвычайныя рэчы А. Спрынчан. Але тут і чакае мяне неспадзеў. Раптам я прыходжу туды, адкуль сышоў. Сярод дзювоных прыхамаццяў спыняюся і аслупянеў гляджу на тое, чаго ніколі не думаў убачыць.

не ды і знойдзеш такое, ад чаго ўздрыгнеш, як ад дагэтуль схаванага скарбу: "Бомж, нібы смоўж, прытулак цягне свой, // вандруе разам з ветрам між дамамі".

Адначасова са зборнікам "Вершы і зоркі" М. Кандратава я чытаў кнігу вершаў Аксаны Спрынчан "Жывая", увесь час браў у рукі то адну, то другую. Я быццам быў іхнімі шалямі. І даволі хутка заўважыў: ні адна не пераважае. Чаму? Я даўно сачу за творчасцю А. Спрынчан. Але ў асноўным па яе нізках вершаў у "ЛіМе" ці ў іншых выданнях. Што такое нізка вершаў, дзе б яна ні была надрукавана? Тое ж, што паляна ў лесе, дзе растуць, скажам, суніцы. Але не сам ты знайшоў палюну — цябе падвалі, паказалі — еш, збірай. Задавальненне, ды не поўнае. Іншая справа, калі ты пахадзіў па лесе, сам разгледзеў ягадае месца, і вырашыў, што кінуць у рот, што ў кошык, а што і пакінуць як недаспелае. Кніга паэта падобная да лесу. Не скажу, што ў А. Спрынчан я набраў шмат смакатаў, але ж тое, што прынес у хату, дастаткова, каб не адну зіму смакаваць. Дзіўна і другое. Лес Аксаны не толькі змешаны (акрамя верлібру там цэлыя "зараснікі" хоку), але і смешны. Вершы яе то вісяць, як акрабаты, то лезуць угару, як альпіністы, замест іх назваў — пыталынікі, клічнікі, падвоенныя лініі, абдымкі дужак. Некаторыя вершы нават чытаць трэба знізу, бы па лесвіцы дабірацца да сэнсу. Нека-

торыя, здаецца, крычаць: звярніце на мяне ўвагу. Нават распранаюцца, пакінуўшы на сабе спадніцу з двух-трох радкоў, а дакладней — пакінуўшы пустату. Сапраўдны атракціён. Поўна, добра папрацаваў дызайнер Руслан Найдзен, ды і, як высветлілася ў размове з Аксанай, яна сама — каб стварыць вонкавы вобраз вершаў. Нагрузішы розум і пачуцці споведдзю М. Кандратава, я адчуваю неабходнасць зрабіць пярэдых і падзвіцца на незвычайныя рэчы А. Спрынчан. Але тут і чакае мяне неспадзеў. Раптам я прыходжу туды, адкуль сышоў. Сярод дзювоных прыхамаццяў спыняюся і аслупянеў гляджу на тое, чаго ніколі не думаў убачыць:

цела мае стане зямлёю
душа мая стане небам
а пакуль я лінія галагладу
колькі не набліжайся
аддалюся
каб застацца сабою

Дык вось у чым вялікая тайна жанчын! У яе імкненні заўсёды аддаляцца ад цябе і тым самым заставацца сабой, заставацца цікавай табе, таямнічай.

Ходзячы па ўладаннях А. Спрынчан, я знайшоў яшчэ некалькі такіх месцаў, адкуль не хочацца сыходзіць, хаця б табе і пагражала неба, зацягнутае хмарами неадкладных спраў. Вось гэта, напрыклад:

Часам вершы пішуцца, а часам выдыхаюцца. Асабліва нас уражваюць апошнія. "На свет яны з'явіліся, бы ўздых, // як плён наіўнай веры і фантазій... // Мне ж толькі спадзяваннем жыць, што ў іх // я ні людзей, ні Бога не абразіў", — піша Мікола Кандратаў, і яго кніга пераконвае, што гэта сапраўды так. Яна сагрэта любоўю да людзей, да ўсяго жывога, яна — даніна ўдзячнасці паэта Богу і нашым далёкім продкам-арыям за тое, што мы жывём на зямлі і адчуваем характэрнае жыццё ў Сусвеце. Дарэчы, цыкл у кнізе, прысвечаны арыям, адзін з самых цікавых. Паэт адчувае моцную духоўную сувязь паміж тымі, хто стварыў калісьці першую неверагодна развітую цывілізацыю на нашай планеце і іх сучаснымі нашчадкамі. У гэтым цыкле мы бачым майстра, для якога словы — што тыя адшліфаваныя невядомым і неспасцігальным (нават і ў наш час) чынам вялізныя пілты, знойдзеныя на Кольскім паўвостраве. Вось як у вершы М. Кандратава гаворыць Сізіф:

Свет, падалося,
скончыўся, калі
я канчаткова атрымалі прысуд.
Душа мая мінулым не баліць,
даўно прывыкла цела да пакут.

І я живу,
хоць той няўмольны цыкл
Язык ці зольны
назваць жыццём.
Жыццё сышло,
нібы вандроўны цырк...

Гэты, як і шмат іншых, верш пачата зроблены. А вось (і такіх таксама шмат) верш выдыхнуты:

Зайшла, насупраць села
у ззянні маладосці —
і сэрца анямела
ад блізкай прыгажосці.

Праз тры прыпынкі выйшла
без кропелькі спагады,
пакінуўшы пах вішні
і адчуванне зрады.

Паэт напісаў куды больш, чым сказана ў васьмі радках. Ён зафіксаваў імгненнасць быцця, падобнага да віхуры.

Вось як многа можна сказаць

"Жыццё напоўніцу" — так мне думалася, калі чытала паэтычны зборнік Аксаны Спрынчан "Жывая". Каго і чаго толькі няма ў гэтай кнізе: кветка лабелія, Лунінец, Лыса гара, цыганскі дождж, верацяно халоднага лета, лясная хата, у вокны якой зазірае рысь; поўня-гайка, шарцінкі зорнай Рысі, вецер страці, завейнасць кахання, заечыя віражы на снезе, якія не разблытаць ніводнай лісці; чорная акарына, водар чаромхі пасля дажджу і пасля кахання, спарханелы журавель ля дзедавай хаты, камяні, жабкі, матылькі, яшчаркі, стрыжы, астры...

Колькі ўсяго ў жыцці лірычнай гераіні Аксаны! Нават ля самай "дробнай драбязы" яна не праходзіць міма. Таму не дзіва, што:

такое
поўнае жыццё
што вось-вось
падацца
перальцеца
ў нябыт

і ніхто
не наважыцца
агнуць
з маіх вуснаў

Таму, мабыць, і ёсць жаданне крыху "расплёскаць", праліць гэтую поўніцу. Расказаць, як душа захлынаецца ад характэрнага жыцця, адлюстраванага ў гэтым слове. "Ты пахнеш Лунінцам, // трускалкавым дываном... // Вось-вось зачырванелася першая ягада, // і трэба яе нежак дастаць, // пакуль не бачыць бабуля, бо нават маленькую ножку // няма куды паставіць, // каб не расціснуць зялёныя... // Але што мне астатня, калі ёсць ты, // бо ты пахнеш Лунінцам, // трускалкавым дываном... // Тут не толькі пачуццё, а літаральна ап'яненне каханнем, Лунінцам, трускалкавым дываном. На пачуццях "выраслі" многія вершы Аксаны, некаторыя — на пачуццёвасці. Таксама — на гульні розуму, на гульні слоў як на філалагічныя, так і на агульнажыццёвыя тэмы: "няма цябе — // не выма- // выць, // а выма- // выць". Лірычная гераіня да-

Поўніца

сціпная, здольная на розныя штукарствы: "... спытаўся пламеннік // — А што такое ічачаце? // Я не ведаю // і кідаю ў неба, // як сіною зорку, ажыну: // — Глядзі, мой жэўжык, // зараз мя пачастуем // сіною птушку..."

Кніга пабудавана своеасаблівым чынам: кожны раздзел мае "свой" знак прыпынку, які ставіцца зверху вершаў у трайным памежы, некаторыя вершы маюць своеасабліваю "геаметрыю". Адных чытачоў, па водгуках, гэта зацікавіла, другіх крыху раздражняла. Маё стаўленне да гэтай справы як да джору, які не можа, аднак, палешыць ці пагоршыць тэкст, дамаляваць прыгожасць ці схаваць хіб. А хібы ў кнізе ёсць.

1. Грозны біч паэтаў — недакладнасць. Паэзія — патрапленне ў яблык. Шмат хто з паэтаў адзначаў ролю дакладнасці ў мастацтве, якой Аксане часам бракуе. Хаця б вось гэты прыклад:

...адчуваць цябе
ў палёце свабоднае птушкі
у рэдкім матыльку
не зложеным табою
у трапяткім і зменлівым ценю
самотнага дуба...

Атрымліваецца, што герой плавіў усіх матыль, і захаваўся толькі рэдкі, не зложеныя ім. Вось такога матыляфаба пакахала лірычная гераіня. Ці вось яшчэ: "Мне трыццаць тры. Я ўкрыжавана светам, // які і сам укрыжаваны мною... // Так ціха ў востры адыходзіць лета, // як у нябыт мае гады сыходзяць... // Быць ці не быць? // Я абіраю быць! // І гэвіцца з мяне чужая знічка. // Той свет, якім укрыжавана, нібы спіць, // і котка скідае на дол вялікі цвік, // нібы-

та цвеліць // будучага Югу." Лірычная гераіня, канечне, свет не ўкрыжоўвала, як і ён яе (з кантэксту трагедыі не вынікае), і ніякай дэлемы няма. І чужая знічка, і вялікі цвік, і Юда — усё тут, падобна, дзеля чырвонага слоўца.

2. У Аксаны ёсць творы, якія, на маю думку, не маюць ніякіх "атрыбутаў" верша. Напрыклад, твор "Мама просіць". Маці папрасіла пазітку напісаць верш пра чорнага бусла, тая спачатку не пагадзілася, але ўначы ён ёй прысніўся: "Можа, ён кружляў упершыню, // а мо я першы раз // не забылася на сон, // у якім прашу: // — Мама, дабраславі // на верш // пра чорнага бусла." Верш пра чорнага бусла паэтка пакуль што не напісала. Бо тая размова і сон — не верш. Верш — азэрэнне, адкрыццё, так бы мовіць — дзверы ў іншы свет, а не просты расповед пра нейкае здарэнне.

3. Хоку. Хоку — жанр, які набыў вялікую папулярнасць у беларускіх літаратараў. Як мяне бачыцца, хоку і трыялет — найлепшыя формы верша, за якімі аўтары хаваюць тое, што ім няма чаго сказаць. У трыялецце трэба прыдумаць пяць радкоў, а ў хоку і таго лепш — тры. "Запішаш" у хоку тры радочки — вось і дзень не дарма пражыты, верш напісаны. Некаторыя ж літаратары лічаць, што ў "літарных" мовах хоку ўвогуле нельга напісаць, бо ўсходні іерогліф не тоесны складу слова. Але, напэўна, можа быць нейкае падабенства, у якім можна зрабіць пэўнае паэтычнае адкрыццё. Удалыя хоку ёсць і ў Аксаны:

Птушка прысела
на грэва. Апошні ліст
расправіў крыльы.

Аднак ёсць у яе і іншыя прыклады. Зяюла села ў рукі староў. Год назад муж яе памёр.

Цікавы факт жыцця. Але дадумаць, што жанчыну наведла душа мужа, можа кожная вясковая цётка, бо гэта — на паверхні. Пазту ж пажадана ўбачыць штосьці яшчэ, да чаго дадумаецца не ўсякая цётка. Яшчэ паэтка мае хоку, дзе і таго няма:

Сноп жыта стаіць у хаце. Прыгадала "Жыно" Купалы. Калі фіксіраваць усё, куды павярнуўся і што пры гэтым падамуў, то хоку можна пісаць столькі, што не хоціць паперы.

4. Нядаўна Аксане далі прэмію за філасофскія вершы. Сапраўды, часам ёсць над чым задумацца:

Увесну дзюлюся лістотай,
улетку — сенам,
увосень — насеннем,
пакуль дзюлюся на канаваннем несумоўнасці...

Напэўна, многія задумаліся, як можна падыліцца на канаваннем несумоўнасці, і ўвогуле што гэта такое. І адказалі — якая розніца, гучыць прыгожа ды і Аксана дзюўчына адукаваная, сімпатычная — хучэй за ўсё нешта там ёсць, і калі мы, дурні, не цянім, то гэта наша праблема. Верагодна, што такі адказ задаволю абадва бакі — і аўтара, і чытача. І ўсё-ткі, думаю, што не кожны блытаны верш з элементамі прыгожасці можна назваць філасофскім.

Часта ў паэтычных кнігах бывае так: вершы ёсць, а паэзіі няма; у Аксанавай жа наадварот — паэзія бліскае там і сям, а вершаў бракуе. Мне здаецца, што Аксана яшчэ сябе шмат у чым праявіць (сведчанне таму — хаця б паэтычна і натхнёныя артыкулы пра Лунінец у "СБ" і пра кнігу вершаў У. Гарачкі ў "ЛіМе") і, мажліва, што гэта будучы не толькі вершы.

Нябесная рэчка

РВУ "Літаратура і Мастацтва" парадавала юных чытачоў новай кніжкай казак сербскай пісьменніцы Грозданы Олуіч "Нябесная рэчка". Гэта першае выданне слаўтай пісьменніцы братняга народа на беларускай мове. У прадмове да выдання вядомы знаўца славянскай культуры Іван Чарота (ён жа і перакладчык), сцвярджае, што ва ўсіх рэспубліках былой Югаславіі амаль немагчыма было знайсці чытанку, хрэстаматыю ці адрасаваны юным чытачам зборнік без твораў Грозданы Олуіч. І нездарма ёй прысуджаліся літаратурныя прэміі розных рэспублік гэтай некалі федэратыўнай краіны. Іван Аляксеевіч сябрае з Грозданай Олуіч не адзін год. Пераклад быў зроблены не сёння і выхад кніжкі планавалася яшчэ ў колішнім выдавецтве "Юнацтва".

Кніга складаецца з выбраных казак пісьменніцы. Героі твораў — незвычайныя. Гэта рэчка, якая марыць стаць паднебнай, свавольнік-дзьмухавец у войску сланечнікаў, лекар верабей, што вылечыў прыкаваную да ложка дзяўчынку, перлавая ружа, якая імкнулася патрапіць у Горні свет, дзяўчынка-залацкошка ды іншыя.

Шмат складаецца казак пра паходжанне вясёлкі. Але чытачу прыйдзецца даспадобы і версію Грозданы Олуіч пра паходжанне гэтай дзіўнай прыроднай з'явы. Аказваецца, існуе ў свеце Вялікая Матуля рэка. Яна выбірае ім напрамак. Усе рэкі ў яе накіраваныя, і плывуць у тым накірунку, які прапаноўвае ім Матуля. Але адна рэчка не прыняла ніводнай пра-

пановы, — ёй, бачыце, хацелася стаць рэчкаю паднебная. І як ні ўтаварвалі яе родныя пазбавіцца ад легуценнай мары, нованароджаная не згаджалася...

Падчас буры, што прайшла з маланкамі і перунамі, Матуля ўбачыла пустое рэчышча і ўстрымвалася. Усе доўга шукалі рэчку "...ў лесе, і ў цясінах, і нават у пячоры ды ў нетры зямныя зазіралі — а рэчкі той малой нідзе не знайшлі".

І раптам птушачка заўважыла незвычайны цуд на небе і звярнула на яго ўвагу Вялікай Матулі рэка, там "... шматколернай зіхоткай дугою пралягла маленькая рэчка. Адзін канец яе датыкаўся да вяршыні гары, другі ж далікатна злучаўся з морам. Але сама яна

не належала ні гары, ні мору. Яна стала паднебнай ракою. А імя ёй далі Вясёлка".

Такім жа верным сваёй мары застаўся і герой наступнай казкі "Дзьмухавец-свавольнік". Ён вырас сярод сланечнікаў, так званых залатога войска, якім вельмі ганарылася Сонца, бо суправаджалі яны свяціла, паварочваючы свае прыгожыя галовы з усходу на захад. А дзьмухавец (гэта быў менавіта ён, а не маленькі сланечнік, як думала Маці) марыў ляцець да сонца, зорак. Ці спойніцца яго жаданне, можна даведацца, прачытаўшы казку.

Амаль у кожным творы Г. Олуіч выводзіць вобраз маці, — чулай, спагадлівай, якая шчыра любіць сваіх дзетак. Гэта і Вялікая Матуля

рэка, Маці Зорак, Мама сланечнікаў... Усе казкі, змешчаныя ў кнізе, прасякнуты дабрыйнёй, чуючы адносінамі да блізкіх і сяброў, вучаць нас беражліва адносіцца адзін да аднаго.

Пра выбітную мову, а дакладней пераклад І. Чароты, можна напісаць вялікі артыкул (мо так і зробіць гэта пазней спецыяліст-філолаг). Таму казкі чытаюцца на адным дыханні, і хочацца верыць, што праз такі пераклад нашым нашчадкам больш блізкай стане родная мова.

Мастацкае афармленне "Нябеснай рэчкі" таксама задавальняе і прыйдзецца даспадобы юным чытачам. Будзем аб'ектыўнымі і адзначым, што менавіта да кнігі, аформленых маладой мастачкай Марыяй Міцкевіч, прыхільна цягнуцца дзеці.

Новую кнігу можна заказаць у Рэдакцыяна-выдавецкай установе "Літаратура і Мастацтва" (тэл. 284-79-65, 288-12-94), а таксама набыць у кнігарнях краіны.

Гроздана Олуіч — сербская пісьменніца, аўтар раманаў "Вандроўка ў неба", "Галасую за каханне", "Не будзі паснулых сабак", "Дзікае сям'я".

Найбольшую вядомасць Гроздана Олуіч атрымала як аўтар казак і апавяданняў для дзяцей, якія ўвайшлі ў зборнікі "Перлавая ружа і іншыя казкі", "Нябесная рака", "Зорныя вандроўнікі", "Месяцава кветка", "Залатая коска".

Валянціна СМАНЦАР

Кніжная паліца

У "Бібліятэцы Саюза пісьменнікаў Беларусі" выйшаў зборнік вершаў Міхася ПАЗНЯКОВА "По синевој родных небес". Новую кнігу вядомага паэта склалі вершы напісаныя аўтарам на рускай мове і перакладзеныя з беларускай. Большасць твораў прысвечана малой радзіме паэта — Быхаўшчыне, адкуль ён чэрпае творчую энергію і літаратурнае натхненне.

У выдавецтве Логвінава выйшаў трэці зборнік вершаў Валерыя СКАКУНА "На віражах судбы" (папярэдні — "На віражах судбы") — быў беларускамоўны. Як значае аўтар, новы зборнік складаюць вершы напісаныя ў 80—90 гадах мінулага стагоддзя. Вершы В. Скакуна простыя, часам напоўненыя драматызмам і непаўторным светаадчуваннем.

У Мінску выйшаў арыгінальны фотальбом, прысвечаны 90-годдзю з дня заснавання РУП "Беларускае тэлеграфнае агенцтва" (БелТА). Называецца выданне "Разам з краінай. Беларускае тэлеграфнае агенцтва: 1918—2008". Аўтар ідэі Дз. ЖУК, апроч якога рэдакцыйны савет склалі І. Луцкі і Г. Галаватая. У альбоме змешчана перакладна 300 здымкаў карэспандэнтаў БелТА, якія адлюстроўваюць найважнейшыя падзеі, што адбываліся ў Беларусі цягам акрэсленага вышэй часу.

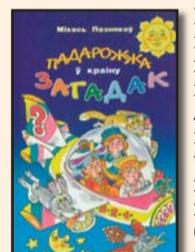

У выдавецтве Логвінава выйшла ў свет кніга Збігнэва ГЕРБЕРТА (1924—1998) "Спроба апісання..." (выбраныя эсэістыка). Аўтар — адзін з найбуйнейшых польскіх паэтаў і драматургаў ХХ стагоддзя — вядомы таксама сваімі арыгінальнымі кнігамі эсэ, перакладзенымі на многія мовы свету. У гэтай кнізе выдрукаваны дзесяць эсэ, адабраныя з трох ягоных кніг. Творы пераклаі М. Шода, М. Мартысевіч, М. Казлоўская.

УП "Мінская фабрыка каляровага друку" выпусціла ў свет кнігу Анатоля БУТЭВІЧА "Перунавага племені дзеці" (Серыя "Сем цудаў Беларусі"). Гэта расповед пра міфічных герояў ды легенды язычніцкіх (паганскіх) часоў на Беларусі. Як піша аўтар кнігі ў анатацыі, "веданне сваёй гісторыі — гэта добры шанец не знікнуць у невядомасці, не растварыцца ў часам багацейшай і больш даславаданай гісторыі іншых народаў. Гэта выдатная магчымасць адчуць павязь часу, аднаццаць лёсу, адказнасць за тое, што было да нас, і за тое, што застанецца пасля нас". Ілюстрацыі мастака Паўла Татарнікава. Для малодшага і сярэдняга школьнага ўзросту.

У краіне загадак

Бадай, ніхто з беларускіх паэтаў не працуе так плённа ў дзіцячай літаратуры, як Міхас Пазнякоў. Талент гэтага паэта і перакладчыка наўздзіў шматгранны. Яго "Слоўнік эпітэтаў беларускай літаратурнай мовы" стаў настольнай кнігай для педагогаў, студэнтаў, журналістаў, школьнікаў, — усіх, хто даражыць родным словам. Не адзін год карпеў аўтар над гэтай манументальнай працай. А цудоўныя кнігі паэзіі, дзе жывое, трапяткое слова, быццам крыніца з недрў зямлі, дыхае, падымае нас да аблюкаў, каб з вышынні мы маглі ўбачыць мілыя сэрцу краявіды зямлі беларускай.

І вось я трымаю ў руках прыгожа аформленую мастаком Сяргеем Волкавым кнігу "Падарожжа ў краіну загадак" (я сказаў бы кнігу-загадку!) Міхася Пазнякова. Чытаю і міжволі думаю, як не хапала нам, сельскай дзяцце, такіх кніг. Мы задавалі адзін аднаму прасцёныкі, нярэдка грубаватая, прыдуманая мясцовымі вострасловамі, загадкі. Яны не прымушалі думаць, разважаць. І на школьных уроках загадак дзеці часта паўтараліся. Трапіла б камунебудзь у рукі кніга-загадка Міхася Пазнякова і ён атрымаў бы не толькі выдатную адзнаку, але здзівіў бы і настаўніка, і аднакласнікаў.

Кніга Пазнякова складаецца з некалькіх раздзелаў. Гэта найперш загадкі традыцыйныя. Яны пра гародніну, садавіну, палявыя расліны, кветкі, дрэвы, а яшчэ пра жывёл, птушак, неба, з'явы прыроды, машыны, рэчы, мову, культуру.

Сінявокі, слаўны, чысты, Галавасть, залацісты. Дасць абноў ён людзям шмат, Будзе кожны вельмі рад.

Няцяжка здагадацца, што гэта гордасць зямлі беларускай — лён. Але як прыгожа пададзена загадка. Ці вось яшчэ адна, як мне здаецца больш складаная.

За дарогаю на полі Прыгажун сцяной стаіць, Стройны, сонечны, вясёлы, Заушніцамі звініць.

Для нездагадлівых можна падказаць: ну, канечне, авёс. Неназойліва, цягліва, пакрысе Міхас Пазнякоў знаёміць сваіх юных чытачоў з роднай прыродай, яе з'явамі. Дзеці, быццам наяве, любуюцца сінявокай пралескай, дзіва-дзьмухаўцамі, волатамі-дубамі, што падпіраюць шапкамі неба...

Зрэшты, праз загадкі прывіваецца дзецім любоў да жыхароў лясоў і пушчак нашай краіны. І вось ужо раве мядзведзь, магутны зубр палохае Белавежжа рыкам, высістае гімн вясне салавей, а ў рэках будуць плаціны пра-

цавітыя бабры. А вось і марскія дзівы:

Як жа гэта зразумець (Нават у гуморы), Што піла і меч Плаваюць у моры?..

Не менш цікавыя пазнякоўскія загадкі-задачы, шарады, метаграмы, анаграмы, загадкі на амонімы. Яны распыраюць кругагляд дзяцей, развіваюць памяць, і спакваля прывіваюць любоў да працы.

Тата ў садзе пасадзіў Восем яблынь. Восем сліў. Вішні — тры І грушы — тры. Дзве чарэшні на двары. Я таксама не сядзеў, А ваду насіў для грэў. Два пад кожнае, вядры Выліў я вады, сябры. Паглядзіце зараз толькі, Колькі грэў і вёдер — Колькі?

Асобна хочацца сказаць добрае слова пра загадкі на амонімы. Тут Міхас Пазнякоў адзін з першапраходцаў. Я маю на ўвазе раздзел загадкі на беларуска-рускія амонімы.

Я ў матэматыцы — Самы галоўны, Хоць і бываю Малы і адмоўны.

Мноі Лицо зовут поэты, Отгадайте Слово это.

Адгадка — лік і лік. Пэўна, хопіць цягата, а кнігу Міхася Пазнякова можна прыдаць у кнігарнях. Паверце, яе з асалядай прачытаюць вашы дзеці. Светлы гумар, прадуцванне святыя падорыць яна кожнаму з іх. Хочацца напрыканцы дадаць: больш бы такіх кніг, якія сеялі б разуменне, добрае, вечнае.

І яшчэ: з прыемнасцю даведаўся, што кніга вылучана на атрыманне прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі.

Васіль ШЫРКО

«Хатняе стагоддзе» Сакрата Яновіча

Нядаўна атрымаў з Крынак (Беласточчына) ад Сакрата Яновіча яго новую кніжку "Хатняе стагоддзе". Назва — нечакана арыгінальная. Ды й Сакрат заўсёды быў і застаецца арыгінальным беларускім літаратарам чалавекам на Беласточчыне. Кнігу можна чытаць нават з любога раздзелу, з любой старонкі. Змест яе ўсё роўна будзе зразумель, найперш беларусам, бо яна — пра нас, пра наш лёс, пра нашых бацькоў, дзядоў і пра дзядоў, пра нялёгкае для беларусаў ХХ стагоддзе.

"Хатняе стагоддзе" Сакрата Яновіча распачынаецца ўступным словам "Прасторным гасцінцам праз жыццё" Юрка Хмялеўскага. Мне здаецца, што так цікава і проста пра Сакрата яшчэ ніхто не пісаў. Аўтар уступнага слова раславіў крыху пра Крынікі, дзе нарадзіўся хлопчык Краццэ (так бацькі называлі Сакрата), пра яго маленства, пра нямецкую акупацыю ў пачатку 1940-х, пра пасляваенны час і пошукі працы, а таксама пра здароўе пісьменніка і пра тое, што ён 12 гадоў быў супрацоўнікам польскай бяспекі з псеўданімам TW "Kastus"...

Гэта ў першым раздзеле ўступнага слова. У другім раздзеле Юрка Хмялеўскі спыніўся на творчасці Сакрата Яновіча, адзначыўшы, што творчасць Яновіча неабходна падзяліць на спецыяльны від літаратуры — гістарычныя эсэ і апавяданні.

Гістарычным эсэ з'яўляецца і "Хатняе стагоддзе". Яго Юрка Хмялеўскі назваў манументальным аповедам. З такім вызначэннем можна пагадзіцца, бо сама манументальнасць зместу новай кнігі Сакрата Яновіча абав'язкова на рэальныя факты, якія яго герой Сцяпан Кішкель перажыў, бачыў, ведаў.

Кніжка Сакрата Яновіча — гэта наша гісторыя, факты, роздумы, вобразы. Гэта беларуская Беласточчына ХХ стагоддзя, якую добра ведае аўтар, бо ён сведка, ён жыў у ХХ стагоддзі, чуў людзей, бачыў іх жыццё. На канкрэтных прыкладах ён адсочвае шлях беларусаў. Той самы Сцяпан Кішкель, наслухаўшыся прапаганды з усходу, думаў, калі б не тыя мядзведзі, дык у Сібіры няблага жывецца. Да таго ж у мястэчку расклеілі плакаты наконт набору рабочых у шахты Данбаса. "Быў момант у Сцяпана, — піша аўтар, — калі ўяўляў ён сваю хату над Іртышом, сажалку з карпамі, шаўцаванне з заказамі ад якутаў і дзесяціны лугоў з быдлам..." Але маладзья мрой Сцяпана тушыла маці, якая казала заўсёды, што калі там добра, то чаму на Беларусь "папрыляталі назад дзяды". Мусяць, лепш за ўсё дома, — гэтай думкі прытрымліваецца аўтар кнігі. Калі чытаў "Хатняе стагоддзе" Сакрата Яновіча, прыгадаліся беларускія прымаўкі: на сваёй лаўцы і замерці добра, у чужым баку вочы па кулаку, родная зямелька — як зморанаму пасцелька, лепей у сваіх людзях з голаду паміраць, чым у чужых людзях золата збіраць і г. д. Але як цяжка беларусу ў ХХ стагоддзі ні было, ён меў зямлю і трымаў хатнюю гаспадарку. Вось як смачна апісае Сакрат Яновіч тое, што падрыхтаваў да Сцяпанавага вяселья яго бацькі: "На Сцяпанава вяселе бацька выгнаў жытнёвай сівахі, маці напаяла бараніны, а з заколатага парсючка нарабілі вантрабянкі, квашаніны, нарэзалі кавалчкі свінных плячэй; апетытна глядзеліся міастыя бакавіны. Кумпячкі ды палянціву, моцна пасаленую, абгарнуўшы кужальным платком, пачалі на гарышчы сушыць на жніво і капанне бульбы. Нарыхтавалі ў збанках хлебнага квасу, паставіўшы ў прохалдазь склепа, каб не закіс. Напаялі хлеба, пірагоў і вялізны каравай..."

Апошняя старонка кнігі Сакрата Яновіча авяняння светаадчуваннем, прасякнутым безнадзейнасцю і песімізмам: хата абваліцца, вырасце каля коміна бяроза, пад падрубамі паробяць норы лісы, плот заняпадзе ў чарносліў, у захлёўным закуці зарасце крапивою трактар, парыжэюць плугі, спружыноўкі, бароны... Але Сцяпан і сам аўтар, вераць, што нашы людзі зменяцца да лепшага і, дай Божа, беларусы паразумеюць. І можа нехта ў канцы ХХІ стагоддзя дастане з кніжнай паліцы "Хатняе стагоддзе" Сакрата Яновіча, каб даведацца, які лёс мелі беларусы ў ХХ стагоддзі і наколькі лепш ім стала жыць цяпер.

Сяргей ЧЫПРЫН

Уладзімір
СКАРЫНКІН

Срэбрам з галінак тугіх на зямлю
Ціха струменіцца.
Тварам жанчыны,
якую люблю,
Шчодра праменіцца.

Час міне буранаў і мяцеліц.
Прысак веры ты паварушы —
І Вялікай і Малой Мядзведзіц
Зноў зазьяюць зорныя каўшы.

Развітайся з мітуснёю марнай,
Паглядзі навокал весялей
І са мною зоркаю Палярнай
Палюбуйся сёння,
як раней.

Убаку ад калатнечы гзікай
Будзем піць жывіцавы настой
Я — з каўша Мядзведзіцы Вялікай,
Ты — з каўша Мядзведзіцы Малой.

Сяргею Ясеніну

З гары прастуе шлях жыццёвы мой...
І нечакана мне вядома стала:
Мяне красуня з чорнаю касой,
Як Ганна Снегіна — цябе,
качала.

Сумлення раб і вязень пачуцця
З душою беспрытульнай пілігрыма —
Я, як і ты калісьці,
ля жыцця

Прайшоў з усмешкай іранічнай міма.

Як ты,
на злом душы і галавы
Жыву,
сарвігаловісты не ў меру,

І хоць не веру,
што Гасподзь жывы,
Я ў дух ягоны бессмяротны веру.

Час бездухоўны
вынес мне прысуд,
Як і табе,
суровы і ганебны:
Мая паэзія
больш не патрэбна тут
І сам я тут
нікому не патрэбны.

Я не заву, не плачу...
І няхай,
Калі аднойчы прыйдзе смерць
за мною,

Хтось скажа:
"Ён, як беластволы гай,
Агаварыў лістотай залатою".

Заходзіў з пачуццём віны
Я ў церам свой граўляны,
Што напярэдагні вайны
Быў бацькам збудаваны.

Захоплены ў палон травой,
Аціхлы, апусцелы —
Ён ад людзей адводзіў свой
Пагляд асірацелы.

Ён да мяне з'яўляўся ў снах
І папракаў: "Калі ж ты
Ачысціш ад імху мой дах,
Прыб'еш, нарэшце, ліштвы?"

Тут спасцігаў жыцця азы
Ты з дапамогай маці.
Дык атынкуй мае пазы,
Аграмантуй палаці."

І ўратаваць бацькоўскі дом
Я змог ад заняпаду.
Пілюю, склюдам, малатком
Прывёў яго да ладу.

Прачысціў комін,
у якім
Гняздо зрабілі галкі.
Пасля ў кухонніку старым
Я адшукаў запалкі.

Зара над котлішчам маім
Зноў пераліўна грае.
І зноў радзімы неба
гым,
Як волат, пагнірае.

Памяці Жэні Янішчыц

Яркай, як зорка,
была ты
І недасяжнай такой.
Лётаў твой дух крылаты
Ластаўкай не гарадской.

Ластаўкаю вясковай,
Што па-над Ясельдаю
Спела парой вясновай
Першую песню сваю.

Як ты лятаць умела!
Ды не раскрыла крыл.
У трапяткога цела
Жыць не хапіла сіл.

Славячы кожную цалю
Ціхай радзімы тваёй,
Песні любові і жалю
Лётаюць над зямлёй.

Збег я далей ад крыклівай гурмы
Смутнай часінаю,
Слухаю белья вершы зімы
Над ручаінаю.

Хоць не шукала ніколі душа
Ўтульнага сядла,
Кнігаўкі роспач,
адчай мураша —
Ўсё яна звядала.

Лёс не спяшаўся адорваць мяне
Крыламі сокала.
Шчасце, здавалася,
на скакуне
Міма працокала.

Ды нечакана яго я знайшоў.
Вось яно, ціхае,
Тут на зямлі —
над жытлом мурашоў —
Ценькае,
ціўкае.

Вось яно скача на гонкай сасне
Вёрткай вавёркаю
Вось яно свеціцца,
зьяе на дне
Зыркаю зоркаю.

Ігар
КАНАНОВІЧ

Разам дзякуем Пану, званар, —
Пачынаем суладна свой ранак:
Слова ўдар і металу удар —
Каб гаілася цяжкая рана,

Каб стаяў міратворчасці Храм
На пагмурку душы, пацярпелай
Ад сляпой негарэчнасці драм,
І праз гэта — у веры нясмелай.

Але вера вяртаецца зноў:
У адказ на няўцешныя думкі,
Абудзіўшы ад здраглівых сноў,
Звон касцёльны паважна задумкаў.

Праваслаўны язычнік наскрозь
(як здаўна ў нашым краі вялося),
Зноў вяртаю да Бога свой лёс,
І з касцёлам вяду двухгалоссе...

Безвыходнасць кранула. Яна
Не адступіцца проста, зараза!
А касцёл — метраў сто ад акна —
Прагучаў. Стала светла. Агразу.

Крыжы

(маналог невядомага ўдзельнага князя)
памяці У. Караткевіча

Хан-сабака раздаў ярлыккі.
Карачун рускім духам паснегаў.

Баязліўцы. Аскепкі. Князькі.
Добрай волі —
не больш як у смердаў.
Радавод не апошняй мяжы —
Дзеляць. Тое, чаго і не маюць.
І яны яшчэ носяць крыжы
(у Ардзе, зразумела, здымаюць).

Скінь апратку хрышчэння, юрод
(Ведай: высачу — дойдзеш на палі),
Скінь свой крыж — бо зямлю і народ
На ім прыхадні — таці распялі.

Даў жа кон:
чорны зграйца — сусед.
Наймудрэйшы, завошта —
няўмольны?!
Мабыць, гэтак канчаецца свет —
У дзяцінстве ж гурэлі супольна.

Хан-сабака усіх пагмануў,
Толькі гнеўнае слова і маю.
Зараз, бачыш,
абвесецаць вайну:
Як на ловах —
адзін супраць зграі.

Сцены возмуць ды выб'юць мужоў
(Ледзь таго не зрабілі улетку).
Цёплы прысак...
гарачая кроў...
Енк палону...
а князя — у клетку.

Пагарунак — свайму ўладару
Павязуць, каб самоту пацешыць:
"Вось, нязгоны,
няскораны рус!
Ці забі, ці прадай,
Найснейшы!"
Не — не скончыцца гэтак вайна —
Заўтра ж выйду апошнім паходам,
А пакуль што...
пахолак, — віна!
Цараградскага!
Спіш ты, ці што там?..

Замак

...Хрышчаны Азартам і Бядой,
Можа й памыліўся негдзе ў нечым,
Але ўрэшце вось ён — замак мой
На мяжы Дабра з Сярэднявеччам...

Фотарэчы

Кніга

Кніга
мерае шчыра
табою мяне
і мною — цябе,
аўтар.

Помнікі

Старчакі
пахаваныя жыццяў —
могілкі, —
а кожны помнік
крычыць:
"Я — тут!"

Дрэва

Сусветнае Дрэва:
паг галінамі —
цень,
за ценом — пустэльна.

Адліга

Кропля ўпала
за каўнер.
Зіма рагоча.

Сэрца

Б'е —
наводмаш, —
усё яшчэ
маладое —
сэрца.

г. Клецк

Тост (Post Factum)

Ізноў пачую тост: "За мілых дам!" —
І сэрца, беспрытульнае, заные.
Жыццё маё — скразны "шэршэляфам".
Чаму ж вы непяшчотныя такія?

І думка ўся скіруецца туды,
Згадаюцца варункі —
зайздрасць, рэўнасць...
Найбольш, чым ад каго, зазнаў бяды —
Ад "слабых і прыгожых", дык напэўна.

А болей не хачу і... не магу.
Стаміўся, пастарэў без веку, мусіць.
Хоць нешта для адзінай зберагу
(Яшчэ такая будзе, спадзяюся).

Крышылі вы, чароўныя, мяне —
Згіналі неаднойчы стрыжань воді:
Трымала "так", не папускала "не".
І кляўся на знявечанай струне:
"Ніколі больш! Ніколі больш! Ніколі!.."

А потым да сябе вяртаўся зноў,
Каб спраўдзіцца не горш, чым на экране.
Вярталіся агонь, атрута, кроў,
Як доўга да прытомнасці ішоў,
Памерлы ад няўдзячнасці каханя!

І ўстане гаспадар, прамовіць тост:
"За мілых дам, яны — жыцця аснова!"
А я пакіну свой застольны пост
І сябру патлумачу Factum Post:
"Зблажэла, выпіў больш,
чым гаспаткова".

Двухгалоссе

Безвыходнасць кранае душу,
І... касцёл агукаецца званам.
Значыць, зноўку я ў рыфму пішу,
Мо, банальнасцю трохі грашу,
Але — дзякуй Табе, Пахвалёны!

Не пакінуў — ніколі, нідзе —
Ты "адэпта" шалёных эмоцый.
Лечыць крыўду святы неспагзеў —
Дадае і надзеі, і моцы.

Фота Уладзіслава Басько

Суседзі

Янка ГАЛУБОВІЧ

Апавяданне

сама Алена. Высокая, у кароценькім паркалёвым халаціку, з распушанымі ніжэй пояса валасамі.

— Кастусёк, ты... — здзівілася толькі яна.

Кастусь, апынуўшыся ў гасцінай, убачыў, што каля дзвярэй у драўлянай кадцы лапушыўся вялікі, ажно да самай столі, фікус, на падваконных у гаршчэчках тырчалі калючыя стаўбункі кактусаў.

Алена пачала яго частаваць. "Кастусёк, першая чарачка — як сінічка, другая — як жавароначка", — казала яна і зноў налівала. І яму, і сабе.

Яны пілі маленькімі чарачкамі каньяк і ўсё гаварылі і гаварылі, упярэхапкі, пра сваё жыццё-быццё, стараліся ўспомніць нешта важнае, толькі ім зразумелае.

Кастусь пачуваў сябе побач з Аленай лёгка і свабодна. Ён бачыў наспраць сябе аголеную, белую, прыгожую Аленіну нагу, яе вочы, у якіх спеліся спакуса і душа яго трымцела ў незразумелым чаканні нечага невядомага і грэшнага. Ён сам не заўважыў, як пачаў цалаваць Алену і ўжо не бачыў нічога, акрамя яе сініх вачэй, бяздонных, як мора.

Пад раніцу, на самым досвітку, Алена сказала:

— Дзіцятка хачу, Кастусёк. Я была ўжо зацяжарыла, але Мартынюк мяне нагой моцна ў жывот ударыў. На гэтым усё і скончылася.

— А што будзе, калі Мартынюк вернецца? — тулячы да сябе Алену, спытаў Кастусь.

— Не верыцца мне, што ён зменіцца. Лысае цялятка і здохне з лысінай. Ніколі спакою пры ім не бачыла, сэрца маё рваў, не шкадаваў. Не хачу і думаць пра яго.

Алена і сапраўды не ведала, што чакае яе наперадзе. Яна нібыта апынулася ў нейкім дзіўным і нерэальным свеце. У гэтую ноч з Кастусём яна была вельмі шчаслівая, шчасце нахлынула на яе, як хваля, зварухнула душу, запаланіла ўсто яе істоту. Яна паклала Кастусю на грудзі галаву і ціха, ледзь чутна, заплакала.

3

Кастусь усю ноч не спаў, круціўся ў дожку, як той угон на патэльні. Ён з дня на дзень чакаў Алену, якая паехала ў Крэва да маці, і вась прайшло ўжо тры тыдні, а дамоў яна не вярталася. На гэта, вядома, была прычына. Там, у Крэва, маці спаралошавала: адняла адразу дзве нагі.

Калі развіднела, ён злёгка перакусіў і падаўся на раку, на стромкі бераг Вілі, якая коціць свае воды між дугоў і ў засені спрадвечных лясоў.

У затоцы, дзе белым цветам гаррэлі гарлачыкі, плавала з вывадам крыжанка. Кастусь закінуў вуду і злавіў на шыцька ладную плотку. Праз хвілін дзесяць яшчэ адну з вады выцягнуў, крыху меншую.

Сонца дабралася да палавіны неба, стала душа. Нерухама застылі вербы, ветрыку было не пад сілу паварушыць самыя кволы лісцікі. І рыба не хацела брацца, ні на шыцька, ні на блёсны.

І ў гэты дзень Алена дамоў не вярнулася. Кастусь месца сабе не знаходзіў. Яго гняла беспрасветная тута, хоць ты вазмі і ў мех ад яе завяжыся.

На другі дзень, раніцою, калі ўвесь луг як дыміўся параю, Кастусь дастаў з-пад застрэшка ў пуні касу, давёў яе да ладу і падаўся за аселіцу. Памяніў касу і стаў каціць. Трава на поплаве была густая, зялёная і работа спачатку не клеілася. Каса не слухалася Кастуся, цалавала наском зямлю, а то зраза пятак траву да самага пяску і таму пракос атрымліваўся вузкі, калматы — курьца пераскочыць.

Сонца не пераставала пячы. Трава ў пракосах нагрэлася і была

мяккая, як падушка. Ненатуральна моцна пахлі падрэзаныя касой кветкі, у Кастуся нават галава закружылася ад гэтага паху.

Пасля абеду неба пачало хмурыцца, таямніча, нібыта з асцярогаю пагрукваў гром. Пайшоў дождж і Кастусь, ускінуўшы на плечы касу, заспяшаўся дахаты.

Ад непрывычнай работы балела спіна, рукі і Кастусь, не дачакаўшыся вечара, як сноп, заваліўся спаць.

Прачнуўся ён, калі ўжо добра сцягнула. Адрозна кінута да акна і доўга стаяў ля яго, як іонак, шчаслівы і разгублены.

У хаце суседкі цераз вуліцу гарэў агонь. Праз акно яркімі слупамі пырскала ў агародчык святло, асвятляла каля плота дзве вішанькі, абліваючы іх кучаравыя вершаліны няроўным срэбным бляскам.

Кастусь выйшаў у сад. Церусіў дробны дожджык. Пастаяў крыху, прыслухоўваючыся да цішыні, а потым, як у вір, нырнуў у вільготную цемру.

— Кастусёк, хоць і баюся, але ж чакала цябе. Кот учора ўвесь дзень мыўся, мо Мартынюк дамоў заявіцца, — усхвалявана сказала Алена, зірнуўшы на яго прыгожымі сінімі вачыма. — Дый чуткі пайшлі, што ты ходзіш да мяне. Яны ж у вёсцы разносыцца хутка. Каб хто яму не данёс...

Кастусь наблізіўся да Алены, сказаў:

— Не бойся, сонейка маё. Усё добра будзе. Пакуль вернецца Мартынюк, на развод падасі, у мяне будзеш жыць. Зразумее нас, нідзе не дзенецца.

Алена прыгулілася да Кастуся і прыціхла.

Не ведалі яшчэ Кастусь з Аленаю, што шчасце іх відаўгае, як жыццё той бурбалкі, што скача па лужыне ў час навалыніцы, што іхнія пуцявіны, якія так хораша перакрываюцца, гэтак жа хутка і разьдупца.

Там, у Жойлішках, урачы выявілі ў Мартынюка страшную невылечную хваробу: цыроз печані. Роўна праз два месяцы, асунуты і пастарэлы, ён вяртаўся дамоў.

Да Замасцяня яшчэ заставалася чатыры вярсты, але калі аўтобус супыніўся на прыпынку "Вішнеўка", Мартынюк далей не паехаў. У Вішнеўцы жывіў яго бацька і ён рашыў адрывацца яго.

Ужо сутоньвалася, калі Мартынюк з'явіўся ў хаце. Бацька, пажылы чалавек з кручкаватым, падобным на арліную дзюбу, носам паставіў на стол пляшку гарэлкі, прынёс чатыры сырныя яйкі, лусту хлеба.

Выпілі па чарцы, потым зноў паўтарылі і бацька, абліваючы апошнія два жоўтыя зубы, што засталіся ў яго спераду, спытаў у сына:

— А яна, Алена, ці прыязджала хоць да цябе?

— Ага, чакай Пятра, сыр з'ясі, — злосна прабубіў сын. — Як паехаў, так і забялася пра мяне.

— Пакуль ты быў, Пеця, маладым і дужым, то патрэбным ёй быў. А цяпер... — бацька раптоўна змоўк, быццам яму на гузікі рот зашпілілі.

— Што цяпер... гавары, не заікайся, — з прысвістам, нібы той гусак, прашыцеў сын. У яго на губах ажно пена паказалася.

— Заікацца, як ты кажаш, не буду, табе, як сыну, усю праўду скажу. Як цябе, Пеця, дома не было, твая Алена з Кастусём Стэпчыным знохалася. Усе Замасцяны пра гэта дагоняць.

Мартынюка пасля гэтых слоў ахапіла ўнутраная гарачка, ён увесь змок, а вочы заслаў густы невядушы туман.

Праз колькі хвілін ён падахпіўся з-за стала, хацеў ужо бегчы ў Замасцяны, але яго раптам званітвала. Ад страшнага нясцерпнага болю ў

баку сцяла дыханне, пасінеў твар. Мартынюк ухашіўся рукамі за жывот, скурчыўся, заскрыгатаў зубамі і зняможана апусціўся на лаўку.

...Недзе каля рэчкі прыцішана зарыпнеў драч, "піць-падаць", "піць-падаць", — адазвалася яму ў жыцце за вёскаю перапёлка, іншыя птушкі яшчэ спалі.

Радзеў морак, паволі, вельмі паволі праклёўваўся ранак. Заружавелася на ўсходзе неба. Пабялялі зоркі. Растаў у вышыні, згубіў святло месяц.

Замасцяны яшчэ спалі. У вокнах не было відна ні аднаго агеньчыка. Як ніколі шчаслівая ў жыцці, зморанья асалодаю каханья спалі і яны, Кастусь з Аленаю.

Не спалася толькі аднаму Мартынюку. Згубіў сандалет з нагі, мацаў сцежку рукамі, але абутак не знайшоў. Нагу пякла крапіва, халадзіла раса, а ён, злы і раздражнёны, ледзьве перастаў ляжычы ногі і цяжка дыхаючы, бо хвароба, як пырык, глыбока пусціла свае карані ў яго цела, паціху прабіраўся наперад. Яшчэ як след не развіднела, а ён ужо быў у Замасцянах.

Дрыжачымі рукамі адчыніў веснічкі, падняўся на ганак, асцярожна пакратаў клямку, але дзверы былі зашчэплены знутры на кручок.

"Спяць яшчэ, як буду грукаць, не адчыняць, не пусцяць мяне", — жыганула ў галаве Мартынюка думка, і ён спусціўся з прыступка, ціхутка, як кот, падкраўся да кухоннага акна і вельмі ўзрадаваўся, калі ўбачыў адчыненую фортакчу.

Кастусю спрасонку падалося, што ў хаце нехта затупаў, ён расплюшчыў вочы і ў гэтае ж імгненне ў гасцінай ярка загарэлася святло.

Убачыўшы Мартынюка, Кастусь уздрыгнуў, нібы па ім прайшоў электрычны ток. Усхапілася, разгублена паглядзела на мужа і Алена.

У Мартынюка, калі ўбачыў на канапе з Кастусём сваю жонку, нервова захапіў жаўлакі, у белшалёных вачах закіпела каламутная ярасць і ён выхапіў з кішэнні нож.

Кастусь саскочыў з канапы, але выхапіў нож з рук Мартынюка не паспеў. Той ударыў ім Кастуся ў грудзі. Малады і моцны, як дуб, быў Кастусь, але Мартынюк трапіў яму ў сэрца і той грывнуўся на падлогу. З раны цёмна-бурымі ручайкамі сачылася кроў.

Алена нема загаласіла, кінулася да Кастуся, але Мартынюк замахануўся і на яе. Жанчына ціха, без стогну, апусцілася долу.

Кастуся пахавалі без Алены, бо як выпісалася яна з балыніцы, ужо паабпал гасцінца наліваліся гронкі рабін, адцяцелі у вырай стрыжы і ластаўкі.

А пасля Новага года, калі Замасцяны засыпала іскрыстым снегам, стаялі заінеўныя, бы казачныя дрэвы, у адзін з марозных сонечных дзён у Алены нарадзіўся сыноч. Валосікі чорненькія, вочкі чорненькія, што жучок. Назвала яна яго Кастусёк.

Не шкадавала сябе Алена ў жыцці, любой работы не баялася, Кастуська свайго любіла, гадавала.

А тады цяклі, як вада ў рэчцы. Час пакінуў на твары Алены глыбокія барозны. Рос і сыночак, выцягнуўся, як дубочак.

У той год ясна выдалася як ніколі позняя. Але вась вецер разгнаў хмары і выглянула сонца. Абудзілі ад сну мёртвыя грудзі зямлі, пабеглі ручайкі.

На Радаўніцу, якая бывае заўсёды ў другі аўторак пасля Вялікадня, Алена і Кастусёк пайшлі на могілкі.

Ішлі ўскрайкам лесу. У ім яшчэ было пуста, бязлюдна. Пахла прэлым лісцем і адталым мохам. Не было чуваць галасоў птушак, адно дзіцел дзесці блізка дубасіў па сухадрэвіне.

Спыніліся каля невысокага мармуровага помніка. Кастусёк паклаў на магілку цюльпаны і, гледзячы на здымак, спытаў:

— Мама, чаму гэты дзядзя, што пахаваны тут, як дзве кроплі вады на мяне падобны?

— Ён не толькі цёзка твой, сыноч, але і бацька, — першы раз прызналася сыну Алена.

Яна прыгуліла да сябе Кастуська і заплакала.

1

З кожным днём цяжела. Падсыхалі сцэжкі і дарожкі. У полі, над якім курылася сіваватая пара, зялёнымі іголкамі пацягнулася да сонца маладая трава.

Кастусь Саковіч, шыракаплечы, дужы, з гладкім, старанна пагольным тварам мужчына, сядзеў на ўслоне каля акна і не зводзіў вачэй з яблынь, верхавіны якіх былі абліты яркім сонечным святлом.

Ён не заўважыў, як побачкі з ім на ўслон прыладкавалася маці.

— Кастусёк, сыноч, хоціць табе перакаці-подем быць, па белым свеце матляцца, — сказала яна. Жыццё ў мяне таго засталася — кот наплакаў. Як памру, так і пахаваць не будзе каму. Не едзь нікуды, сыноч, гут, у Замасцянах, заставайся.

Маці пастарэла, асунулася за гэтыя пятнаццаць гадоў, якія Кастусь не спатыкаўся дома. Зжаўцелы, спавіты зморшчынамі твар, худы, востры, як дзюба, падбародак, а вочы — патухлыя, бясколерныя.

— Не паеду нікуды, мама, дома застануся. Хоціць, надакучыла... — ціха адказаў ён.

— Вось і добра, сыноч. Жэнішся, мабыць, яшчэ ўнукаў дачакаюся.

— Скажы, мама, а Алена, суседка, як жыве? Дзе яе муж, Косцік, працуе?

— Бог, сыноч, Алену і красой, і характарам не пакрыўдзіў, а вась шчасця не даў. Кепска яна жыве з Мартынюком. Акаголік ён, увесь час з пунсовым носам ходзіць. А робіць у майстэрні, рамонтнікам. Каб яму тая гарэлка ўперак горла стала. Часта б'е яе. Калі прыйдзе п'яным, то яна з дому ўцякае. У мяне неаднойчы нахавала... Не даў Бог Алене шчасця. Колькі хлопцаў талковых да яе сваталіся і ты, во, сыноч, таксама. Ажно не. Усім ад варот паварот дала і за яго, Мартынюка, замуж пайшла.

На сконе дня, калі ўжо садзілася за лес сонца, Кастусь выпягнуў са студні вядро вады, каб напіць карову, і ўбачыў яе, Алену. Яна зграбала цераз вуліцу каля плота ў вішняку сухое леташняе лісце. Стройную, у блакітным халаце, які прыгожа падкрэсліваў яе добра складзеную постаць. Чорныя валасы былі заплецены ў дзве доўгія касы.

На вуліцы паказаўся Мартынюк. Хісткай паходкай ён наблізіўся да брамкі, шгосяці прамармытаў сабе пад нос і гоцнуўся на лаўку. Дастаў з пачака цыгарэту, закурыў.

Кастусь ледзьве пазнаў Мартынюка, так ён пастарэў. Быў шык — застаўся шык! Чорная, як смоль, шавяльора парадзела, скроні сталі белыя, быццам іх інем прыцярнушыла, а вочы — пустыя і халадныя, як тыя лужыны ў асенню непагадзь.

...Кастусь пакахаў Алену яшчэ ў школе, у дзевятым класе. Яна была самая прыгожая сярод сваіх сябровак. Стужачкі-бровы. Чорныя валасы заплецены ў дзве тоўстыя касы, якія спадалі на пруткі, цвёрдыя, што недаспелыя грушы, грудкі. Статная, гнуткая, яна заўсёды хадзіла ў кароценькай спаднічцы. А вочы — сінія-сінія, што ажно захлынуцца можна ў гэтай сінечы. Алена вельмі хораша танцавала і партнёрам у яе быў вялікагаловы і шыракароты Косця Мартынюк, аднакласнік. Алена і Мартынюк наведвалі пры школе студыю балнага танца. Як танцавалі яны, то імі ўсе лобаваліся. А Кастуся ажно завідкі бралі, калі бачыў Алену з Мартынюком. Яму здавалася, што побач з ім ён выглядае цэльпуком.

Алена за гэтага самага Мартынюка і замуж выскачыла адразу пасля школы.

Маці тады казала Кастусю: не перажывай, сыноч. Не пашанцавала ў адным, то пашанцуе ў другім. Знойдзеш яшчэ сабе дзяўчыну. Як кажуць людзі, у жонкі трэба браць дзяўчыну не на красу багатую, а ціхую, губатую...

Але да Кастуся матчыны словы не даходзілі, ён не хацеў і не збіраўся слухаць іх. Адно рэўнасць, калючая, пакутлівая, не давала яму спакою, і Кастусь хутка з'ехаў з дому. Ажно ў Карэліі апынуўся, на лесанарыхтоўках.

2

Далёка на даяглядзе гарэла чырвоная вогнішча ўсходу. Займаўся лагодны, цёплы вясновы ранак.

Кастусь корпаўся на сваім гародчыку.

— Дзень добры вам! — раптам пачуў ён.

Алена стаяла каля плота і глядзела на яго жывымі, вясёлымі вачыма.

— Даўно прыехаў?

— Ужо тыдзень як дома.

— Адзін ці з жонкаю?

— Адзін, жонкі не маю. Адналюб я, Алена. Ты ж за мяне замуж не пайшла.

— Што пра гэта гаварыць цяпер. Жыццё не кажух — навыварат не адзенець.

— Што чуваць у цябе, як жынеш?

— Аг, якое маё жыццё... — ціха сказала Алена. Яна нехаця ўсміхнулася прывабнымі ямачкамі на бледных шчоках і ў куточках яе губ трывожна затрымцелі зморшчынкі.

— Жыццё — як латарэя. Адзін выцягне шчасця многа, а другі — фігу. Так і я. П'е мой Мартынюк многа, а як нап'ецца — мора яму па калена.

Кастусь слухаў Алену і яе словы, нібы цікві, вострым бодем працінала яго спакутаванае сэрца.

На ганку паказалася старэнькая згорбленая бабулька з кійком у руках.

— Дачушка, Мартынюк прачнуўся, цябе пытае, — паклікала яна Алену.

— Скажы, мама, што іду! Гэта ж Мартынюк збіраецца ехаць ад гарэлкі лячыцца, — патлумачыла Кастусю Алена. Можна, нарэшце за розум возьмецца...

Яна ўжо ступіла крок-другі да ганка, але зноў павярнулася, прызналася:

— Вось расказала табе пра сваё гора, Кастусёк, і быццам падзяліла яго з табою, ажно лягчы на душы стала. Нібыта за плячыма крылы вырасалі.

І хуценька пайшла ў хату.

Назаўтра раніцою, як толькі пачало днець і ў вокнах засінеўся золак, а з конаў хат узвіліся ўтору шызыя дымки, Кастусь вывёў з хлява карову і навязаў яе на выгане. Калі вяртаўся, то сустрэў на вуліцы Алену. Тая адразу яму паведаміла:

— Адна я засталася, Кастусёк. З'ехаў Мартынюк ажно ў Жойлішкі, дзе алкаголікаў лечаць, на тры месяцы...

— Чаму адна, а маці дзе? — не верачы сваім вушам, запытаў Кастусь.

— І яна паехала, да сястры ў Крэва, на цэлае лета. Учора пасля абеду, разам з Мартынюком.

Ад яе слоў чамусьці стала лёгка і радасна Кастусю на душы.

— Вось і добра, што адна засталася, — сказаў ён. — Вечарам да цябе ў гасці зазірну...

— Кастусёк, не выдумляй лішняга. Што людзі скажуць... — вымавіла Алена, але вочы яе гарэлкі, як знічкі, праявіліся, колеру яблыньных пяльсткаў зрабіліся шчокі.

...Ноч была вільготная, ціхая. Кастусь сядзеў на лаўцы пад разгалістай нідай вярбою і не зводзіў вачэй з суседчайнай хаты.

"Цікава, што цяпер робіць Алена, чым займаецца? Мо мяне чакае?", — гадаў Кастусь.

Ён тузаўся, як той карась, што трапіўся на кручок, а ў душы, нібы тая лавіна, расла і набірала моц рашучасць.

"Што будзе, таго не мінеш", — махнуў нарэшце ён рукой і ўзняўся з лаўкі.

Дзверы, як і чакаў, яму адчыніла

Рытмы колераў і ліній

Зноў Вентані

Самуэле Вентані, які стварае дызайнерскія аб'екты з джынсу і палатна, летась таксама прыязджаў у Мінск разам з бацькам Эмануэлем Вентані: абадва ўдзельнічалі ў I Мінскай міжнароднай біенале сучаснага жывапісу "Colorfest", што ладзілася ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Натхнёны ўражаннямі ад візіту ў беларускую сталіцу, Самуэле выступіў з ініцыятывай наладзіць у галерэі "Універсітэт культуры" выстаўку сваіх твораў побач з творамі маладых беларускіх мастакоў. Ён прывёз у Мінск арыгінальныя работы з серыі "Pittura oggettuale". Дарэчы, гэты тэрмін, прыдуманымі самім дызайнерам, даў назву ўсяму інтэрнацыянальнаму праекту. (Між іншым, нядаўна вычытала, што оксфардскі слоўнік трактуе англійскае слова "джынсы" — jeans як скажонае **Genoise** — "генуэзскія" і сцвярджае, што яно з'явілася не ў XX і нават не ў XIX стагоддзі, а яшчэ ў 1567 годзе: так называлі штаны вельмі простага крою з тоўстай баваўнянай саржы, якія насілі маракі з італьянскага партовага горада Генуя — генуэзцы. Таму джынсы можна лічыць тканінай "з глыбокімі італьянскімі каранямі".)

Як сказаў жывапісец Эмануэль Вентані падчас адкрыцця выстаўкі "Pittura oggettuale", мастацтва Самуэле асаблівае, скіраванае на тое, каб у гледачоў узніклі станоўчыя эмоцыі. І сапраўды, "жывапісныя аб'екты" маладога італьянскага дызайнера ствараюць вакол сябе поле жыццядайнай энергіі. Вабяць вока паўднёвыя фарбы яго камп'ютэрнай графікі. Цяплыня і ўтульнасць зыходзяць ад фактуры трансфармаванага, пластычнага тэкстылю, ад прамяністых ліній ніцінакшвоў, ад глыбокіх насычаных колераў яго дызайнерскіх аб'ектаў, што ўспрымаюцца як творы выяўленчага мастацтва.

Найбольш актуальныя тэндэнцыі развіцця італьянскай і нашай айчыннай выяўленчай творчасці адлюстраваліся ў гэтай экспазіцыі. Яе ўдзельнікамі сталі выпускнікі Дзяржаўнага інстытута мастацтва Gubbio, БДУ культуры і мастацтваў, Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў.

Братэрства урбаністаў

Зусім розныя, але паяднаныя аб'ектыўным часам, агульнымі рытмамі гарадскога жыцця, сутучныя ў маладых амбіцыях, у памкненнях захаваць уласную індывідуальнасць на фоне глабалізацыі творчых працэсаў, надаць сваім пошукам крэатыўнасць, канцэптуальнасць — вось яны, беларускія ўдзельнікі праекта "Pittura oggettuale".

Павел Вайніцкі, Сяргей Завіжэнец, Дар'я Іваноўская прыцягнулі ўвагу публікі

Мінск. Мастацкая галерэя "Універсітэт культуры". Італьяна-беларускі выставачны праект "Pittura oggettuale" (аб'ектны жывапіс).

канцэптуальнай інсталяцыяй "Неабмежаваныя магчымасці і магчымыя абмежаванні". Вялікі цёмна-сіні паветраны шар (міжволі ўзнікае алюзія: індыга — "колераў аўры" дзяцей новага пакалення), злучаны напятаю стужкай з маленькім экранам. На экране прапальваюць аб'екты. Калі засяродзіць позірк на іх руху, узнікае ўжо ілюзія: адчуванне палёту. І пачынаеш разважаць пра цяперашняга, усё больш камп'ютэрызаванага, стасункі людзей з жывым навакольным светам.

Знаёмыя з творчасцю Кацярыны Марціновіч гэтым разам не ўбачылі яе графічных работ. Мастачка паказала, якой арыгінальнай, па сутнасці аўтарскай, можа быць традыцыйная тэхніка працы з паперай і нажніцамі. Яе незвычайныя, падобныя да чорна-белага эстампа, урбаністычныя выцінанкі — як штрыхі да будзённага партрэта вялікага горада, як ілюстрацыі да жыццёвага гараджан: магістраль са светлафорам; чалавек на матацыкле; вела-сіпедыст; вулічная кавярня; будаўнікі-вышыннікі... Серыя так і называецца — "Горад".

Урбаністычныя матывы працінаюць серыі мастацкіх фота Сяргея Ждановіча "Рэтраспектыва сноў" і "Дэжавію" (зробленыя "пад сешню" фотарэфлексіі вакол свіслацкага краявіду і чорна-белыя напластаванні руху аб'ектаў, людзей, падзей у цэнтры Мінска).

Мастак Дзяніс Барсукоў прапанаваў, як падалося, нязвычайны для яго погляд на аб'екты жывапісу. Дзе сонечная ідылія летняга лецішча? Дзе лодка рамантычнага мінскага рыбака ля вечаровага моста? Дзе па-дзіцячы наіўны і чысты свет казачных герояў? Дзе радасныя фарбы, спакроўленыя са светам ін-

сітнага беларускага мастацтва і яркай палітрай класікаў імпрэсіянізму? Усё гэта было вызначальным для ранейшых работ Дзяніса Барсукова. У выстаўленай серыі "Падарожжа" лірычныя пачуцці пацягнулі інтэлектуальную сузільнасць, у спакойным ладзе аўтарскай жывапіснай мовы з'явіліся больш рэзкія і насяцрожлівыя ноткі. Як тут не задумацца: куды імкнучца "аб'екты" жамчужна-жоўтага палатна — гараджане-пасажыры? Як не пафантазіраваць следам за мастаком ля іншых яго работ і паспрабаваць здагадацца: што ж азначаюць папярковыя караблікі на завесна чорнай вадзе, віражы дзёрзкіх самалётаў паўз купалы храма, усмешка матацыкліста з крыльцамі Меркурыя на шлемі?

Ды ўжо больш зашыфраванай падаецца беспарадкавая сімволіка жывапісных работ Паўла Кастусіка, разлічаная на нейкія глядацкія асацыяцыі...

Заўсёдня нечаканасці

Падчас вернісажа мастацтвазнаўца Ларыса Фінкельштэйна сказала каратка і трапіна: "У гэтай галерэі ўсё заўжды нечакана. Але нечаканасці тут заўсёды ў межах прыстойнага і густоўнага. У

новай экспазіцыі розныя рэчы з'яднаныя паводле прыняцця сучаснасці, крэатыўнасці мыслення іх аўтараў. І няма мяжы паміж намі і гасцямі, бо шмат агульнага ў творчасці. І мы ўжо не перажываем, як некалі, эйфарыю з нагоды замежнай выстаўкі. Такія выстаўкі, як і сумесныя міжнародныя праекты, — цяпер трывалая практыка ў беларускім мастацкім жыцці, бо мы інтэграваныя ў еўрапейскі працэс".

Цырымонія адкрыцця гэтай выстаўкі завяршылася таксама нечакана. Флейтыст з італьянскага горада Перуджы Андрэа Чакаморы, які ў той дзень правёў майстар-клас для студэнтаў БДУКіМ, агледзеўшы экспазіцыю, заўважыў: "Гэта асаблівае нагода, калі мы можам злучыць выяўленчае мастацтва і музыку. Я запрашаю гледачоў у падарожжа па мастацкім свеце: буду імправізаваць, натхняючыся работамі Самуэле". Музыкант крочыў на цэнтр залы. Спыніўся ля аб'екта з пунсовага тэкстылю — і загучала пачуццёвая кантылена; ля белага "квадрата" напеў флейты выбухнуў джазавымі інтанацыямі, імпульсіўнымі авангарднымі рытмамі. А потым пачуўся матыў, сутучны стылю барока...

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: італьянскі музыкант Андрэа Чакаморы; творы Самуэле Вентані; ля работ Дзяніса Барсукова.

Фота Віктара Кавалёва

Установа адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі»

аб'яўляе конкурс на замяшчэнне пасад (да 5-і гадоў) прафесарска-выкладчыцкага складу (для тых, хто мае мінскую прапіску) з далейшым заключэннем кантракту ў выпадку выбарання на тэрмін, вызначаны Наймальнікам:

кафедра опернай пагрэхтоўкі:

загадчык кафедры

кафедра аркестравага дырыжыравання:

старшы выкладчык

кафедра фізічнага выхавання:

старшы выкладчык

кафедра фартэпіяна:

старшы выкладчык

кафедра музычнай педагогікі, гісторыі

і тэорыі выканальніцкага мастацтва:

прафесар

дацэнт

кафедра інструментоўкі:

дацэнт

— 1 ст.;

— 1 ст.

Маладзёжнаму — 25!

Урачысты вечар, прысвечаны 25-годдзю Беларускага дзяржаўнага маладзёжнага тэатра, прайшоў 31 сакавіка. У красавіку, як паведамляў ужо "ЛіМ", будынак тэатра, што на праспекце Машэрава, закрываецца на рамонт.

Усё ведаюць, што цяпер агульнага паміж Маладзёжным тэатрам і Беларускай рэспубліканскай ТЮГам. Рэканструкцыя! Пасля рамонтнага абноўлены Маладзёжны будзе не пазнаць! Тэатру абяцаюць вялікую і больш утульную залу, абноўленую сцэну з большымі тэхнічнымі мажлівасцямі для пастановкі спектакляў, індывідуальныя грымёркі, кабінет дырэктара, сучасныя фэа, гардэроб і буфет, склад для захоўвання дэкарацый. Спектаклі на час рэканструкцыі будынка будуць праходзіць у сталічным Клубе імя Ф. Дзяржынскага і ў Малой зале Палаца Рэспублікі.

У цэнтры ўвагі прысутных на вечарыне ўсё ж былі не гэтыя праблемы, а юбілей калектыву і творчасці. Нават у свята свайго тэатра акцёры працавалі: выйшлі на сцэну, паказалі фрагменты са спектакляў "Прыдуркаваты Журдэн", "Кар'ера Чалысціна", "Вяселлю быць", "Позняе каханне", "Банкрут". А павіншаваць юбіляраў прыйшлі многія — з кветкамі і падарункамі, з глядацкай удзячнасцю і захапленнем.

Прыемнай нечаканасцю для тэатра-імянінніка сталася навіна пра тое, што калектыву вылучаецца на званне "заслужаны". Але не гэта галоўнае ў творчым жыцці. Тэатр тады можа лічыцца папулярным, калі ў яго ёсць дзве чаргі: чарга гледачоў і чарга аўтараў. Драматург Аляксей Дудароў на ўрачыстым вечары замовіў для сябе месца ў другую з гэтых чаргаў. І Віктар Старавойтаў, дырэктар Маладзёжнага, паабяцаў, што пасля рэканструкцыі тэатр абавязкова паставіць дудароўскую п'есу. Уся трупа на нейкі час адчула сябе і ў ролі гледачоў. Акцёры ТЮГа павіншавалі калег маленькім спектаклем з розыгрышам падарункаў. Цікавыя сцэнікі падрыхтавалі студэнты акцёрскага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, недвухсэнсоўна абвясціўшы пра сваё жаданне працаваць менавіта ў Маладзёжным — "кім возьмуць". Ці ж гэта не самы прыемны для тэатра камплімент?

Марына ДОЎТЕР

У аддзяленнях саюза

Мінскае гарадское

У сталічным Клубе імя Ф. Дзяржынскага адбылася прэзентацыя праекта "Галасы без межаў", заснавальнікам якога з'яўляецца Мінскае гарадское аддзяленне БСМД, аўтарам ідэі — заслужаны дзеяч культуры Беларусі Людміла Чысцякова і мастацкім кіраўніком — саліст Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета краіны Алег Гардынец. Гэтану папярэднічала шматтадовая падрыхтоўчая праца: шукалі рэпертуар, на асобных пляцоўках "абкатвалася" праграма. Галоўная ідэя праекта — папулярныя аперныя дасягненні нацыянальнага опернага мастацтва, сусветнай музычнай спадчыны. У канцэрце, які прайшоў пры падтрымцы кампаніі "Хундай", удзельнічалі вядучыя оперныя салісты нашага Вялікага тэатра Алег Гардынец і Алена Сіняўская, саліст Венскай оперы Рыгор Палішчук, музыкант-віртуоз Кірыла Ясенскі, а таксама вядучы праграмы Міхаіл Кірычэнка. Канцэрт-прэзентацыя, які прайшоў з поўным аншлагам і заключным паўтадзінным "брава!", даказаў паспяховаць новага праекта.

Віцебскае абласное

Вечарына, прысвечаная 60-годдзю віцебскага музыканта, кампазітара, члена Беларускага саюза музычных дзеячў Віктара Шавякова прайшла ў зале Віцебскага музычнага вучылішча імя І. Салернскага. Юбіляр добра вядомы слухачам як аўтар п'ес для баяна і акардэона. Ён лаўрэат рэспубліканскіх конкурсаў і міжнароднага конкурсу ў г. Санок (Польшча). Гэтым разам публіка пазнаёмілася з малавядомай старонкай творчасці В. Шавякова — вакальнай. У выкананні артыстаў Віцебскай абласной філармоніі А. Новікавай, П. Белюсева, Л. Гудзь і лаўрэатаў эстрадных конкурсаў Т. Лапцкага ды І. Бабаец прагучалі песні і рамансы на вершы віцебскіх паэтаў Д. Сімановіча, Т. Красновай-Гусачэнькі, А. Нікіфаравай, Е. Крыклівец.

Арцём КУМЕЛЬСКІХ

Гродзенскае абласное

16 лютага 2009 года, у дзень, калі Чэславу Неману споўнілася б 70, у зале Кронан Парк Гатэля прайшла вечарына памяці гэтага пудоўнага музыканта. Арганізавалі вечарыну ўпраўленне культуры Гродзенскага аблвыканкама, Гродзенскае абласное аддзяленне Беларускага саюза музычных дзеячў, Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы і Кронан Парк Гатэль. Як вядома, ён нарадзіўся на гродзенскай зямлі і нават свой псеўданім (Неман — рака яго дзяцінства) абраў таму, што ўвесь час быў звязаны з роднымі караямі. У галіне музычнай творчасці быў адначасова традыцыйналістам і нястомным эксперыментатарам, свабодна валодаў стылістычнай палітрай — рор, готск, free-jazz, jazz-rock і электроннай музыкой. Дэкан факультэта мастацтваў ГДУ, старшыня Гродзенскага абласнога аддзялення БСМД, мастацкі кіраўнік эстраднага аркестра "Капрыз" Раіса Левіна падкрэслівае: "Для ідэі нашага праекта найважнейшым з'яўляецца глыбокая сувязь Чэслава Немана з малой радзімай. Яна зрабіла значны ўплыў на яго станаўленне і творчасць. Лябоду да родных мясцін ён захаваў назаўсёды".

На канцэртце прагучалі творы нашага земляка (аранжыроўшчык Уладзімір Ткачэнка) у выкананні эстраднага аркестра "Капрыз", салістаў Руслана Мусвідаса, Святланы Дзякун і Алены Стэльмах. 14 песень увайшлі ў CD-альбом, запісаны аркестрам "Капрыз".

Алена КАПЛАЧ

Salutaris — выратавальны спеў

Сябры па суполцы

Празвінеў апошні званок. Зала, перапоўненая глядачамі, змоўкла ва ўрачыстым чаканні. Лёгка ўзмах рукі — і ледзь кранутая цішыня напуняецца гукам, струменьчыкі чароўнай мелодыі срэбрам збягаюць са сцэны, збіраюцца ў празрыстыя хвалі, зліваюцца ў бурліваю плынь дзівоснага слеву — спеву, які загойвае душэўныя раны, дорыць натхненне, спатольвае прагу прыгажосці, дасканаласці, цеплыні.

Канцэрт камернага хору "Salutaris" пачынаецца духоўным гімнам "Salutaris Hostia", які стварае адчуванне радасці і саборнасці, замілаванасці і ўсеагульнай аднасці душ і сэрцаў. Жаночы і мужчынскі хоры, якія знаходзяцца адно насупраць аднаго, быццам дзве супрацьлеглыя накіраваныя плыні, сустракаюцца на мяжы сцэны і залы, і кожны прысутны далучаецца да бязмежнага акіяну гукаў і вобразаў. Пачудліва аднасці з хорам невыпадковае: "Salutaris" з'яўляецца ўнікальным калектывам, у якім аб'яднаньня як прафесійныя спевакі і музыканты, так і аматары харавых спеваў: настаўнікі, мастакі, эканамісты — усе тыя, хто яшчэ ўчора знаходзіўся ў зале, а сёння стаіць на сцэне.

Маладзёжны камерны хор "Salutaris" быў арганізаваны летам 2007-га і менш як за два гады набыў вядомасць не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі. У жніўні 2007 г. калектыву ўдзельнічаў у I Міжнародным фестывалі

харавой музыкі "Orfest-2007" у Славеніі. Хор стаў галоўным удзельнікам Міжнароднага маладзёжнага фестывалю, прысвечанага 330-годдзю з дня нараджэння А. Вівальды, у сакавіку 2008 года. А ў чэрвені — першым беларускім калектывам, які ўзяў удзел у Міжнародным конкурсе хабанер і поліфаніі ў Іспаніі.

Мастацкім кіраўніком, дырыжорам і творчым лідэрам хору з'яўляецца Вольга Янум, лаўрэат міжнародных конкурсаў, таленавіты педагог

і даследчык харавых спеваў. Дзякуючы яе глыбокай дасведчанасці і шырокім музычным інтарсам у рэпертуары хору ёсць класічныя творы Д. Палестрыны і Д. Габрыелі, праваслаўная духоўная музыка М. Дзілецкага, А. Архангельскага, Б. Лядкоўскага, І. Ляміна, сучасныя творы маладых кампазітараў А. Алькараза і Э. Вітрака, харавыя апрацоўкі беларускіх і рускіх народных песень, песні народаў Амерыкі, Іспаніі, Калумбіі. За два гады свайго існавання "Salu-

taris" запісаў тры кампакт-дыскі, а ў лістападзе 2008 г. стаў чальцом Беларускага саюза музычных дзеячў.

Камерны хор "Salutaris" існуе выключна на энтузіязме сваіх удзельнікаў, а дабрачынная дзейнасць з'яўляецца адным з кірункаў яго творчай місіі. Летась у Мінску і Гродне прайшла серыя сумесных велікодных канцэртаў хораў "Salutaris" і "Orfe" (Славенія). У кастрычніку 2008 г. калектыву спрычыніўся да прэзентацыі грамадскага праекта "Белая Русь — сястры Сербіі", які меў на мэце збор сродкаў для аднаўлення разбуранага храма ў вёсцы Дрэнік (Косава).

У перакладзе з латыні salutaris — "карысны, гаючы, дасканалы". Дасканаласць і дабратворны ўплыў на душу чалавека — гэта тое, да чаго імкнецца "Salutaris", адкрываючы перад слухачом чароўны свет харавога мастацтва. Унікальнасць маладога хору і ў той смеласці, з якой бярыцца ён за выкананне твораў разнастайных стыляў і жанраў, і ў дакладнасці, з якой перадае змест кожнага асобнага музычнага шкельца ў калярвай мазаіцы харавых спеваў.

Канцэрт калектыву ў Малой зале філармоніі стаў значнай падзеяй у музычным жыцці сталіцы. Няспынная апладысменты, запрашэнні на "біс", святло ўдзячнасці і захаплення ў вачах слухачоў былі найлепшым сведчаннем таго, што "Salutaris" знайшоў сцяжынку да сэрца кожнага і што яго дзівосны спеў сапраўды натхняе і жывіць душу.

Вольга ШЫМАНСКАЯ

Маэстра

Сказаць пра Генадзя Панцеляймонавіча Праваторава можна шмат, бо ён супрацоўнічаў амаль з усімі музычнымі калектывамі Беларусі і ў кожным пакінуў значны след і добрыя ўспаміны пра сябе. А мне ўдвая прыемна распавесці пра яго, бо я з'яўляюся сведкам яго пасяховага ўваходжання ў прафесію са студэнцкага часу. Пазней нашы шляхі неаднойчы перасякаліся, пакуль не сьшыліся ў Мінску.

На адлегласці часу шлях творчага чалавека здаецца роўным і няўхільным узвышэннем да вяршынь майстэрства. Насамрэч шлях гэты складаны, часам звлісты і не заўсёды апэньваецца па заслугах. Зрэчас таленавітым людзям шанцуе з першых крокаў у прафесіі ўтрымліваць высокую планку і станавіцца прызнаным майстрам сваёй справы, здабываючы павагу калег і любіў слухачоў. Такі наш юбіляр — Генадзь Праватораў. Можна не пералічваць яго шматлікія званні, узнагароды. Дастаткова сказаць, што дзе б ні праходзілі яго выступленні: у нас, у Расіі ці ў далёкіх замежжы, — гэта заўсёды відавочная захопленасць музыкай; натхненне, якое заваёўвае слухачоў; канцэнтраваны ўвагі аўдыторыі на змесце музыкі ды ўменне абуджаць неабычальнасць. А гэта — самае каштоўнае ў прафесіі выканаўцы. І ўхвальныя водгукі пра яго знойдзеш не толькі ў мясцовым друку, але і ў водгуках пераборлівых замежных рэцэнзентаў.

З Генадзею Панцеляймонавічам я пазнаёміўся, калі паступіў у Маскоўскую дзяржаўную кансерваторыю: ён тады заканчваў фартэпіяны факультэт у прафесара Аляксандра Гальдзэйнвейзера і паралельна займаўся ўжо дырыжыраваннем — спачатку ў Кірылы Кандрашына, а потым — у Аляксандра Гаўка. Мы некаторы час жылі ў інтэрнаце кансерваторыі, нават у агульным пакоі. Вялі бяс-

концыя гутаркі і спрэчкі пра музыку, абмяркоўвалі канцэрты. Яго ацэнкі былі заўсёды сталыя, глыбокія і павучальныя. Добра памятаю яго выпускную работу — выкананне 1-й сімфоніі В. Калінікава. Ужо тады ў Праватораве-дырыжоры адзначалі імкненне да буйных форм, да дынамічна развітога матэрыялу і арыентацыю на айчынную класіку.

Пасля кансерваторыі я заўсёды цікавіўся лёсам і поспехамі Г. Праваторава. І павінен сказаць пра яго цудоўную работу ў Маскоўскім тэатры імя К. Станіслаўскага і У. Неміровіча-Данчанкі, што стала эпохальнай падзеяй, — другую прэм'еру оперы Д. Шастаковіча "Кацярына Ізмайлава". Чаму другую? Таму, што першая яе пастаноўка ў Ленінградзе (1934 г.) была зганьбаваная партыйнай крытыкай, артыкулам "Сумбор замест музыкі", прызнаная шкоднай і знятая з рэпертуару. Больш як 30 гадоў яе забаранялася ставіць. Каб узяцца за такую работу, трэба было мець велізарную мужнасць і смеласць, бо заставалася шмат праціўнікаў вяртання оперы на сцэну. Аднак, была і значная дапамога ў гэтай справе з боку М. Растрпавіча — аднаго з натхняльнікаў узнаўлення "Кацярыны Ізмайлавай". Званы вялянчэліст асабіста браў ўдзел у падрыхтоўцы спектакля: прыйшоў як музыкант у аркестравую яму, прычым увес свой клас, узмацніўшы такім чынам аркестр тэатра. Мне шанцавала прысутнічаць

на той прэм'еры. Рэдкаснае і незабыўнае свята! Панаваў дух усеагульнага захаплення і адчування, што разарваліся ланцугі недарэчных догм, "вузкалобых" распараджэнняў. Гэта быў своеасаблівы працяг эпохі шасцідзсятнікаў у музыцы. А запіс оперы атрымаў у 1966 г. Гран-пры на штогадовым конкурсе грамплацінак у Парыжы.

На той час Праватораў паўсюдна зарэкамендаваў сябе як адметны оперны дырыжор. І ўрэшце — паказаў сябе дырыжорам сімфанічнага аркестра. Тут за маэстра ўмацавалася слава бліскучага інтэрпрэтатара сучаснай музыкі. Часта ён быў першым выканаўцам новых твораў савецкіх кампазітараў.

Варта сказаць пра яго працу з аркестрам у Самары (тады г. Куйбышаў), значныя поспехі ў справе папулярнасці сімфанічнай музыкі сярод месцічаў. Сімфанічны аркестр там стары, спанатраны, з традыцыямі, а тым не менш, раней не ладкава-

ліся цыклы канцэртаў з выкананнем усіх сімфоній Чайкоўскага, Рахманінава, Скрабіна, Шастаковіча. Ну, а такія цыклы, як "Усе сімфоніі Брукнера" ці "Усе сімфоніі Малера" Праватораў ажыццявіў упершыню ў СССР. Адно гэта можна назваць дырыжорскім подзвігам, бо, каб узяцца за такую працу, недастаткова дырыжору вывучыць вельмі нялёгка партытуры, а аркестру справіцца з іх вялізнымі складанасцямі: трэба яшчэ і зацікавіць публіку зусім незнаёмай для яе музыкай.

У мінскі перыяд сваёй дзейнасці Праватораў выступаў і як оперны, і як сімфанічны дырыжор. Былі яркія прэм'еры ў нашым тэатры оперы і балета: "Вайна і мір" С. Пракоф'ева, "Кавалер руж" Р. Штраўса, "Візіт дамы" С. Картэса, "Страсці (Ранеда)" А. Мдзівані, "Макбет" В. Кузняцова. Запомніліся ў выкананні Генадзя Панцеляймонавіча 4-я сімфонія Д. Шастаковіча, "Турангаліа" А. Мясіяна, 10-я сімфонія Д. Смольскага...

Творчы партрэт Праваторава дапаўняе яго плённая 20-гадовая праца як прафесара Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. У яго шмат вучняў, самыя лепшыя і перспектыўныя пасяхова прапуць у музычных калектывах Беларусі.

80 гадоў — узрост падвядзення жыццёвых вынікаў. А ў нашага юбіляра яны сапраўды плённыя: ёсць з чым яго віншаваць і за што дзякаваць. З імем Генадзя Праваторава звязана жыццё творчае, насычанае, цікавае, яркае, пераможнае. Застаецца дадаць да гэтага адно: "Здароўя і многая лета!".

Вальтэр МНАЦАКАНАЎ, дацэнт БДАМ, намеснік старшыні Асацыяцыі оперна-сімфанічных дырыжораў БСМД
Фота Уладзіміра Вітчанкі

Нашы юбіляры

КУЧЫНСКІ Эдуард Віктаравіч — прафесар кафедры скрыпкі Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, выкладае ў Рэспубліканскай гімназіі-каледжы пры БДАМ, выхаваў 17 лаўрэатаў міжнародных конкурсаў, якія маюць 47 лаўрэатскіх званняў. Узнагароджаны медалём "За доблестны труд", медалём Францыска Скарыны, Ганаровым знакам Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.

ХАЗАНАЎ Уладзімір Сямёнавіч — загадчык струннага аддзялення і кіраўнік узорнага камернага аркестра сталічнай дзіцячай музычнай школы № 10 імя Я. Глебава, член Асацыяцыі беларускіх майстроў музычных інструментаў Беларускага саюза музычных дзеячў. У актыве майстра — 17 інструментаў (і два смыкі), на якіх іграюць не толькі ў Беларусі, але і музыканты Масквы, Нямеччыны, Швецыі, ЗША.

МІСЦЮК Вера Антонаўна — дацэнт, кандыдат педагагічных навук. З 1961 г. выкладала метадку музычнага выхавання, гісторыю музыкі, педагогіку, спецкурс па савецкай культуры і іншыя дысцыпліны ў Гродзенскім дзяржаўным ўніверсітэце імя Янкі Купалы. Галоўны напрамак навуковых даследаванняў В. Місцюк — удакладненне зместу і метадаў музычнага выхавання школьнікаў і будучых настаўнікаў музыкі. Аўтар 13 падручнікаў і навуковых дапаможнікаў. Старшыня Гродзенскага абласнога аддзялення Музычнага таварыства БССР у 1988 — 1991 г. Узнагароджаная нагруднымі знакамі "За выдатныя поспехі ў працы" і "Выдатнік адукацыі Рэспублікі Беларусь", Ганаровым граматамі Міністэрства адукацыі і інш.

Самай вялікай леташняй удачай мінскага выдавецтва "Мастацкая літаратура" было выданне "Твораў" Леапольда Родзевіча. Бо творы гэтага беларускага пісьменніка пад адной вокладкай не выходзілі ажно з 1933 года. Праўда, калі не лічыць жарту "Збянтэжаны Саўка", які асобнай кніжачкай у рэпертуары мастацкай самадзейнасці пабачыў свет у 1964 годзе. Але ж і гэта, як бачыце, таксама было даўно.

Найвыдатнейшы драматург, празаік, публіцыст, паэт Леапольд Родзевіч зноў вярнуўся да беларускага чытача, вярнуўся, дзякуючы выдавецтву "Мастацкая літаратура" і ўкладальніку кніжкі, аўтару прадмовы і каментаря Віктару Яцухну. У наш нялёгкае час, а ён для беларусаў быў заўсёды нялёгкім, усё ж пара памятаць і пачаць выдаваць спадчыну нашых забытых літаратараў і гісторыкаў. Даўно просіцца на свет Божы кнігі твораў Уладзіслава Чаржынскага, Аляксандра Вазнясенскага, Сяргея Дарожнага, Кандрата Лейкі, Хведара Ільшэвіча, Яўгена Хлбівіча, Тодара Лебяды, Сяргея Дубінскага, Міколы Прашкова, Усевалада Краўчанкі, Рыгора Семашкевіча ды і многіх іншых. Магчыма, сярод гэтага спісу самым няшчасным быў Леапольд Родзевіч. І пры жыцці, і цяпер. Я маю на ўвазе тое, што толькі праз 75 гадоў удалося выдаць яго арыгінальную, народную (у шырокім сэнсе гэтага слова) літаратурную спадчыну. Меў рацьлю Ігнат Канчэўскі, калі пра кніжку вершаў Леапольда Родзевіча "Беларусь" (Вільня, 1922) пісаў у газеце "Наша будучыня" (1923, 6 студзеня): "Здарова, поўная сілы лірыка, якая ўмее не затрымлівацца ў змрочных кутках чалавечага духу". Што датычыць творчасці — то яно так, але што датычыць памяці пра нашага пісьменніка, то яна, на жаль, "затрымалася ў змрочных кутках".

Выдатная кніга! Праўда, хацелася б у ёй убачыць і здымкі пісьменніка, некаторыя іншыя творы, што не ўвайшлі ў кнігу, ёсць недакладнасці і ў каментары да выдання... Але не бяды. Галоўнае, што кніжка пабачыла свет. Што сёння мы можам прачытаць у адным томе і факцію "П. С. Х.", і драматычны

Вяртанне Леапольда Родзевіча

ныя сцэны "Досвіткі", і мела драму "Буднікі", і драму "Пакрыўджаныя", і г. д. П'есу "Пакрыўджаныя" два разы ставіў Слоніміскі дзяржаўны драматычны тэатр. Драматург яе напісаў у 21-гадовым узросце. І дакладна, умела перадаў ідэю асабістай свабоды чалавека, стварыўшы вобраз старца Тодара, народнага разьбяра.

А п'еса "П. С. Х.", наогул, была забаронена пры Польшчы і пры савецкай уладзе. Яна пра тое, як селянін са сваёй жонкай стварылі партыю "Пільнай сваю хату" (П. С. Х.). Назва чыста сімвалічная. Леапольд Родзевіч быў добрым майстрам камедыйнага жанру. Ягонныя жарты п'ескі "Збянтэжаны Саўка", "Конскі партрэт", "Пасланец" у 1920—1970-х гадах не сыходзілі са сцэн розных самадзейных тэатраў Беларусі. Ды і цяпер бывае ставяцца на аматарскай сцэне. Тэксты гэтых п'ес таксама змешчаны ў зборніку. З драматургічных твораў у кнігу Леапольда Родзевіча ўвайшло 16 п'ес.

Небагата ў кнізе мастацкай прозы пісьменніка. У асноўным гэта невялікія апавяданні, якія друкаваліся пры жыцці аўтара ў газеце "Беларусь", а таксама ў газетах "Беларускі зван" і "Наша будучыня" ў

1920-х гадах. Дарэчы, апошнія дзве газеты Родзевіч сам рэдагаваў.

З пазытыву спадчыны ў зборнік "Творы" складальнік уключыў вершы Леапольда Родзевіча з прыжыццёвых кніг аўтара "Беларусь" (1922), "На паняволеных гонях" (1928). Першы зборнік "Беларусь" у тым 1920-я гады прадвясціў прыгожую пазытыву будучыню паэту. Уладзімір Жылка ў рэцэнзіі на яе аднёс аўтара да ліку "выдатных песняроў і ідэолагаў" (часопіс "Перавясла", 1923, № 1). І Жылка меў рацьлю, бо паэзія Родзевіча была прасякнута рамантычным патрыятызмам і шчырай любоўю да Бацькаўшчыны, імя якой

*Беларусь мая мужыцкая,
Шматпакутная, непачатая,
Зварухніся, моц крывіцкая, —
Слава наша ты крылатая.
Беларусь мая юнацкая,
Шалам гэкая, ўся бунтарская,
Парві пуга Ты чужацкае,
Будзь гзыржаўная, гаспадарская.
Беларусь мая несмяротная,
Кветка белая, маці родная...*

Але ў жыцці паэта непрыкметна адбыліся сур'езныя змены і з рамантычнага паэта і культурнага дзеяча хутка сфарміраваўся палітычны дзеяч, такі, якога паграбавала тагачасная складаная і багатая на перамены сітуацыя ў Беларусі.

У такіх умовах пачаў знікаць Родзевіч-паэт, Родзевіч-празаік. Хаця паспелі свет пабачыць і ягоныя кнігі прозы "Рэвалюцыйным шляхам" (1928) і "Вогнішча барацьбы" (1930). А сам пісьменнік сваёй дзейнасцю актыўна спрыяў перамоце дэпутатаў ад Заходняй Беларусі ў выбарах у польскі сейм (1922), увайшоў у Беларускае рэвалюцыйнае арганізацыйнае (БРА), быў членам яе ЦК, а потым — ініцыятарам уступлення БРА ў КПЗБ, а калі прыехаў у Мінск — стаў членам камісіі па вывучэнні Заходняй Беларусі пры Акадэміі навук БССР.

З публіцыстычных твораў у кнігу ўвайшлі невялікія артыкулы пра барацьбу за незалежнасць у Ірландыі, пра Міхася Чарота, якога Родзевіч назваў "песняром працы, выразіцелем дум і імкненняў свайго працоўнага народа", пра пашла Сяргея Барана, які быў у Заходняй Беларусі старшынёй Беларускага Камітэта ў Гародні і якога судзілі ў Беластоку за тое, што ён хацеў аддзяліць ад Польшчы беларускія землі і за гэта польскі суд асудзіў Барана і інш.

На апошніх старонках "Твораў" змешчаны лісты Леапольда Родзевіча да Уладзіміра Жылкі. Раней гэтыя лісты друкаваў Уладзімір Калеснік у зборніку "Беларуская літаратура і літаратуразнаўства" (Мн., 1974). Хацелася б, каб эпісталаграфічная спадчына Леапольда Родзевіча была ў "Творах" прадстаўлена шырэй, бо яна багатая. Не знайшоў я там і ліста Леапольда Родзевіча з Масквы (з восені 1923 года пісьменнік там быў слухачом Камуністычнага ўніверсітэта) да Жылкі, дзе ён пісаў: "Жыву сённяшнім днём. Смакую і паважаю марксізм. Паглядай, браце, і ты на гэты бок...". Уладзімір Жылка на гэты ліст Родзевіча не адказаў.

У другой палове 1930-х гадоў Леапольд Родзевіч быў сасланы ў Саратаўскую губерню. Там сек лес і нічога больш не пісаў. У 1938 годзе яго паўторна рэпрэсавалі і хутка расстралялі.

Сяргей ЧЫГРЫН

Велікодныя цуды

Саламяныя дэкарацыі з яйкаў, кошыкі, ільняныя анёлы, упрыгожванні для велікодных кулічоў, ручнікі, народныя беларускія касцюмы, саламяныя скульптуры, лялькі, кераміка... Усё гэта можна было пабачыць на выстаўцы беларускіх сувеніраў "Велікодныя падарункі", якая адкрылася ў галерэі ўнітарнага прадпрыемства беларускіх народных рамёстваў "Скарбніца".

Супрацоўнікі "Скарбніцы" ўпершыню наладзілі выстаўку, наведваючы якую, можна не толькі даведацца пра беларускую традыцыю, але і аздабіць ёю сваё жыццё, набыць сувеніры, што экспанаваліся ў рамках праекта "Мастацка "Скарбніца". Галіна Іванова прадставіла тэматычныя паштоўкі. Да слова, яна зрабіла адмысловыя паштоўкі амаль на ўвесь календарны цыкл. Іншая мастачка — Наталля Ставінава — навукала ўсіх жадаючых вырабу саламяных дэкарацыйных яек.

А яшчэ, тут можна азнаёміцца з побытам нашых продкаў, якія захоўвалі велікодную традыцыю, і з тым, як яна ўваходзіла ў гэты самы побыт. Таксама ўвазе наведвальнікаў — прэзентацыя інсталяцыі "Велікодны стол" (дарэчы, ніякай бутэфоры: усе прадукты натуральныя).

Алена Жукава, начальнік навукова-метадычнай лабараторыі мастацтвазнаўства, раславадала прысутным, што велікодны стол быў урачыстым, складаўся, як правіла, з дванаццаці страў. На ім з'яўляліся недазволеныя цягам посту мяса, каўбасы, сала... Па вялікім рахунку, акрамя гэтых страў, прысутнічаюць велікодныя пачастункі: гарбузовыя семачкі, абаранкі... Быў такі звычай у гэты святочны дзень: калі дзяўчына і хлопца ведалі, што пабярэцца шлюбам, дзяўчына дарыла хлопцу два яйкі, а той ёй — абаранкі. Усё гэта магло быць як святочным элементом стала, так і пачастункам для валачобнікаў.

Людзі, якія вярталіся з царквы на Вялікідзень, імкнуліся як мага хутчэй разгавецца, як мага хутчэй наесціся. Нават, калі вярталіся на калёсах, у спешцы, каб сесці за стол, маглі і папругу нейкім чынам сапсаваць. Лічылася, што той, хто зробіць гэта хутчэй за астатніх, будзе мець поспех і дабрабыт увесь год. Першае ж святочнае яйка раздзялялася паміж усімі членамі сям'і. Лічылася, што калі на першае велікоднае вітанне "Хрыстос уваскрос" не адказаць, а загадаць жаданне, то яно абавязкова спраўдзіцца.

Са стала нічога не выкідалі. Вербонь і велікодныя сімвалы служылі чалавеку на працягу года: дома, у двары, на ніве, на могілках.

На Вялікідзень паўсюдна пачыналі катацца на арэлях: чым вышэйшы раскачваліся і ўзнімаліся, тым вышэйшым вырасце лён і іншыя культуры. Увогуле, велікодныя традыцыі былі вясёлае, урачыстае, цікавае, мела шмат магических элементаў.

Віктар КАВАЛЁЎ
Фота аўтара

Дык ці быў Якуб Колас рэвалюцыянерам?

Мяркую, што пытанне, вынесенае ў назву артыкула, заслугоўвае ўвагі. Справа ў тым, што яшчэ ў 1997 годзе гэтая праблема абмяркоўвалася падчас традыцыйнай канферэнцыі "Каласавіны". Закранаў яе і В. Жураўлёў у сваёй манаграфіі "Актуальнасць традыцый: Якуб Колас у пісьменніцкім асяродку" (2002). І зараз, у сувязі з падрыхтоўкай новых падручнікаў і дапаможнікаў для школ, гэты аспект так або інакш вымушаны будучы закрануць іх аўтары. Маю ж увагу прыцягнуў падручнік В. У. Івашына і М. А. Лазарука "Беларуская літаратура. 10 клас" (2001) для агульнаадукацыйнай школы з беларускай і рускай мовамі навучання. З нечым я пагадзіўся, а штосьці прымусіла засумнявацца, задумацца.

равае пацвярджэнне, што ўтрапёная рэвалюцыйнасць не павінна фарміраваць канон інтэлігентскай свядомасці і вызначаць топіку інтэлігентскага мыслення. Выпрацоўка стрыжнявога нацыянальнага ідэалу, духоўнай асновы, на якой бы трывалася свядома беларускасць, стала іх жыццёвым крэда.

Прывязваць ідэалагему рэвалюцыйнасці да творчасці Коласа ў школьнай практыцы без аніякіх агаворак падаецца даволі рызкім крокам. Ёсць небяспека збіцца на тэндэнцыйныя высновы. Варта пры гэтым мець на ўвазе тое, што новае пакаленне легкаважна, павярхоўна ставіцца да самога слова, якое аб'ектыўна паступова страчвае свой пазітыўны сэнс і напачатку, а ў большасці выкарыстоўваецца ў якасці ці то нейкага эквілібрысцкага штуктарства, ці то старамоднага аксесуара, ці то нагадвае школьны жаргон, які можна пакарыстацца, каб прыкрыць сваё няведанне (= невуцтва) схаластычнымі, дзяжурнымі развагамі ні пра што. Але найбольш шкоднасць яго — у прымітывізацыі, у стандартызацыі мыслення, у прывітанні абьякавасці, дэмагогіі па сутнасці, што ніколі не спрыяе інтэлектуальнаму развіццю і эстэтычнаму ўзбагачэнню асобы.

Чытаючы лекцыі студэнтам і прымаючы экзамены, часта даводзілася і даводзіцца выслухваць "сур'езныя", як кажуць, добра адрэцэпаваныя, клішыраваныя

развагі пра "бедны, гаротны стан, горкую долю народа". Усё проста і ясна, як у тым шырокакачугаемым вершы паэта:

*Я — мужык, а гонар маю,
Гнуса, але да пары.
Я маўчу, маўчу, трываю,
Але скоро загукваю:
"Стрэльбы, хлопчыкі, бяры!"*

Хочацца спытаць: ці ж гэты верш, які часта цытуецца, можна лічыць праграмным, стрыжнявым ці падобным на яго ў творчасці класіка беларускай літаратуры? Сумняваюся. Але ў падобным фармаце, у падобным кірунку беларуская літаратура разглядалася працягла час, ды і падчас разглядаецца і цяпер. Скалься ідэалагічна непрадуктыўны тэарэтыка-метадалагічны стэрэатып. Людзей з пакалення ў пакаленне спрабуюць разводзіць па розныя бакі барыкада, свядома ці неўсвядома імякнуцца прывіваць сіндром варожасці, агрэсіўнасці — з аднаго боку, а з другога — прыміраюць з думкай аб накіраванай зверху пакрыўджанасці, непаўнацэннасці нацыі, якая вымушана заставацца на задворках гісторыі і цывілізацыі і жыць з вечнай марай пра "збройны чыст". Літаратуру ўсё яшчэ імкнуча вытлумачыць не супрацьстаяннем, барацьбой духоўнасці з бездухоўнасцю, міласэрнасці і жорсткасці, праўды і хлусні, а падмяніць чалавечы складнік сацыяльнымі адаптацыямі, сутыкненнем варо-

жых ідэалогій і светапоглядаў.

Можна і не самы ўдалы прыклад, але ў той жа хрэстаматыйнай "Новае зямлі" сацыяльная няроўнасць не выглядае такім ужасным жупелам, не зводзіцца да адвечнага антаганізму панюў і мужыкоў. А традыцыйнае судансенасці ідэі твора з пошукамі новай зямлі як умовы сацыяльнага і нацыянальнага вызвалення, што стала замацавалася ў нашым коласазнаўстве, міжволі выпускае з поля зроку іншыя, не менш значныя ў ідэа-эстэтычным аспекце дамінанты твора. У такім разе як бы збоку, на перыферыі застаецца пільна суб'ектыўна-аўтарская, лірыка-філасофская, якая сама па сабе валодае вялікай доляй самадастатковасці. І гэта ў школьным курсе літаратуры не павінна ігнаравацца, а, наадварот, менавіта на ім варта засяродзіць увагу, каб ажывіць, актывізаваць мысленчы, разумовы працэс, каб выклікаць жывы саўдзел у вучня, у навучэнца.

Не варта дагматызаваць класіку, ператвараць яе ў трывіяльны, схематызаваны набор прапінных ісцін, заскарузных сацыялагем і ідэалагем. Класіка не догма. Яна паспраўднаму жывы арганізм, які нябачнымі, але моцнымі сувязямі паяднаны з сучаснасцю, з днём сённяшнім. Варта толькі ўбачыць, адчуць гэтую павязь і знайсці тое вечнае, што хвалюе нас, ад чаго мы чакаем адказа.

Валерыў МАКСІМОВІЧ

Стараселле — радзіма дзядоў паэта

Вывучаючы творы і жыццёвы шлях народнага паэта Беларусі Аркадзя Аляксандравіча Куляшова, вучні Старасельскай сярэдняй школы Шклоўскага раёна ў свой час устанавілі, што яго радавод па мужчынскай лініі пачынаецца ў тутэйшых мясцінах. Пра гэта ў раённай газеце "Ударны фронт" чвэрць стагоддзя таму пісаў краязнаўца, кіраўнік краязнаўчага музея, настаўнік школы Іван Андрэевіч Маісееў, спасылаючыся на артыкул Алеся Кучара "Арганны бор паэзіі". Аўтар артыкула выкарыстаў звесткі з занатаванай запіскі бацькі паэта, настаўніка па прафесіі "Прасоўванне па службе", дзе сказана, што дзед Аркадзя Куляшова — Мікалай Кузьміч Куляшоў (1858 г. н.) селянін з вёскі Кувечына Аршанскага павета (пазней Шклоўскага раёна). Ён быў жанаты на Мільто Аляксандры Феліксаўне (1863 г. н.) з мястэчка Стараселле Аршанскага павета (цяпер Шклоўскага раёна), якая памерла ў маладым узросце, нарадзіўшы шасцёра дзяцей — пяцірых сыноў і дачку.

Адным з тых сыноў быў бацька паэта Аляксандр Мікалаевіч Куляшоў, які рана пакінуў сваю сям'ю і апынуўся ў горадзе Багародску пад Масквой. Ён быў напачатку вучнем у аптэцы. Займаўся самаадукацыяй. У Багародску здаў эктэрнам на званне настаўніка пачатковай школы. У 1901 годзе вярнуўся на бацькаўшчыну і пачаў настаўнічаць.

Стараселле цягам доўгага часу было валасным цэнтрам. Старасельская воласць займала значную тэрыторыю Аршанскага павета — ад горада Шклова да вёскі Варанцэвічы (цяпер у Талачынскім раёне). Вёска Кувечына, якая знаходзіцца ад Стараселля ў шасці кіламетрах за лесам, уваходзіла ў Старасельскую воласць.

У 1862 годзе ў мястэчку Стараселле была адчынена пачатковая школа. У ёй, па меркаванні старажылаў, вучыліся дзед і бабка А. Куляшова. Пра той час Іван Маісееў пісаў: "У гутарках са старажыламі вёска Стараселле, Гарадок, Тройца, дзе жыве шмат аднапрозвішчых сялянў бабкі паэта, можна дазнацца пра тое, што родапачынальнікам усіх Мільтоў быў прышлелец напалеонаўскай арміі, што застаўся тут жыць, пасватаўшыся да мясцовай дзяўчыны."

Лявон АНЦІПЕНКА

«У бясконцасці жыццезвароту»

У Цэнтральнай бібліятэцы імя М. Багдановіча г. Маладзечна праходзіць персанальная выстаўка "У бясконцасці жыццезвароту" мастака Анатоля Акуліка. Творца нарадзіўся ў 1954 годзе ў Мурманскай вобласці, але ўсё жыццё пражыў у Беларусі. Яго работы знаходзяцца ў калекцыях у Ірландыі, Германіі, ЗША. Мастак больш вядомы як кніжны графік: яго ілюстрацыі аздабляюць кнігі "У ноч на Паркавы" Ніла Гілевіча, "Іванка" Яўтэнні Чаплінскай і г.д.

У бібліятэцы прадстаўлены 27 работ А. Акуліка. Яго творы вылучаюцца нестандартнасцю, вобразнасцю, філасофскасцю і казачнасцю: "Дотык да дзяцінства", "Вобраз", "Вокны", "Пошукі шчасця".

Кацярына БАРЫСЕВІЧ

Калектыў рэдакцыі тыднёвіка "ЛіМ" выказвае шчырае спакуванне свайму балоуму калегу на працы, вядомаму пісьменніку Барысу Пятровічу у сувязі з напаткаўшым яго горам — смерцю БАЦЬКІ.

Цяга да прыгожага пісьменства прачнулася ў Івана Шамякіна, як ён сам сведчыў у дзённіках, яшчэ ў школе. Яшчэ студэнтам гомельскага тэхнікума будаўнічых матэрыялаў ён наведваў пасяджэнні літаб'яднання, пісаў вершы, якія друкаваў у абласной газеце "Гомельская праўда". У гэты ж час адбылася і першая спроба піра ў прозе: ён напісаў апавяданні "Бярозавы сок" і "Жыццё" і адразу адаслаў іх у часопіс "Польмя рэвалюцыі", дзе ў той час галоўным рэдактарам працаваў Міхась Лынькоў. Вось як апісвае гэта сам Шамякін у "Начных успамінах": "Загадкай для мяне з'яўляецца, па сутнасці, першае маё апавяданне. Студэнт тэхнікума будаўнічых матэрыялаў, паэт-пачатковец, быў я шчырым прыхільнікам літаратурнага аб'яднання пры "Гомельскай праўдзе". Лідэр, паэт напорысты і самаўпэўнены, студэнт-філолаг Кастусь Кірэенка "разнёс" ушчэнт мае вершы; кідаў самыя абразлівыя словы: вершаплётства, графаманства. Не лезь, Іван, у паэтычную шарэнгу!

Калі рукапісы згараюць...

Лынькоў піша, што ён чытаў апавяданне Шамякіна "Парастак". Пра гэта апавяданне нічога, акрамя назвы, невядома. Сам Шамякін у дзённіках і "Начных успамінах" пра яго нічога не згадвае. Калі Лынькоў пазнаёміўся з гэтым апавяданнем яшчэ да апавядання "Бярозавы сок" і "Жыццё", то атрымліваецца, што гэтыя апавяданні не былі першымі, якія пачынаючы пісьменнік адаслаў у "Польмя рэвалюцыі". Але ўспаміны Шамякіна сведчаць пра зваротнае: у іх ён называе толькі вышэйзгаданыя апавяданні, і "Парастак" сярод іх няма.

і всяческая суэта". Мы не можам браць якую-небудзь з'яву, факт, перажыванне ізаліравана ад рэчаіснасці, ад часу, ад абставін — гэта адносна "Бярозавы сок". Пісьменнік павінен умець адбіраць матэрыял, павінен умець пісаць праўду, быць аб'ектыўным — гэта адносна "Жыцця". Ці праўда тое, аб чым Вы пішаце ў "Жыцці"? Кожны з нас скажа, што, канечне, праўда, такія факты былі, здараліся, яны непазбежны. Але ж пісьменнік кожную з'яву падвяргае мастацкаму абагульненню, ператварае яе ў тыповую з'яву. Ці можам жа мы назваць тыповымі для нашага грамадства тыя ўпадніцкія настроі, тыя ноткі беспрасветнага псімізму, якімі прасякнута ваша "Жыццё"? Канечне, не. І хаця ў Вас на апошніх старонках робіцца спроба супрацьпаставіць упадніцтву, псімізму ноткі радасці, імкнення да жыцця, якія з'явіліся ў героя ў выніку новых сустрэч, — усё гэта, аднак, не вырагоўвае становішча, твор застаецца змрочным, упадніцкім.

Тут да месца сказаць некалькі слоў аб нашым аб'ектыўзме. Не ўсякі аб'ектыўзм з'яўляецца нашым, большавіцкім аб'ектыўзмам. Савецкі пісьменнік павінен умець адбіраць матэрыял, павінен умець браць для сваіх твораў такія тэмы, якія і карысны для нашага грамадства, якія цікавыя і актуальныя для нашага грамадства, якія адпавядаюць задачам камуністычнага выхавання грамадства, якія патрэбны для яго ў першую чаргу. Нашаму пісьменніку павінна быць арганічна ўласціва нават адмоўны матэрыял скарыстоў-

ваць для сцвярджэння нашай рэчаіснасці, нашага жыцця, нашых задач.

Я вольне некалі чытаў В<аша> / апавяданне "Парастак". І я задаваў сабе пытанне: ці патрэбны нашаму чытачу скрупулёзна выписаны перажыванні ворагаў, усе адценні, усе нюансы іх настрояў, іх псіхічных перажыванняў? Гэта нам непатрэбна. Відаць, што мы, пісьменнікі, лепш зрабілі б, каб з такой жа дакладнасцю выпісалі ўнутраны духоўны мір нашых станоўчых герояў. А мы корпамся ў душы нашых ворагаў, а нашых людзей паказваем часам сухімі схемамі.

Навошта нам гэта? Вось асноўны мае заўвагі па В<ашых> / апавяданнях.

Вывады. Аўтару трэба ўважліва перагледзець свае ідэйна-творчыя пазіцыі. Пісаць Вы можаце, слова ў вас добра адшліфавана. Ёсць у Вас здольнасць назірання, ёсць веданне чалавечай псіхікі і ўменне перадаць тонкія адценні гэтай псіхікі. "Бярозавы сок" з фармальнага боку добра выпісаная навіла. Але мы ніколі не павінны дапускаць разрыву формы і зместу, тым болей не дапускаць прымата формы над зместам. І галоўнае: мы павінны быць большавіцкі аб'ектыўнымі пры паказе нашага жыцця, пісаць аб тым, што будзе карысным і актуальным для нашага савецкага народа.

Чакаю В<вашага> / адказу на гэты ліст, новых твораў. Шчыра жадаю Вам добрых поспехаў у літаратуры.

З таварыскім прывітаннем.
Міхась Лынькоў
14/X-1940 г.

Алеся ШАМЯКІНА

Але я не скіс, не здаўся. Не ўмею пісаць вершы — буду пісаць прозу. Напісаў два апавяданні: адно, пра маладоў фельчарыцу, доўгае, другое кароткае — старонкі тры-чатыры вучнёўскага сшытка. Прачытаў на аб'яднанні. Пахвалілі. Нават бязлітасны Косця (Кірэенка — А. Ш.) сказаў прыемныя словы. Гэта натхніла, і я паслаў апавяданні (вунь куды!) у "Польмя рэвалюцыі". Адаказ атрымаў ад Міхася Лынькова. Друкаваць неўла. Але ліст з'явіўся найлепшай пахвадой. Не хто-небудзь — сам Лынькоў праявіў увагу да маёй творчасці! Я ўсю вайну насіў гэтае пісьмо ў ранцы побач з пісьмамі жонкі маёй, Машы.

Далучыўшыся да літаратуры, я зразумеў, што пачаткоўцам адказваюць рэдактары адзелаў, галоўны часам падпісвае тыя адказы. Але аднойчы ў гутарцы адзін на адзін Міхась Ціханавіч спытаў:

— Гэта ты, в'юнаша, да вайны прыслаў апавяданне "Бярозавы сок"? Хацеў надрукаваць, але для тоўстага часопіса — куцае...

"Куцае..." Ранены чырвонаармеец апрытомнеў, азірнуўся. Навокал нікога.

Пагорак на ўзлессі. Вясна. Але нідзе ні лужыны, ні лапікі снегу. А ў чалавека не толькі баліць рана, смыліць, пячэ ўсё нутро. Ды ўбачыў недалёка бярозку. Дапоўз да яе, прадзеўб штыком і доўга, прагна смактаў бярозавік. І сок даў яму сілу. Акрыяў чалавек, дачакаўся свайго санітара.

Адкуль узяўся сюжэт? Запачыты? Не. Нідзе не чытаў ні да таго, ні пасля. Адно хіба. Сын лесніка, я падсочваў бярозавік: па дзве бочкі квасу, запраўленага ячменем і скарынкамі падсмажанага хлеба, ставілі. І была спакуса: не са збанка напіцца, а латок, па якім цёк сок з раны ў збанок, пасмактаць. Незабыўная асалода!"

Іван Шамякін здолеў на доўгіх дарогах вайны захаваць ліст-адказ Міхася Лынькова. Вось гэты ліст:

Тав. Шамякін!

Толькі што прачытаў В<ашы> / апавяданні "Бярозавы сок" і "Жыццё". Што я магу сказаць аб іх? Былі б гэта добрыя рэчы, калі б не адзнака вялікага душэўнага надрыву, якая цяжкім каменем вісіць над кожным радком і, зразумеў, робіць на чытача зусім іншы ўплыў, чымся б гэта хацелася. Аднак скажам асобна аб кожным апавяданні.

"Бярозавы сок" напісаны "вне времени и пространства". Мы не адчуваем у ім подыху часу. Пад апавяданнем можна паставіць любую дату з любога стагоддзя. Што гэта за чалавек, з якой ён арміі, з кім ён ваяваў і калі ваяваў — аб гэтым мы не ведаем. Вы бераце абстрагіраванае ад абставін, ад часу асобнае перажыванне чалавека і на гэтым будзеце апавяданне. Дарэчы, што гэта за армія, у якой байцу перад боем даюць толькі тры патроны?

Цяпер аб другім апавяданні — "Жыццё". Я вольне прачытаў апавяданне і стаўлю сабе пытанне: за што ж агітуе аўтар, як ён уплывае на чытача, як ён мабілізуе свайго чытача як патрыёта сваёй радзімы. На працягу добрых дзесяткаў старонак аўтар падрабязна апісвае — надрэнна апісвае — асноўнае пачуццё чалавека: страшна быць калекай... Ці можна аб гэтым пісаць? Канечне, можна, як можна пісаць аб любым пытанні, аб любой праблеме. Але тут паўстае пытанне: як пісаць? Любы матэрыял аўтар павінен так падаваць, каб ён служыў сцвярджэнню нашай рэчаіснасці, нашай справы, сцвярджэнню вялікай і непаўторнай радасці жыцця. Вы ж робіце акцэнты не там, дзе трэба. У выніку атрымліваюцца ўпадніцкія творы, якія размагнічваюць чытача, якія ў паасобных, у лепшых, так сказаць, выпадках хочучь давесці чытачу, што ўсё на свеце "суэта суэт

Верыць у чуд, альбо Прысутнасць беларуса на Святой зямлі

Экзістэнцыйна аб пудзе пачало думацца на зломе васьмідзесятых-дзевяностых, калі стаў працаваць у дакументальным кіно. Праца рэдактарам, удзел у здымках фільма аб Еўфрасіні Полацкай наштурхнула на думку трапіць на Святую зямлю. Нябесная апякунка наша ў канцы свайго жыцця заробіла пілігрымку ў Іерусалім, дзе і скончылася яе зямное існаванне. Як жа фільм без галоўнага эпизода? У Полацку мелі кароткую размову аб гэтым з Уладзікам, абяцаў дапамагчы. Ды так нічога і не выйшла. Найбольш былі мы з рэжысёрамі — нават з набліжаных мала яшчэ хто быў там, а тут нейкія выпадковыя людзі са сваім кіно.

Але ж сказаў Гасподзь: "Трукайцеся, і вам адчынена будзе". Акрэслена гэта не ўсведамлялася, але Святая зямля ўжо жыла ў душы, клікала да сябе, не пакідала ў спакоі. І вось... Калі мы з рэжысёрам рыхтаваліся да здымкаў фільма аб Афанасіі Брэсцкім (Філіповічы), ён раптам выказаў думку: а чаму нам не паспрабаваць трапіць у Іерусалім? Божа, як тут супалі нашыя жаданні! Праўда, у гэтым выпадку фармальнай падставы не было, Афанасій не рабіў пілігрымкі. Але ж чын святога — наследаванне зямному ўдзелу Збаўцы. З такою думкай я і паправіў свой сцэнарый. Пра калізіі ўвасаблення задумы ў рэальнасць гаворка асобная, але нам удалося, паездку дазволілі. А час мы выбралі самі — на наш праваслаўны Вялікдзень, калі на Дамавіну Гасподняго сыходзіць Святы Дабрадаты Агонь.

Час да вандроўкі меўся, давалася магчымасць асэнсаваць, падрыхтавацца, што ты станеш відавочцам пуду — сапсэсія агню. Прачытаў, дзе ляга было, аб гэтым. Але веданне не дало адказу на пытанне: ці верыш? Ці верыш у чуд? Дакараў сябе як хрысціянін — хіба ж можна мець сумнеў? Як трашна заўважыў адзін пісьменнік, пуд, калі і здараецца, дык заўсёды чужымі вуснамі і вачыма.

Тут жа якая на свае вочы зможа убачыць!

І вось мы на Святой зямлі. Ты жывеш у праваслаўным манастыры, як сапраўдны паломнік. Апынуўся ў Святым горадзе, над якім непадуладны час, быццам і не праціцела, як імгненне, дзве тысячы гадоў, быццам вось толькі хадзіў Ён па гэтай зямлі, пакідаў свае сляды. Ты бачыш у скліпеннях вязніцы, дзе Ён сядзеў да размовы з Пілатам і прысуду. Ты ідзеш Яго крыжовым шляхам на Галгофу. Пры гэтай нетаропкай хадзе за крыжам даецца табе падумаць, што шлях наш ад нараджэння да смерці ёсць наследаваннем зямнога ўдзелу Збаўцы: кожны нясе па жыцці свой крыж, кожны ўзыходзіць на сваю гару пакуты. Толькі што ў кожнага свая па цяжкасці ноша, бо Гасподзь па сілах дае. З моцнага і пытаецца больш.

Людская плынь выносіць на пляч перад храмам Дамавіны Гасподняй. Нечакана туды выплываеш. Бо вынес са сваёй хрысціянскай старонкі, што храм — гэта нешта асобнае, велічнае, што можна абсыці з усіх бакоў, успрыняць цалкам. Тут жа на пляч выходзіць толькі кавалак сцяны з чорным праломам уваходу. Звонку храм аглядзець немагчыма, будыніна ўплецена ў шчыльную забудову старога Іерусаліма.

Асэнсаваць храм можна толькі ўнутры. Насамрэч гэта агромністая лаўра, дзе пад адным дахам колькі храмаў, капліцаў, прыдзелаў, што належыць розным плыням хрысціянства. Галоўныя святыні — Галгофа, Пліта Памазання і сама Дамавіна Хрыста, што месціцца ў цэнтры ратонды Уваскрэсення. Цэнтральнае месца займае каталікон грэцкай праваслаўнай царквы. На ім агромністы купал, што называецца "Амфалас" (пуп). Гэта і ёсць для хрысціянаў "пупам зямлі".

Эса

Ці верыце вы ў чуд? Дзіўным падасца пытанне, калі кінуць пагляд у акно. За шклом — пачатак дваццаць першага стагоддзя, прагматычны час, дзе паперадзе стаяць грошы, насалода цела, а не душы, час кіношных, спартовых, эстрадных куміраў ды ілжывых прарокаў. З іншага боку — час перманентнай барацьбы за выжыванне, што раз абвостранай рознымі крызісамі.

Калі вярнуцца да пуду, перадусім вядзецца гаворка не аб жыццёвых здарэннях, а аб тым, непадуладным нашаму слабому розуму, невыглумачальным, што звязана з хрысціянствам, з верай. Зрэшты, не аддзяляецца адно ад другога, але вера ёсць найпершаю перадумоваю. Бо якая ж вера ў чуд без веры ў Бога? Чуд ёсць ірацыянальнае: альбо верыш, альбо не. Выглумачыць немагчыма, як і спазнаць існасць Тройцы.

Вось і ты дапяў пупа зямлі, ватокаў хрысціянства, калыскі цывілізацыі. У чаканні Святога Агню мы прабывалі ў Храме Святога Дамавіны больш шаснаццаці гаўдзін.

Сёння немагчыма аддзяліць, што думалася тады, што асэнсавалася, перадумалася, прыйшоў пазней у звязку з гэтым эпизодам чакання, з усёй пілігрымкаю на Святую зямлю. Адно было зразумела: мы бачым карціну ўсяленскага праваслаўя. Найбольш грэкаў, шмат румынаў. Мо і балгары былі ды былы югаславы, з імі не сутыкнуліся. З Расіі большасць святароў са сваімі матушкамі. З Беларусі толькі нас утрох, напалову пілігрымаў, напалову працаўнікоў. Ціхае разнамоўе, шматмоўе ў храме. Нараніну і арабская ўлілася ў агульны хор, праваслаўныя арабы ледзве не штурмам бралі храм, некаторыя сядзелі на загрыўках сваіх таварышаў. І вельмі шумна, гучна выказвалі радасць ад маючага свята. Нам такое пасля засяроджанасці і цішыні родных храмаў было нязвычайна. Але ж Госпаду ўсялякая радасць у імя Яго дастадоў, нават такая гучна-дзіўная.

Не магло не думацца аб лёсе роднай беларускай мовы. Сядзіць гэта балючаю стрэмкаю. Калі звываешся з бодем, не прыкмятаеш, а калі зноў востра коле. Ну чаму мы такія, чаму не шануем сваю мову, не ганарымся ёю, наадварот, нібы саромеемся? Чаму ні ў грэка, ні ў румына няма ніякіх сумненняў, на якой мове размаўляць, звяртацца да Бога? А мы ўсё блытаемся паміж расійшчынай і палышчынай (апошняя ў значна меншай ступені) у жыцці ды царкоўнаславяншчынай у храме. Старонняму мо і не зусім зразумелае наша хваравітае стаўленне да мовы. Але мы ўсведамляем, што адсякаючы мову, адсякаючы карані, гісторыю, робяць народ іванамі без роду без племя. Ён духоўна знішчаецца, бо якраз праз мову чалавек далучаецца да сваёй супольнасці, яе гісторыі. Аднаго пры тым мы, беларусы, самі не можам акрэслена ўцяміць, бо веры не маем: як жыццё чалавека, так і зямля наша, краіна, мова дадзена нам Госпадам. Ісці супраць гэтага, значыць, ісці супраць Божай задумы, рабіць грэх, спакушацца разладзем. Для сябе я вызначыў, які ёсць самы правільны адказ на пытанне, чаму я размаўляю па-беларуску. Таму што я хрысціянін, народжаны на гэтай зямлі, і браць грэх на душу не хачу. І так адступленню хапае, але тое тычыцца толькі цябе. А тут, калі

Не магло не думацца аб лёсе роднай беларускай мовы. Сядзіць гэта балючаю стрэмкаю. Калі звываешся з бодем, не прыкмятаеш, а калі зноў востра коле. Ну чаму мы такія, чаму не шануем сваю мову, не ганарымся ёю, наадварот, нібы саромеемся? Чаму ні ў грэка, ні ў румына няма ніякіх сумненняў, на якой мове размаўляць, звяртацца да Бога? А мы ўсё блытаемся паміж расійшчынай і палышчынай (апошняя ў значна меншай ступені) у жыцці ды царкоўнаславяншчынай у храме. Старонняму мо і не зусім зразумелае наша хваравітае стаўленне да мовы. Але мы ўсведамляем, што адсякаючы мову, адсякаючы карані, гісторыю, робяць народ іванамі без роду без племя.

ісці супраць мовы, ці папускацца на яе занябанне, то грэх гэты цяжэйшы, бо ён перад супольнасцю, перад Радзімай, дзе ты з Божай ласкі з'явіўся на свет.

Мо асабліва балюча, што не чужыя слова роднага ў храме. Я не маю права судзіць, такая ўлада толькі ў Яго. Але магу думаць, разважаць, чаму беларуская праваслаўная царква так марудна павяртаецца да Беларусі, сарцавінай якой ёсць мова? Чаму ў храме я не маю магчымасці слухаць малітву на сваёй роднай мове? Зноў спрабуем будаваць вавілонскую вежу міфічнай славянскай супольнасці, быццам не ведаем па Бібліі, чым гэта скончыцца. Не трэба папраўляць Госпада. Супольныя мы адзіна ў праваслаўнай веры, гэта вышэй астатняга. Але ж гэтая супольнасць у тым ліку і з грэкамі, і з румынамі (не славянамі). Не трэба дзіліць праваслаўныя народы, трымаючы ў галаве міф аб "трэцім Рыме". У мяне, як у праваслаўнага беларуса, няма гардынскага свербу месіянскага паклікання. Мне даволі пражыць па-боску як чалавеку і зрабіць, што Гасподзь даў, для маёй любай Бацькаўшчыны.

Адхланне маю на ўсяночнай велікоднай богаслужбе. Там чытаецца Дабравесце ад Іаана на розных мовах — стараўрэцкай, старагрэцкай, царкоўнаславянскай, рускай, беларускай. Божа, якое мілагучнае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пасланні Апостала Паўла да карыньфянаў: «Бо калі я маюся на незнаёмай мове, дык, хоць дух мой і моліцца, але розум мой застаецца без плоду. Што ж рабіць? Пачну маліцца духам, пачну маліцца і розумам; буду стаяць духам, буду стаяць і розумам» (1Кор. 14:14-15). Ды і ў Дабравесці ёсць аб гэтым: «А тых, хто ўверуе, будуць супрадаваць знаменні такія: імя Маім будуць яны выганяць дэманаў, будуць гаварыць новымі мовамі» (Мк. 16:17). Так, я зразумелае слова Новага Запавету ў роднай мове! Краане і душу, і розум. Якраз аб гэтым сказана ў Першым Пас

Сядзіба раскінулася на адлегласці 16 км на поўнач ад Віцебска, на правым беразе Заходняй Дзвіны, непадалёк ад вёскі Койтава. Сама назва Здраўнёва ў свой час вельмі падабалася яе знаому гаспадару: яшчэ ў 1892 г. гэтак урочышча набыў мастак Ілья Рэпін. Ён тут бываў звычайна з мая па верасень. У 1892—1902 гг. мастак перыядычна жыў і працаваў у гэтым маёнтку. У ліпені 1904 г. адбыўся апошні прыезд Рэпіна ў маёнтка.

У 1893—1895 гг. сядзібны дом быў перабудаваны па эскізах мастака. Цікава, што тутэйшыя мясціны вядуць сваю гісторыю з 2-й паловы XVIII стагоддзя. Яшчэ з 1785 года ўздаваецца вёсачка Дроўнява, у якой пражывалі 43 жыхары. Рэпіну належалі каля 120 га зямлі і лесу.

Сядзіба мастака складалася з сядзібнага і двух жылых дамоў, флігеля, гаспадарчых будынкаў, парку, саду са штучным вадаёмам. Сядзібу часта наведвалі сваякі, сябры і знаёмыя мастака, вучні, паслядоўнікі і прыхільнікі яго таленту (А. Яўленскі, К. Вяшчылаў, І. Трапічнікаў, М. Барысаў ды іншыя).

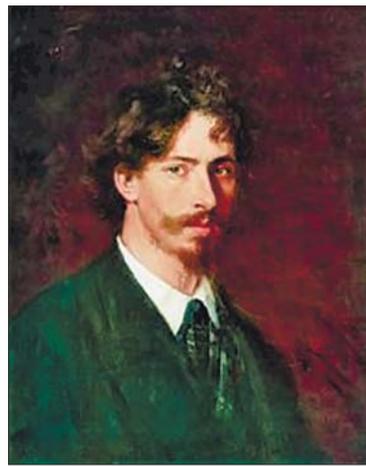
Рэпін тут пабудаваў дом, гадаваў дзяцей. Пасадзіў дрэвы і сад. Значыць, жыў з позіркам у будучыню. "Тут здаровае паветра, нібы само здароўе", — любіў паўтараць Ілья Яфімавіч. Сюды ён любіў прыязджаць з Пецярбурга. І як добра, што з кожным годам становіцца ўсё больш і больш наведвальнікаў музея і прыхільнікаў таленту Рэпіна. Нават у час вясялення многія маладыя пасля ЗАГСа завітаюць у Здраўнёва, каб сфатаграфавалі на ўлонні рэпінскай прыроды. Упэўнены: на такой прыгожай зямлі проста не можа не нарадзіцца шчаслівая новая беларуская сям'я!

У Здраўнёве майстра напісаў больш як 60 карцін і малюнкаў. Менавіта на гэтай прыгожай прыдзвінскай зямлі стварыў карціны — "Беларус", "Восенскі букет" (Партрэт В. І. Рэпінай), "Паляўнічы", "На Заходняй Дзвіне. Усход сонца" (1892), "Касецліцвін" (1894), "Дуэль", "Месячная ноч", "Паненкі на прагульцы сярод статка кароў", "Партрэт сына Юрыя на тэрасе здраўнёўскага дома" (1896), "На сонцы" (1900), а таксама шэраг пейзажаў і партрэтаў беларускіх сялян. Тут жа нарадзілася і яго знакамітая "Тропаведзь Кунцэвіча" (1893), якая прысвечана паўстанню гараджан у Віцебску супраць уніятскага архіепіскапа І. Кунцэвіча.

Сын Рэпіна Юрый скончыў Вышэйшае мастацкае вучылішча Акадэміі мастацтваў, стаў

У XXI стагоддзі ў Беларусі ўсё больш актыўна развіваецца айчыны турызм. На зямлі азёрнага Прыдзвіння ёсць адно мястэчка — унікальнае і экзатычнае... Гэта музей-сядзіба "Здраўнёва". Цікава тут убачыць навакольную прыроду з вышыні вежы рэпінскага "казачнага" асабняка.

Здраўнёва — мясціна турыстычная

Само рашэнне аб стварэнні музея-сядзібы ў Здраўнёве было прынята 30 снежня 1970 года, а адкрыўся музей у 1989 г., калі закончыліся працы па аднаўленні сядзібы (архітэктар П. Кракалёў). Аднак 1 лютага 1995 г. музей згарэў. Другое адкрыццё музея адбылося 5 ліпеня 2000 г. Яго адкрыў Кіраўнік нашай дзяржавы А. Р. Лукашэнка ў час "Славянскага базару ў Віцебску".

таксама добрым мастаком. У Здраўнёве ён напісаў карціны — "Скальнікі", "Цыганы ў вёсцы", "Аўтапартрэт".

На могілаках мястэчка Вярхоўе, што размешчана на адлегласці 5 км на захад ад Здраўнёва, пахаваны бацька мастака-сына. Бацька Рэпіна два апошнія гады пражыў у Здраўнёве і памёр тут на 91-м годзе жыцця. Дарэчы, у гонар яго Рэпін напісаў дзве іконы — "Хрыстос з чашай" і "Матка Боская з дзіцем". Гэтыя абразы І. Рэпін ахвяраваў Слабодскай царкве. Сёння іх турысты могуць убачыць у Віцебскім мастацкім музеі.

У 1918—30 гг. у Здраўнёве жыла сям'я малодшай дачкі мастака Т. І. Рэпінай-Язевай, якая з дачкой і зяцем настаўнічалі ў пачатковай школьцы Здраўнёва. На другім паверсе музея дэманструюцца ўзоры падручнікаў таго часу, па якіх займаліся дзеці тутэйшых сялян.

У 1930 г. з-за пагрозы рэпрэсій сваякі І. Рэпіна выехалі ў Фінляндыю. Сама ж сядзіба была разабрана на дровы. Памёр мастак 29 верасня 1930 года.

Само рашэнне аб стварэнні музея-сядзібы ў Здраўнёве было прынята 30 снежня 1970 года, а адкрыўся музей у 1989 г., калі закончыліся працы па аднаўленні сядзібы (архітэктар П. Кракалёў). Аднак 1 лютага 1995 г. музей згарэў. Другое адкрыццё музея адбылося 5 ліпеня 2000 г. Яго адкрыў Кіраўнік нашай дзяржавы А. Р. Лукашэнка ў час "Славянскага базару ў Віцебску".

Плошча ахоўнай зоны музея складае 12 га, плошча экспазіцыі — 212 кв.м. Комплекс музея-сядзібы ўключае: дом, у якім разгорнута мемарыяльная экспазіцыя; дом упраўляючага (тут размясціліся адміністрацыя і выставачная зала); склеп, сажалка, частка ліпавай прысады. Дарэчы, ліпы і таполі гэтай пры-

сады — самыя старажытныя ў сядзібе, яны былі пасаджаныя рукамі знакамітага майстра. Музей з'яўляецца філіялам абласнога краязнаўчага музея.

Невялікі калектыў музея пад кіраўніцтвам Аляксея Сухарукава праводзіць значную навукова-даследчую працу. Заўсёды з вялікай цікавасцю наведвальнікі слухаюць экскурсійныя расказы Марыны Федарэнкі, Дзіны Клычовай, Вольгі Бондар.

Сам план дома І. Рэпіна — досыць прасты. На першым паверсе — пяць пакояў: спальні, гасцёўня і майстэрня. Пятая ж зала экспазіцыі размясцілася ў пакоі, якую майстра выкарыстоўваў як студыю для навучання жывапісу. На другім паверсе музея захавалася тая прастата, якая была ўласціва пакоям мастака: сцены бярвяныя, падлога з дошчак, не фарбаваная. Уздоўж сцен стаялі шырокія лаўкі, на якіх можна было спаць, пасцілаўшы сяннік.

Сам мастак любіў спаць на балконе, што выходзіў у сад. У доме быў "раманскі" камін, на якім мастак выканаў роспісы: у верхняй частцы — шматфігурная кампазіцыя "Багдан Хмяльніцкі абвясчае абарону праваслаўнай веры", а ніжэй — "Сабака Пегас".

Так здарылася, што ў Рэпіна было тры радзімы — Украіна, Беларусь і Расія. Ён памібіў расійскую Волгу, беларускую Дзвіну, захапляўся Віцебшчынай — краінай блакітных азёр. Падтрымліваў сяброўскія і творчыя сувязі з Аляксеем Сапуновым, беларускім гісторыкам, археолагам і краязнаўцам, які з'яўляецца аўтарам знакамітых прац — "Рака Заходняя Дзвіна: Гісторыка-геаграфічны агляд" (1893) і "Віцебская даўніна" (1883—88).

Цікава, што да беларускай гісторыі ў мастака ўзмацнілася пасля яго знаёмства з віцебскімі краязнаўцамі Уладзімірам Стукалічам і Аляксеем Сапуновым. Стукаліч зацікавіўся яго эпізодам з гісторыі — забойствам І. Кунцэвіча ў 1623 годзе. Цела якога кінулі ў Заходнюю Дзвіну. Захаваліся два малюнкi, прысвечаныя гэтай тэме. Сапуноў жа прыязджаў у Здраўнёва, каб падараваць мастаку 2 тамы сваёй кнігі "Віцебская даўніна". Захаваліся падзячны ліст Рэпіна за гэты падарунак.

Тэма Заходняй Дзвіны надзвычай захапіла мастака. У той час Дзвіна была важнай транспартнай артэрыяй, па ёй рухаліся параходы, сплаўлялі лес. У Трацякоўскай галерэі захоўваецца малюнак Рэпіна "Бурлакі на Дзвіне". У Нацыянальнай галерэі ў Празе знаходзіцца малюнак "Святочнае гулянье ў Здраўнёве". Рэпін гэткае гулянье наладжваў у сядзібе 20 ліпеня, у дзень сваіх імянін, на Ёльн дзень. Ён запрашаў гасцей-суседзяў, памешчыкаў і сялян. Сёння ў музеі таксама адзначаецца гэты дзень — 2 жніўня.

Вядома далёка па-за межамі Беларусі карціна Рэпіна "Беларус". Цікава, што пазіраваў мастаку жыхар суседняй вёскі Сахаравы — Сідар Шаўроў.

Дарэчы, Віцебскі краязнаўчы музей ў 2000 годзе выдаў "Лісты Рэпіна здраўнёўскага перыяду". Іх таксама можна ўбачыць у экспазіцыі музея. У Віцебску імем Рэпіна названы вуліца і завулак. А Здраўнёва прыгожае і непаўторнае ў любы час года.

Кастусь КАРНЯЛЮК

На здымках: аўтапартрэт І. Рэпіна; музей-сядзіба ў Здраўнёве.

З усіх пачуццяў — наймацнейшае

Пра заслугі вядомых палітычных, ваенных, грамадскіх або культурных дзеячаў мы чуюм даволі шмат, а вось пра іх душэўныя парывы, легуценні, пачуцці сімвалічна было б пагаварыць вясной, калі абуджаецца наваколле і сама прырода спрыяе росквіту каханьня.

але мела такое душэўнае характэра, такі чулы і добры позірк, што ўміг зачаравала маладога паэта. Яшчэ больш рабіла яе прывабнай тое, што яна была вельмі адукаванай, ведала некалькі моў, цудоўна спявала і нават спрабавала пісаць вершы ды п'есы.

Марыля шчыра кахала Міцкевіча, але... да сустрэчы з ім была ўжо заручана з графам Пуктамерам! Ужо ў 1821 годзе было спраўлена вясельле... На развітанне са сваёй каханай Міцкевіч выкапаў бярозку і пасадзіў яе ў дзіравы кошык. Разумела Марыля, што ён хацеў сказаць у хвіліну расстання: "Няхай расце яна і служыць памяццю аб тым, што было час, калі дзяўчаты выходзілі замуж без каханьня..."

Да самага ад'езду з Туганавіч, роднага свайго гнязда, Марыля Верашчака даглядала гэтую бярозку. Падчас Першай сусветнай вайны дрэўца загінула. Аднак мясцовыя дзяўчаты да гэтага часу спадзяюцца адшукаць легендарную бярозку на Купале, каб быць шчаслівымі ў каханні.

Толькі чын і слава

"Ты, сэрца майго ажыўленне, ты, якая павінна была стаць асаладай уся-

го майго жыцця, Тэклюся, даруй, што не знайду патрэбных слоў... Адхілены тваім бацькам, і цябе павінен пакінуць. Аднак вобраз твой застаецца ў маім сэрцы назаўсёды. Буду дыхаць тваім дыханнем і жыць тваім сэрцам. Твой цень будзе вечна мяне суправаджаць. Пра што ні думаў бы я, перад маім позіркам будзе стаяць твой вобраз, хоць ён робіць мяне няшчасным..." Так пісаў палітычны дзеяч, змагар за свабоду Тадэвуш Касцюшка да сваёй каханай Тэклі Журоўскай.

У 1791 г. Тадэвуш пазнаёміўся ў Мяджыбах на Падоллі з 17-гадовай Тэкліяй. Аднак акрамя генеральскага чыну і славы, у 45-гадовага Касцюшкі нічога не было — ні багаты, ні прыстойнага жыцця. Таму ў бацькоў Тэклі былі ў планах іншыя жаніхі, а яна сама, як і Марыля Верашчака, не наважылася пайсці супраць іх волі.

Назаўжды разам

Аднак гісторыя ведае не толькі трагічныя прыклады каханьня. Так, у 1841 годзе ў Вільні ўзялі шлюб Валенці Швыкоўскі і Герміна з Ашмяншчыны. Яны

ўсё жыццё пражылі разам у Пружанах, шмат зрабілі для гэтага павятовага гарадка, для стварэння сваёй гарманічнай жыллёвай прасторы.

Герміна займалася хатнімі справамі, а Валенці грамадскімі. Яны цудоўным чынам дапаўнялі адно аднаго. Экзатычны сад, багатая аранжарэя, парк, утульны палац захоўваліся, дзякуючы пільнаму воку ды руплівасці гаспадыні. А ў вольную часіну яны разам прымаілі гасцей або прагульваліся па рамантычным парку, ішлі да сажалкі з невялікім астраўком, дзе былі пастаўлены альтанкі. Ім было прыемна ад таго, што ўсё гэта яны стварылі разам. Іх сад — "гэта векавыя апельсіны, якіх быў вялікі лес, пальмы, мірты ды лімоны, якія былі вядомы на ўсю Літву".

Дзякуючы графу Валенцію, у Пружанах былі адчынены публічная бібліятэка, конная пошта, цагляны і вінакурны заводы. Ён быў адукаваным і сумленным чалавекам: патрыёт, удзельнік паўстання 1863 года, руплівы гаспадар, ініцыятар грамадзянін...

На 7 год перажыў Валенці сваю жонку, але былі яны пахаваны ў адной магіле ў Пружанах — у зямным жыцці былі разам, і ў нябесным засталіся разам назаўсёды!

Ірына ШЫМУКОВІЧ, студэнтка гістарычнага факультэта Белдзяржуніверсітэта

Купальская бярозка

Якую расліну трэба адшукаць на Купале, каб стаць шчаслівым? "Вядома, папараць-кветку," — адкажуць усе. Ды не, не ўсе: адказ дзяўчат з Туганавіч і навакольных мясцін будзе гучаць незвычайна: бярозу!.. З тае пары прайшло шмат часу, ужо не адно пакаленне местачкоўцаў перадае спадкаемцам рамантычную, але трагічную гісторыю каханьня.

Адам Міцкевіч і Марыля Верашчака пазнаёміліся ў 1820 годзе. Тады Міцкевіч адчуў нейкую накіраванасць: або яны нарадзіліся на Наваградчыне і ў адзін дзень — 24 снежня, толькі ў розныя гады. Ён быў старэйшы на адзін год. Сябры Міцкевіча неаднойчы згадвалі, што Марыля "не магла назвацца прыгожай",

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР
Анатоль КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная калегія:

- Анатоль Акушэвіч
- Лілія Ананіч
- Алесь Бадак
- Дзяніс Барскоў
- Святлана Берасцень
- Віктар Гардзеі
- Уладзімір Гніламедаў
- Вольга Дадзіёмава
- Уладзімір Дуктаў
- Анатоль Жук
- Вольга Казлова
- Анатоль Казлоў
- Алесь Карлюкевіч
- Анатоль Крэйдзіч
- Віктар Кураш
- Алесь Марціновіч
- Мікола Станкевіч
- Юрый Цвяткоў
- Мікалай Чаргінец
- Іван Чарота
- Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:

220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:

галоўны рэдактар,
намеснік — 284-66-73

Адрасы:

- публіцыстыкі — 284-66-71
- пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-95-62
- крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
- прозы і паэзіі — 284-44-04
- мастацтва — 284-82-04
- бухгалтэрыя — 284-66-72
- Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадацы прасьба
спасылацца на "ЛіМ".
Рукпісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.
Аўтары допісаў у рэдакцыю
паведваюць сваё
прозвішча, поўнаснае імя і
імя па бацьку, пашпартныя
звесткі, асноўнае месца
працы, зваротны адрас.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі.

Набор і вёрстка
камп'ютарнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Выходзіць раз на тыдзень
на пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва".

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 3380
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
15.04.2009 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 1967

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 0 9 0 15

Мяне ўразіла інфармацыя пра тое, што прададзеная ў Расіі японцам пэўная тэрыторыя лесу для высечкі драўніны, была выкарыстаная нарыхтоўшчыкамі аж на 102 працэнты. Якім чынам? Аказваецца, практычныя японцы выдralі на адведзенай пляцоўцы пасля лесарубаў карэнне дрэў, падчысцілі кару, дробныя галінкі і нават ігліцу ды спрасавалі іх на паленцы-брыкецікі для камінаў.

Не менш практычныя, аказваецца, і беларусы. Ну што, здавалася б, можна стварыць новага пры пляценні звычайнага лазовага кошыка? Гэта тое ж, што вынайсці веласіпед. Аднак на Віцебшчыне і кошыкі плятуць адмысловыя, выкарыстоўваючы, як тыя японцы, здавалася б, зусім непрыдатныя дапаможныя матэрыялы.

Дрэва жыцця Васіля Сіманковіча

3 гісторыі лозапляцення

Напачатку — пра гісторыю і традыцыі лозапляцення на Беларусі. Гэта адзін са старадаўніх народных промыслаў, які з'явіўся яшчэ ў эпоху каменнага веку, калі не было металічнай сякеры, нажа і шыла. Лаза выкарыстоўвалася для пляцення кошыкаў, посуду, цыновак, прыладаў для палявання і рыбалоўства, іншых прадметаў побыту. З лазы плялі нават сцены жылых і гаспадарчых пабудов, агароджы, платы.

Пляценне з лазы вядомае на Беларусі паўсюль, асабліва ў рэгіёнах Палесся і на Палессі, дзе расце да 20 відаў лазы. Найбольш прыдатнымі для пляцення з'яўляюцца лаза канапляная, лаўраліставая, міндалная, чырвоная ці тальнік ды іншыя. Дарэчы, кара чырвонай лазы вельмі горкая, таму лепш не плесці з неакоранай лазы гэтага гатунку кошыкі для ягад, садавіны і гародніны. Можна скарыстоўваць і так званы вербалоз, які ранней вясной радуе нас залатымі пушыстымі "коцікамі".

Зараз ёсць шмат гібрыдных сартоў лазы. Некаторыя лясгасы спецыяльна вырошчваюць розныя яе сарты для прамысловых патрэб.

Лепш нарыхтоўваць лазу ранней вясною, калі толькі пачынаюць ажываць дрэвы: лісце не распусцілася, але сок пайшоў, тады кара з лазы лёгка злучваецца. Можна нарыхтоўваць лазовыя пруты ў канцы ліпеня — пачатку жніўня, калі ніжнія лісты лазы жаўтаюць, а гэта значыць, што лаза выспела. І апошні, найбольш працяглы перыяд нарыхтоўкі цянецца ад восеньскага лістапада да з'яўлення снежнага покрыва.

Пачаткоўцам трэба нарыхтоўваць тонкія і адначасова доўгія лазовыя пруткі, якія маюць на зрэзе тонкую сарцавінку. З імі будзе лягчэй спраўляцца, пакуль палыцы не набудуць патрэбную сілу і спрыт.

Традыцыі і сучаснасць

Лозапляценне было на Беларусі не толькі распаўсюджаным хатнім заняткам, але і развітым промыслам, асабліва ў канцы XIX — пачатку XX стагоддзя. Былавая мэтазгоднасць дыктавала развіццё тых ці іншых формаў — ад буйных да дробных, прызначаных для утылітарна-дэкаратыўных мэтаў у народным побыце. У гэтым выпадку часта скарыстоўвалі гнуткія, тонкія, доўгія карані хваёвых дрэў, пляценне з якіх вядома многім народам лясной паласы Еўропы.

Разнастайнымі былі і спосабы пляцення: ад простага і досыць грубага ў агароджах і вырабах гаспадарчага прызначэння да адмысловага і тонкага ў дробных рэчах дэкаратыўна-прыкладнага характару. Нярэдка ў такіх вырабах чаргавалі белую, ачышчаную ад кары лазу з неачышчанай, што стварала прыгожыя паліхромныя малонак пляцення.

Разнастайнасцю вызначаліся і тэхнічныя прыёмы пляцення. Найбольш пашыраныя і старажытнейшыя простыя пляценне, калі рад раўнамерна размешчаных дубцоў пачаргова пераплятаецца танчэй-

шымі дубчыкамі. Атрымліваецца адносна раўнамерны крыжападобны малонак. Калі дубцы асновы даволі тоўстыя, на плечы паверхні ўтвараюцца своеасаблівыя рэбры, і тэхніка ўмоўна можа быць названа рабрыста-крыжовай.

Калі ж дубцы не толькі перапляталі стойкі асновы, але і перавіталі паміж сабою, атрымлівалася пляценне "вярочкай", якое ў залежнасці ад колькасці дубцоў давала досыць разнастайныя варыянты з арыгінальным дэкаратыўным малонкам паверхні. Такую

На кірмашы Васіль Сіманковіч дзяліўся з усімі сваімі сакрэтамі і паказваў тэхналогію пляцення. Гэта мяне і здзівіла. Цяпер некаторыя майстры нават з фотаапаратам нікога не падпускаюць блізка, абараняючы такім чынам аўтарскае права, свае вынаходніцтвы. А тут майстар сам усё паказвае і прылады дэманструе.

Васіль Паўлавіч сказаў, што на свята прыехаў не прадаваць, а на людзей паглядзець ды сябе паказаць, і чым болей людзей убачыць прыгажосць, тым лепш.

З-за грошай з'яджаюць майстры на чужыну, на будоўлю. Я ведаю таленавітага разьбяра, які з'ехаў на заробкі і для "крутых" выразае на лецішчах гномікаў. А ён жа тут патрэбен, ён на сваёй зямлі мог шэдэўры ствараць, а то хутка і паглядзець не будзе на што: усё ў пластыку, у шкле, у сінтэтыцы — усё аднолькавае, падобнае, нішто вока не пацешыць.

тэхніку выкарыстоўвалі не толькі для дробных рэчаў мастацкага характару, але нават і ў буйных вырабах, звязаных з архітэктурай. Так, на беларуска-ўкраінскім Палессі, Вальні ды іншых. Сваім маляўнічым выглядам вылучаюцца платы, што агароджваюць сядзібы. Яны прыгожыя не толькі сваім арнаментальным пляценнем "касцамі", але і ўласціваасцю мяняць каларыстыку ў залежнасці ад асвятлення і нават пары года. Што ўжо казаць пра творы майстроў лозапляцення!

Вельмі хораша выглядаюць самыя разнастайныя, як побытавыя, так і сувенірныя, вырабы з лазы падчас святаў і кірмашоў з удзелам нашых майстроў. З усіх рэгіёнаў Беларусі з'яджаюцца майстры і выбудоваюць свае падворкі ў Лошыцкім парку пад векавымі ліпамі ды дубамі. Майстры і падчас свята не адпачываюць.

..Падворак Гарадоцкага Дома рамёстваў і фальклору Віцебскай вобласці разгарнуўся па абодва бакі алеі, працавала тут з дзясаткаў майстроў, а вакол кіраўніка, дырэктара ўстановы Васіля Сіманковіча сабраліся цікаўныя і майстры-калегі. Вельмі ж адметныя былі ў яго кошыкі. Па форме традыцыйныя, але ж упрыгожаны нечакана і адметна — коскамі-пляценкамі з лазовай кары.

— А калі падглядзіць ідэю, разгараюць сакрэт рамяства, не пакрыўдзіцца?
— Хай паўтараюць, хай творчай справай зоймуцца, а то мы з-за грошай забыліся пра ўсё. З-за грошай з'яджаюць майстры на чужыну, на будоўлю. Я ведаю таленавітага разьбяра, які з'ехаў на заробкі і для "крутых" выразае гномікаў на лецішчах. А ён жа тут патрэбен, ён на сваёй зямлі мог шэдэўры ствараць, а то хутка і паглядзець не будзе на што: усё ў пластыку, у шкле, у сінтэтыцы — усё аднолькавае, падобнае, нішто вока не пацешыць. Мы дызайн чужы пераймаем, спісваем, капіруем з Інтэрнета, а сваё — дзе? Няма! Што ж мы робім? Чаму мы дзяцей навучым?! Яны ж капіруюць нас. У маёй сям'і трое дзяцей, меншаму сыну Іванку тры гады. Дык калі мы паспрачаемся з жонкай, ён таксама сварыцца, капіруе. То калі мы будзем купляць сваім дзецям кітайскія рэчы, цацкі, то і яны для сваіх будучы набытаў тыя ж замежныя забавкі. А сваёй лялькі не ведаем, ткацтва не ведаем, вышыўкі, арнаменту...

Майстроў трэба выкарыстоўваць напоўніцу, — разважае майстар, — кіраўніцтва дзяржаўнае павінна разумець, што гэта скарб, каштоўнасць нацыянальная. Я лічу, што не трэба тут ніякіх падат-

каў, бо калі чалавек таленавіты, калі ён Бацькаўшчыну праслаўляе, то не трэба яму перашкаджаць ні міліцыі, ні падаткавай інспекцыі. Гэта ж каштоўнасць — творы беларускіх майстроў. І яны не павінны быць таннымі. Сапраўдны майстар — не гандляр, ён і на кірмашы стаяць не будзе, не зможа сярод "кітайцаў". ("Кітайцамі" майстры называюць гандляроў таннай пластыкавай драбязой ядавітых колераў, паралонавых насоў ды вушэй і да т.п. — (Г. С.).

— Аднак жа мы жывём у час навукова-тэхнічнага прагрэсу, у эпоху глабалізацыі?..

— Так, і ў гэты час асабліва патрэбныя такія свята для людзей, выставы-кірмашы майстроў народнай творчасці, фестывалі народнага мастацтва. Гэта неабходна падтрымліваць на дзяржаўным узроўні, бо калі мы забудземся пра тое, што рабілі нашы дзяды-прадзеды, то чаго мы вартыя? Дзеля чаго тады жыць далей і як вучыць дзяцей? Калі зараз іншы кажа: не трэба мне настаўнік, я ўсё праз камп'ютэр у Інтэрнеце знайду, не трэба мне самому рабіць, я гэта ўсё куплю. Мне страшнымі падаюцца такія разважання, бо гэта крыж на тых, хто жыў, працаваў, ваяваў дзеля таго, каб мы жылі ў свабоднай Беларусі.

Калі мне дзеці кажуць: навошта мне гэта плесці, самому рабіць, мне бацька ўсё купіць, ён добра зарабляе, то мне шкада гэтага бацьку, бо калі ён старым стане і не зможа тыя грошы зарабляць, то будзе непатрэбным. Таму і здаюць бацькоў у дамы састарэлых, а гэта страшна, бо тады адсякаецца карань таго дрэва, дрэва жыцця, з якога ты вырас.

Вось такі ён, філосаф, майстар Васіль Сіманковіч. Аднак той майстар, настаўнік не адбыўся, у якога няма вучняў. Павінна ж быць пераёмнасць пакаленняў.

— Шмат вучняў было і будзе, — распавядае майстар, — але такіх як Аляксандр мала. Ён і сена накосіць у вёсцы, і спраўляецца здаць экзамены, і да мяне на заняткі лозапляцення прыб'яжыць, непаседа. А мне, ведаеце, як прыемна! Дзеля аднаго такога вучня будзеш хадзіць дзень і ноч. Ён мне як сын.

Васіль Сіманковіч пазнаёміўся з жонкай падчас вучобы на мастацка-графічным факультэце Віцебскага педуніверсітэта. Абое захапляліся папулярнымі на той час бальнымі танцамі, станцавалі разам румбо і на ўсё жыццё засталіся ў пары. Жыццё — гэта прыгожы танец, калі побач надзейны партнёр. А ён, Васіль Сіманковіч, сапраўды надзейны, са светлым позіркам, захоплены і шчыры, адданы сваёй справе, настаўнік, майстар, бацька, патрыёт.

Старэйшы сын Васіля Паўлавіча Арцём і майстэрствам саламапляцення валодае, і з лазаю працуе. Дачка Настасся вышывае. А матуля — майстрыха на ўсе рукі. Пераканаана, што малодшы яго сын таксама не вырасце аб'якавым да народнага мастацтва. Такім чынам, дрэва жыцця Сіманковічаў трывалае і моцна трымаецца за родную зямлю.

Галіна СУША
Фота аўтара